

DIALOGGRUPPE
– om forebyggelse som alternativ til anbringelse ●

SFI DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 5-9 ÅR

DIALOGGRUPPE – OM FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL ANBRINGELSE

11:03

DELRAPPORT 3

METTE LAUSTEN
ANNE-KIRSTINE MØLHOLT
HELLE HANSEN
LISE HEINER SCHMIDT
MAJA AAQUIST

11:03

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 5-9 ÅR

DIALOGGRUPPE – OM FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL
ANBRINGELSE

DELRAPPORT 3

METTE LAUSTEN

ANNE-KIRSTINE MØLHOLT

HELLE HANSEN

LISE HEINER SCHMIDT, COWI A/S

MAJA AAQUIST, COWI A/S

KØBENHAVN 2011

SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 5-9 ÅR. DIALOGGRUPPE – OM
FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL ANBRINGELSE. DELRAPPORT 3
Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for børn og familie

Undersøgelsens følgegruppe:

Anne-Dorthe Hestbæk, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Turf Böcker Jakobsen, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Geert Jørgensen, LOS og Børnesagens Fællesråd
Lene Jørgensen, FBU ForældreLANDSforeningen
Trine Møller Lagoni, Servicestyrelsen
Annette Juul Lund, Børnerådet
Mia Nordstrand, TABUKA
Jessie Brender Olesen, KL – Kommunernes Landsforening
Jakob Brixtofte Petersen, Servicestyrelsen
Jette Wilhelmsen, Børns Vilkår

ISSN: 1396-1810

ISBN: 978-87-7119-002-1

Layout: Hedda Bank

Forsidefoto: Bart Hickman

Oplag: 600

Tryk: Rosendahls – Schultz Grafisk A/S

© 2011 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.
Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's
publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	INDLEDNING	15
	Præsentation af projektet	15
	Udvalgte kommuner og foranstaltninger	17
	Rapportens struktur	19
2	VIDENSOPSAMLING OM FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER FOR 5-9-ÅRIGE	23
	Præsentation af vidensopsamlingen	23
	De 5-9-årige børn	25
	Forebyggende foranstaltninger for 5-9-årige	28
	Forældreprogrammer	30
	Skoleprogrammer	36

	Opmærksomhedspunkter fra vidensopsamlingen	40
3	ASSENS KOMMUNE: HELDAGSSKOLEN ÅDALEN	45
	Målgruppe, formål og indhold	45
	Henvisning og visitering	51
	Metoder	52
	Medarbejdere og faglighed	54
	Organisering og ledelse	55
	Samarbejde med andre	56
	Dokumentation og resultater	57
4	BRØNDBY KOMMUNE: BAKKEGÅRDEN	61
	Målgruppe, formål og indhold	61
	Henvisning og visitering	67
	Metoder	69
	Medarbejdere og faglighed	70
	Organisering og ledelse	71
	Samarbejde med andre	72
	Dokumentation og resultater	72
5	FREDERICIA KOMMUNE: BØRNEHUSET	75
	Målgruppe, formål og indhold	75
	Henvisning og visitering	80
	Metoder	82
	Medarbejdere og faglighed	82
	Organisering og ledelse	83
	Samarbejde med andre	84
	Dokumentation og resultater	85
6	HILLERØD KOMMUNE: BØRNEHUSET BUEN	89
	Målgruppe, formål og indhold	89

	Henvisning og visitering	96
	Metoder	96
	Medarbejdere og faglighed	99
	Organisering og ledelse	100
	Samarbejde med andre	100
	Dokumentation og resultater	101
7	HILLERØD KOMMUNE: ULLERØDSKOLEN	105
	Målgruppe, formål og indhold	105
	Henvisning og visitering	110
	Metoder	112
	Medarbejdere og faglighed	114
	Organisering og ledelse	115
	Samarbejde med andre	116
	Dokumentation og resultater	117
8	NØGLETALSANALYSE MED FOKUS PÅ 5-9-ÅRIGE	119
	Præsentation af nøgletal	119
	Strukturelle forhold i kommunerne	120
	Sociale forhold i kommunerne	123
	Kommunal praksis i forhold til forebyggelse og anbringelse	129
	Opmærksomhedspunkter fra nøgletalsanalysen	133
9	STATUS FOR EFFEKTEVALUERINGEN FOR 5-9-ÅRIGE	135
	Præsentation af data til effektevalueringen	135
	Resultater fra dataindsamling	137
	Karakteristik af de 5-9-årige	140
	Opmærksomhedspunkter fra dataindsamlingen	151

10	OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER I FOREBYGGENDE ARBEJDE MED 5-9-ÅRIGE	155
	Præsentation af sammenfatningen	155
	Målgruppe, formål og indhold	156
	Henvisning og visitering	159
	Metoder	160
	Medarbejdere og faglighed	162
	Organisering og ledelse	163
	Samarbejde med andre	164
	Dokumentation og resultater	166
	BILAG	167
	Bilag 1: Mel Levines Koncentrations-cockpit, Heldagsskolen Ådalen i Assens Kommune	168
	Bilag 2: Samtaleark fra Bakkegården i Brøndby Kommune	169
	Bilag 3: Børnehusets pædagogiske udviklingsplan, Fredericia Kommune	171
	Bilag 4: Belønningsskema fra Ullerødskolen i Hillerød Kommune	174
	LITTERATUR	175
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2010	181

FORORD

Dette er den tredje delrapport om projektet 'Dialoggruppe – om forebyggende foranstaltninger som alternativ til anbringelse', der er et projekt igangsat af Servicestyrelsen. Projektet løber frem til foråret 2013 og gennemføres af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd i samarbejde med COWI A/S.

Projektets overordnede formål er at udvikle viden, som kan bruges af landets kommuner til at iværksætte den støtte og hjælp, som udsatte børn og unge har behov for, og herigennem sikre deres trivsel og udvikling. Projektet bygger på omfattende datamateriale om 23 forebyggende foranstaltninger i 10 udvalgte kommuner fordelt over hele landet. Foranstaltningerne er alle tilbud baseret på lov om social service § 52, stk. 3. De 10 udvalgte kommuner, der deltager i projektets 4-årige periode, er: Assens, Brøndby, Faxe, Fredericia, Helsingør, Hillerød, Mariagerfjord, Thisted, Aalborg og Århus.

Igennem projektperioden vil der løbende udkomme delrapporter. Afslutningsvis vil der udkomme en rapport, som sammenfatter hele projektet og samler op på de endelige resultater. Udvælgelsen af kommuner og foranstaltninger til at deltage i projektet blev beskrevet i delrapport 1 (Lausten, Mølholt, Hansen & Jensen, 2010). De indgående præsentationer af foranstaltningerne samt analyserne af det indsamlede materiale, som anvendes i forhold til en effektevaluering af foranstaltningerne, indgår i delrapport 2 til delrapport 6. Hensigten med denne del-

rapport 3 er at beskrive det forebyggende arbejde centreret omkring børn i alderen 5-9 år. Herudover præsenteres der i delrapporten relevant forskning på området, såvel ud fra et nationalt som et internationalt perspektiv.

Delrapport 3 er udarbejdet af projektleder på Dialog-projektet seniorforsker Mette Lausten, videnskabelig assistent Anne-Kirstine Mølholt og videnskabelig assistent Helle Hansen, der alle er ansat ved SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Herudover indgår Lise Heiner Schmidt fra COWI A/S i projektgruppen. Lise Heiner Schmidt har i samarbejde med Maja Aaquist, ligeledes fra COWI A/S, bidraget med kapitlerne 3-7, der præsenterer de forebyggende foranstaltninger for 5-9-årige i delrapport 3.

Projektet følges løbende af en styregruppe, der ud over projektgruppen består af Trine Møller Lagoni og Jakob Brixtofte Petersen fra Servicestyrelsen, Maja Marker fra Børnekontoret i Socialministeriet samt Jessie Brender Olesen fra Kommunernes Landsforening (KL). Der er ligeledes nedsat en følgegruppe (se kolofonen), der kommenterer det faglige indhold af rapporterne. Cathrine Mattsson fra Professionshøjskolen Metropol har været ekstern referee på delrapport 3. Alle – de 10 kommuner, styregruppen, følgegruppen og Cathrine Mattsson – takkes for deres gode kommentarer.

København, januar 2011

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

DIALOGPROJEKTET

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd gennemfører projektet 'Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse' i samarbejde med COWI A/S. Projektet er finansieret af Servicestyrelsen og løber over en 4-årig periode fra foråret 2009 til foråret 2013. Denne rapport er den tredje af seks delrapporter, som udkommer i tilknytning til projektet.

Det overordnede formål med projektet er at afdække kommunernes brug af forebyggende foranstaltninger som alternativ til anbringelse. Projektet skal tilvejebringe en bred og anvendelig viden om forebyggende foranstaltninger, der på sigt kan være medvirkende til at udvikle god praksis. Projektet skal herved bidrage til, at alle landets kommuner kan blive bedre i stand til at iværksætte den støtte og hjælp, som udsatte børn og unge har behov for, så deres trivsel og udvikling sikres.

Temaet for delrapport 3 er forebyggende foranstaltninger i kommunerne for børn i alderen 5-9 år. Omdrejningspunktet i rapporten er følgelig den viden, som vi på nuværende tidspunkt har indsamlet under projektforløbet omkring det forebyggende arbejde med 5-9-årige.

Igennem projektperioden vil 10 udvalgte kommuners praksis, erfaringer og resultater i 23 forebyggende foranstaltninger for børn og unge med særlige behov blive kortlagt, analyseret, målt og vurderet. Det er vigtigt at bemærke, at projektets formål ikke er at foretage en effekt-

evaluering, der sammenligner forebyggende foranstaltninger med anbringelse. I projektet fokuserer vi på forebyggende foranstaltninger, der fungerer som alternativ til anbringelse ifølge kommunerne selv.

FORSKNING OM FOREBYGGENDE ARBEJDE BLANDT 5-9-ÅRIGE

For børn i alderen 5-9 år begynder deres sociale relation til andre uden for familien at få en væsentlig betydning. Det kan være i skolen, i fritidsordningen eller i forbindelse med fritidsaktiviteter. For at et barn kan opretholde et 'almest' barneliv på lige fod med og med samme muligheder som andre børn, sådan som servicelovens intentioner lyder, er det vigtigt, at barnet indgår på disse arenaer, da et barn ellers hurtigt kan blive isoleret og ekskluderet fra børneflokket.¹ Betydningen af familie, skole- og fritidsliv er så central for børn i alderen 5-9 år, at det er vigtigt, at dette indtænkes i det forebyggende arbejde. Forebyggende foranstaltninger skal indgå i et aktivt samspil med familie, skole, pasnings- og fritidstilbud for at sikre en helhedsorienteret tilgang til det enkelte barn og for at sikre barnets inklusion i det 'almene' barneliv.

En stor del af den viden og de programmer, som præsenteres i vidensopsamlingen, har fokus på barnets samspil med andre og opretholdelsen af barnets skolegang. Herudover er der fokus på barnets relation til forældrene, da det er i denne relation, at barnet skal grundlægge den tryghed og sikkerhed, som bidrager til, at barnet føler sig tryk ved at indgå i relationer uden for familien.

PRAKSIS I FOREBYGGENDE ARBEJDE BLANDT 5-9-ÅRIGE

De fem foranstaltninger, der præsenteres i rapporten, arbejder alle forebyggende med børn i alderen 5-9 år og har succes med deres forebyggende arbejde. Dette er de enkelte kommuners, foranstaltningers og forældrene til de indskrevne børns vurdering. Foranstaltningerne er endnu ikke effektevaluerede. De fem foranstaltninger er:

- Heldagsskolen Ådalen med familiebehandling i Assens Kommune

1. Ved arena forstås et socialt og fysisk handlingsrum eller et område for deltagelse. Arenaer kan være afgrænset geografisk, markedsmæssigt eller på grundlag af uformel eller formel organisering. En skoleklasse eller et sted, hvor venner mødes, er vigtige sociale arenaer for socialisering og netværksdannelse (Bø, 2000).

- Bakkegården i Brøndby Kommune
- Børnehuset i Fredericia Kommune
- Børnehuset Buen i Hillerød Kommune
- Ullerødskolen ligeledes i Hillerød Kommune.

Præsentationerne af foranstaltningerne er skrevet på baggrund af interview og casestudier i de fem foranstaltninger, hvor der blandt andet er foretaget interview med den enkelte foranstaltnings leder, medarbejdere, brugere og kommunens børn og unge-chef.

Igennem interviewene med foranstaltningerne er der afdækket en række fællestræk i foranstaltningernes praksis:

- Alle foranstaltninger anser det for vigtigt at tilpasse forløbene til det enkelte barn, herunder også til barnets familie. Det er med andre ord vigtigt med en fleksibilitet i foranstaltningsforløbet.
- Foranstaltningerne blander forskellige metoder og teorier såsom systemiske teorier, relationsteorier, den anerkendende og ressourcefokuserede tilgang, narrative metoder og empowerment.
- Ledelse og personale i de forebyggende foranstaltninger har en fælles faglig baggrund. De har primært en uddannelse som pædagoger. Men der er også mange lærere ansat i foranstaltningerne, hvilket kan hænge sammen med, at børnene i alderen 5-9 år har en alder, hvor skolelæring er af essentiel betydning.
- Hovedparten af lederne og de ansatte har mange års erfaring med forebyggende arbejde, og der er sjældent udskiftning i personalegruppen.
- I forhold til samarbejde med andre, for eksempel sundhedsplejersker, skoler og forvaltninger, er der ved foranstaltningerne én person, som er kontakt- eller primærperson for barnet og dets forældre. Samtidig opererer alle foranstaltningerne med netværks- og statusmøder, hvor barnet og dets forældre, PPR, skole og eventuelt SFO deltager. Der er således et fokus i foranstaltningerne på at inddrage relevante aktører i barnets liv i det forebyggende arbejde.

VARIATIONER I PRAKSIS

På trods af de mange ligheder imellem de udvalgte foranstaltninger med fokus på børn i alderen 5-9 år findes der også mange variationer. Det skyldes blandt andet, at kommunerne og det kommunale råderum ikke er

ens kommunerne imellem, hvilket påvirker grundlaget for det forebyggende arbejde. Eksempelvis peger nøgletallene på, at der er forskel mellem kommunerne i forhold til, hvor stor en andel 5-9-årige udgør af indbyggerne. Der er også forskel på, hvor stor en andel af børnene i alderen 5-9 år der bor hos begge forældre, hos mor eller hos far kommunerne imellem. Nøgletallene peger således på centrale faktorer, som kommunerne skal tage højde for ved tilrettelæggelsen af deres forebyggende arbejde.

Vores undersøgelse peger på, at de i rapporten præsenterede forebyggende foranstaltninger varierer i forhold til en række centrale punkter:

- Foranstaltningerne dækker over et kontinuum mellem tilbud tilrettelagt som heldagsskoler med tilknyttet fritidsordning, som foregår i alle hverdage, mens andre er tilrettelagt som et tilbud efter skoletid, der foregår et par gange om ugen.
- Der er forskel på, hvilke samarbejdspartnere der inddrages under foranstaltningsforløbet, og hvordan de inddrages.
- Det er forskelligt, hvorvidt børn med diagnose indgår i foranstaltningerne.
- Der er forskel på aldersafgrænsningen af målgruppen for den enkelte foranstaltning.

FOREBYGGENDE ARBEJDE MED 5-9-ÅRIGE

Et vigtigt fokuspunkt for projektet er at koble forskning og praksis og på baggrund af det fælles vidensgrundlag udvikle eksempler på god praksis. En væsentlig del af projektet er desuden en effektevaluering, hvor vi gennem opstarts-, afslutnings- og opfølgingsmålinger af foranstaltningsforløb undersøger, hvad der synes at fungere i praksis, hvornår og for hvem.

Delrapport 3 indeholder en baselinemåling for dataindsamlingen for de 5-9-årige. Det vil sige, at de præsenterede data er baseret på de første opstartsmålinger på børnenes trivsel, og at det derfor endnu ikke er muligt at tegne udviklingstendenser over tid på baggrund af resultater fra evalueringen. De indledende fund peger i retning af, at de 5-9-årige, som indgår i de forebyggende foranstaltninger, oplever væsentlige problemer i deres dagligdag, som truer deres udvikling og trivsel. En forholdsvis stor andel af de 5-9-årige børn har problemer med deres psyki-

ske helbred, og de har en uhensigtsmæssig udadreagerende adfærd. Samtidig viser analysen, at børnene er glade for at gå i skole, men at de har svært ved at følge med fagligt. Det er derfor centralt, at der i de forebyggende foranstaltninger er stort fokus på at værne om denne glæde ved skolen og sikre børnenes læring, således at de ikke allerede i en ung alder falder bagud med deres faglige kundskaber set i forhold til jævnaldrende.

Det er imidlertid ikke kun børnene, som oplever svære problemer i dagligdagen. Flere af børnenes forældre kæmper med psykiske problemer, hvilket er en af årsagerne til, at flere af de deltagende foranstaltninger varetager 'forældre-opgaver' såsom tøjvask, madlavning og børnefødselsdags-fejring. Det er imidlertid vigtigt at pointere, at de forebyggende foranstaltninger ikke udelukkende bør have fokus på at overtage opgaver fra forældrene. Der bør i det forebyggende arbejde også være fokus på at sikre forbedringer hos forældrene, således at barnets trivsel i hjemmet sikres.

Børnenes netværk er vigtigt. Det er ikke kun forældrene, som udgør børnenes netværk, men også jævnaldrende børn og centrale voksne i børnenes næromgivelser. Dette er eksempelvis sagsbehandleren ved kommunen og barnets lærer i skolen, men det er også familiemedlemmer ud over forældrene eller for eksempel tætte venner af familien og betydningsfulde pædagoger fra fritidsklubben. Ved at have et bredere fokus på barnets netværk og inkludere flere i det forebyggende arbejde med barnet sikres det, at barnet har de bedste muligheder for at finde støtte og opbakning.

INDLEDNING

PRÆSENTATION AF PROJEKTET

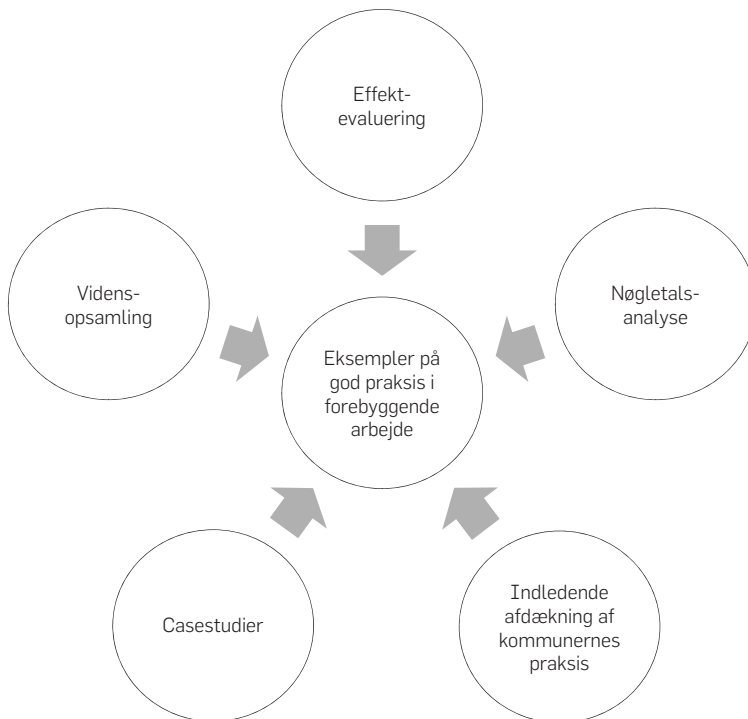
Servicestyrelsen igangsatte i foråret 2009 projektet 'Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse'. Projektet blev igangsat for at opnå viden om de danske kommuners forebyggende arbejde med udsatte børn og unge, efter anbringelses- og kommunalreformen trådte i kraft.

Kommunernes forebyggende arbejde med udsatte børn og unge har gennem de seneste år fået stigende opmærksomhed. Fokus i denne delrapport er børn i alderen 5-9 år. Børn i denne aldersgruppe er især karakteriseret ved, at de starter i skole. Det er derfor en særlig udfordring i det forebyggende arbejde at sikre, at børnene udvikler deres faglige kompetencer, da dette er centralt for deres videre muligheder i livet. Børnene har herudover en alder, hvor de i stigende grad bliver opmærksomme på andre børn og de sociale relationer, der skal bygges. På den ene side bør det forebyggende arbejde rettet mod 5-9-årige således fokusere på børnenes skole og fritid. På den anden side er børnene stadig så unge, at forældrenes forældreevne i høj grad er vigtig for deres udvikling. Udfordringen for kommunernes forebyggende arbejde med fokus på 5-9-årige er følgelig at være orienteret mod og inkludere den lange række af faktorer, som påvirker børnenes liv. Herunder er det en udfordring at skabe et samarbejde og vedligeholde det samarbejde med såvel forældrene som skole, pasnings- og fritidstilbud.

Formålet med projektet kan overordnet inddeles i tre. For det første ønsker vi at afdække kommunernes praksis, erfaringer og resultater i forhold til børn og unge, der tilbydes en forebyggende foranstaltning efter lov om social service § 52, stk. 3. For det andet ønsker vi at skabe overblik over og formidle den forskningsmæssige viden på området og herved gøre den tilgængelig og anvendelig for kommunerne. For det tredje ønsker vi, at de udvalgte kommuners deltagelse i dialoggruppen skaber et grundlag for erfaringsudveksling såvel mellem kommuner internt som mellem praktikere i kommunerne og forskere.

FIGUR 1.1

Projektets forskellige vidensformer.

Projektet bygger således på en række forskellige vidensformer, der alle skal bidrage til det endelige produkt og via en række gode eksempler (midtercirklen i figur 2.1) bidrage til, at alle landets kommuner bliver

bedre i stand til at iværksætte den støtte og hjælp, som udsatte børn og unge har behov for.

De enkelte kapitler i delrapporterne trækker typisk på én form for viden. Eksempelvis tegner vidensopsamlingen i de enkelte rapporter et billede af, hvad netop denne vidensform kan bidrage med i forhold til udviklingen af eksempler på god praksis inden for det forebyggende arbejde. Delrapporterne slutter af med et sammenfattende kapitel, hvor viden kobles på tværs af kapitlerne og de forskellige vidensformer. Det afsluttende kapitel i hver delrapport præsenterer og kobler således den samlede viden på tværs af en række forskellige metodetilgange såsom vidensopsamling, casestudier og effektevaluering blandt de deltagende forebyggende foranstaltninger. Strukturen på det afsluttende kapitel er inspireret af Business Excellence-modellen og opdelt under *indsatsen* (foranstaltningen) med underoverskrifterne:

- Målgruppe, formål og indhold
- Henvi sning og visitering
- Metoder
- Medarbejdere og faglighed
- Organisering og ledelse
- Samarbejde med andre.

Og en beskrivelse af *resultater* under overskriften:

- Dokumentation og resultater.

Ved projektafslutningen vil disse sammenfattende kapitler fra de forskellige delrapporter blive samlet og efterbearbejdet, således at de fremstår med eksempler på god praksis i det forebyggende arbejde – eksempler, som kan formidles og omsættes til alle landets kommuner.

UDVALGTE KOMMUNER OG FORANSTALTNINGER

Udvælgelsen af kommuner og foranstaltninger til at deltage i projektet bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets kommuner, en nøgletalsanalyse samt telefoninterview med en række kommuner for herigennem at få et uddybende kendskab til deres forebyggende prak-

sis. I alt 10 kommuner og 23 foranstaltninger indgår i dialogprojektet. Under udvælgelsen var der blandt andet fokus på at opnå en spredning i såvel foranstaltningernes målgrupper som i deres indhold. De udvalgte kommuner og foranstaltninger fremgår af tabel 2.1.

Der er store variationer imellem de udvalgte foranstaltninger i de 10 kommuner. Blandt andet arbejdes der i projektet med fem aldersgrupper: 0-4-årige, 5-9-årige, 10-13-årige, 14-17-årige samt 18-23-årige. Det forebyggende arbejde varierer alt efter målgruppen. Eksempelvis er samtlige forebyggende foranstaltninger inden for aldersgruppen 0-4 år tilrettelagt som familiebehandling, mens forebyggende foranstaltninger rettet mod aldersgruppen 14-17 år især består af støtte- og kontaktperson-ordninger og fritidstilbud.

Forebyggende foranstaltninger rettet mod 5-9-årige er til gengæld ofte tilrettelagt som skolebehandlingstilbud. Det er med andre ord vigtigt at tage udgangspunkt i de enkelte aldersgruppers særlige behov ved tilrettelæggelsen af forebyggende foranstaltninger. Herudover varierer foranstaltningerne ved, at nogle er familieorienterede, mens andre er individorienterede. Desuden kan det forebyggende arbejde være tilrettelagt som gruppearbejde, mens der andre gange arbejdes en-til-en, og i endnu andre foranstaltninger arbejdes der på begge måder.

Projektet sigter på at udvikle eksempler på god praksis inden for området generelt, med udgangspunkt i hvilken foranstaltning der fungerer hvordan, hvornår og for hvem. Vi ønsker med andre ord ikke at begrænse os til en særlig målgruppe eller en særlig form for forebyggende arbejde.

TABEL 1.1

Oversigt over de udvalgte 10 kommuner og de 23 forebyggende foranstaltninger, samt hvilken målgruppe den enkelte foranstaltning retter sig imod.

Kommune	Foranstaltning	0-4 år	5-9 år	10-13 år	14-17 år	18-23 år
Assens	Projekt Brahesholm				X	X
	Heldagsskolen Ådalen		X	X	X	
Brøndby	Kontaktnetværket			X	X	X
	Bakkegården		X	X		
Faxe	Familiegrupper				X	X
	Familieterapi	X	X	X	X	X
Fredericia	Basement			X	X	X
	Børnehuset		X	X	X	
Helsingør	Basen			X	X	X
	Det lille Familiehus	X				
Hillerød	Børnehuset Buen		X	X		
	Ullerødskolen		X	X		
	Fødselsspædbarn-samarbejdet	X				
Mariagerfjord	Særlig fokus på hjemgivelse	X	X	X	X	
	Eget værelse kombineret med kontaktperson og familiebehandling				X	X
	Værkstedsplads				X	
Thisted	Ådalen – Sydthy Børne- og Ungdomshus		X	X	X	
	Familien i vækst – sårbare gravide og familier med små børn	X				
Aalborg	Netværksjægerne				X	X
	Godthåbskolen		X	X	X	
Århus	Ungeteam – Syd				X	X
	Lejligheden		X	X	X	
	Vuggestedet	X				

Kilde: Indledende spørgeskemaundersøgelse til samtlige af landets kommuner samt telefon-interview.

RAPPORTENS STRUKTUR

Temaet for delrapport 3 er kommunernes forebyggende foranstaltninger for 5-9-årige. I kapitel 2 'Vidensopsamling om forebyggende foranstaltninger for 5-9-årige' præsenteres forskningsbaserede pointer omkring det forebyggende arbejde med 5-9-årige. Kapitlet omhandler såvel dansk som international forskning på området. Herudover beskrives erfaringer med forskellige metodiske tilgange i det forebyggende arbejde med sko-

lebørn og deres familier. Den viden, som indgår i kapitlet, er udvalgt på baggrund af forskningsbaserede kriterier.

I kapitel 3 til kapitel 7 præsenterer vi de fem udvalgte forebyggende foranstaltninger, som har 5-9-årige som målgruppe. Kapitlerne er skrevet af Lise Heiner Schmidt og Maja Aaquist fra COWI A/S. De fem foranstaltninger, som præsenteres, er:

- Heldagsskolen Ådalen med familiebehandling i Assens Kommune (kapitel 3)
- Bakkegården i Brøndby Kommune (kapitel 4)
- Børnehuset i Fredericia Kommune (kapitel 5)
- Børnehuset Buen i Hillerød Kommune (kapitel 6)
- Ullerødskolen ligeledes i Hillerød Kommune (kapitel 7).

Præsentationerne bygger på forskellige former for dataindsamlingsmetoder. For det første er der foretaget deskstudy af diverse skriftligt materiale om de fem foranstaltninger. Det drejer sig eksempelvis om detaljerede beskrivelser af foranstaltningerne, beskrivelser af ydelse og formål, grundlagspapirer, arbejdsbeskrivelser, samarbejdsaftaler, virksomhedsplaner, ydelseskataloger, statusrapporter, evalueringer og lignende. For det andet bygger præsentationerne på besøg i foranstaltningerne og interview med lederen, to-tre af foranstaltningens medarbejdere og en-to forældre med børn i foranstaltningen. Herudover er kommunens børn og unge-chef blevet interviewet. Kapitlerne er struktureret ens med inspiration fra Business Excellence-modellen.

I kapitel 8, 'Nøgletalsanalyse med fokus på 5-9-årige', videreføres nøgletalsanalysen fra de forrige delrapporter. Nøgletal er information, der på en overskuelig måde belyser strukturen og udviklingen i den enkelte kommune. I præsentationen af de kommunale nøgletal tager vi udgangspunkt i danske kommuner generelt, men med særlig fokus på nøgletallene for de 10 udvalgte kommuner. Nøgletalsanalysen i denne delrapport er desuden koncentreret omkring de forhold, der gør sig gældende for 5-9-årige. Eksempelvis ser vi i kapitlet nærmere på andelen af 5-9-årige i kommunerne, andelen af 5-9-årige i forebyggende foranstaltninger og andelen af 5-9-årige i anbringelse. Alle tal i analysen bygger på offentlig tilgængelig information fra Danmarks Statistik.

I kapitel 9, 'Status for effektevalueringen for 5-9-årige', tegnes et billede af de 5-9-årige, som er indskrevet i de forebyggende foranstalt-

ninger, som dækker aldersgruppen. Dette sker på baggrund af de data, som på nuværende tidspunkt er indsamlet ved de udvalgte foranstaltninger. Først er der en kort præsentation af metoden, som effektmålingen bygger på. Herefter præsenteres status på og de foreløbige resultater af dataindsamlingen. Kapitlet indeholder en baseline for dataindsamlingen for de 5-9-årige, hvilket vil sige, at de præsenterede data er baseret på opstartsmålinger. Det er derfor kun muligt at tegne et indledende billede af de 5-9-årige børn, som er indskrevet i de udvalgte forebyggende foranstaltninger, og ikke at foretage en effektevaluering med sammenligning af opstarts- og afslutningsmålinger.

Rapporten slutter af med kapitel 10, 'Opmærksomhedspunkter i forebyggende foranstaltninger med 5-9-årige'. I dette kapitel kan kommunerne hente information omkring, hvad de skal være særlig opmærksomme på ved tilrettelæggelsen af forebyggende foranstaltninger for 5-9-årige. Kapitlet bygger på såvel erfaringerne og resultaterne fra de forebyggende foranstaltninger, der indgår i projektet, som på forskningsbaserede pointer, nøgletalsanalysen og de foreløbige resultater fra indskrivningsskemaerne. Kapitlet kobler således de forskellige former for viden til en samlet oversigt.

VIDENSOPSAMLING OM FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER FOR 5-9-ÅRIGE

PRÆSENTATION AF VIDENSOPSAMLINGEN

Dette kapitel ser nærmere på, hvordan socialt udsatte børn i alderen 5-9 år og deres familier kan identificeres, og hvilke indsatser der er udviklet for at forebygge begyndende vanskeligheder eller en videreførelse af problemer fra den tidlige barndom. En utilstrækkelig forældreevne er en af de betydeligste problemstillinger i det forebyggende arbejde med de 0-4-årige, sådan som vi beskrev det i delrapport 2 (Lausten, Mølholt, Hansen, Heiner Schmidt & Aaquist, 2010). Hvis de faktorer, der påvirker barnets trivsel og udvikling negativt, ikke er reduceret, kan det medføre en svækkelse af motorik, følelsesliv og sproglig udvikling såvel som indlæringssevne for de 5-9-årige (Gullestrup, 2005). Vi vil gennem kapitlet have fokus på forebyggende tiltag i forhold til det enkelte barns personlighed og i forhold til barnets interaktion med centrale arenaer som familien, de jævnaldrende, skolen og nærmiljøet.

Alderen 5-9 år er kendetegnet ved barnets afslutning af forskoleperiodens pasningsformer og indtræden i skole- og fritidslivet. Barnet er dagligt en del af flere forskellige sociale fællesskaber – i familien, pasningsordning, skole, fritidsaktiviteter og blandt venner – hvor det sociale samspil spiller en vigtig rolle for barnets trivsel (Dencik, Bäckström & Larsson, 1988; Nordahl, Sørli, Manger & Tveit, 2008). Konflikter skabes ikke kun i hjemmet, men i stigende grad også i sociale relationer til

kammeraterne og lærerne. Et godt forhold både i skole og hjem og mellem skole og hjem er en vigtig del af grundlaget for barnets trivsel (Schjellerup Nielsen, 2008).

Skolen har stor betydning for børnenes faglige og sociale udvikling og er derfor en væsentlig aktør i det forebyggende arbejde, da lærerne og pædagogerne ser børnene i samspil med andre børn og voksne (Gullestrup, 2005; McAuley, Pecora & Rose, 2006; Aasted Halse, 1995). Skolen skal foretage en underretning til kommunen, hvis der er formodning om omsorgssvigt,² og kan blive inddraget i det forebyggende arbejde.

Forskningen, som dette kapitel bygger på, er udvalgt på baggrund af flere kriterier. Forskningen skal omhandle metode- og effektbeskrivelser af forebyggende eller behandlende indsatser over for socialt udsatte børn og deres forældre. Der er sat særlig fokus på skoleprogrammer samt forældre- og behandlingsprogrammer i litteratursøgningen. I forskningsprojekter skal forskningsdesignet være velbeskrevet, og beskrivelsen af den studerede foranstaltning skal være systematisk og i overensstemmelse med de videnskabelige kriterier, som forskningsdesignet foreskriver. Derudover skal undersøgelserne så vidt muligt være evidensbaserede og have vist en vis effekt over for det problem, som var udgangspunktet for interventionen. Den indhentede litteratur kan overordnet set inddeles i to typer: 1) Forskeres artikler om egen forskning om interventioner eller foranstaltninger og 2) Oversigtsværker, hvori den eksisterende forskning er beskrevet.

Litteratursøgningen i dette kapitel er begrænset til den forskning, som er publiceret i perioden 1995-2010. I særlige tilfælde er ældre kilder inddraget. Der anvendes forskning og litteratur fra Skandinavien, England og USA.

2. Alle har pligt til at underrette kommunen, hvis de får kendskab til alvorlige forseelser, vanrøgt eller lignende mod et barn eller en ung (lov om social service § 154). Lærere og pædagoger er ansat i et offentligt hverv, hvilket betyder, at de – ifølge lov om social service – har skærpet underretningspligt. Hvis læreren får formodning om, at en elev er udsat for omsorgssvigt, har læreren pligt til at underrette de sociale myndigheder (lov om social service § 153). Forskellen mellem den almindelige underretningspligt (§ 154) og den skærpede underretningspligt (§ 153) er graden af forseelsen eller omsorgssvigtet. De professionelle skal altså gribe ind langt tidligere (på formodninger) end den almindelige borger.

DE 5-9-ÅRIGE BØRN

For børnene i denne aldersgruppe sker der betydelige ændringer i deres hverdag. Tiden i daginstitution afsluttes med en del skoleforberedende arbejde. Børnene starter i skole og skal forholde sig til en masse nye mennesker og udfordringer og til nye faglige krav. Skolen er et sted, hvor børn har mulighed for at udvikle flere sider af sig selv og finde nye styrker. Børnenes mulighed for at lære i skolen er afhængig af mange faktorer: barnets trivsel og sundhed, barnets eget biologiske potentiale, barnets relationer i skolen, samspillet mellem skole og hjem, den lokale skolepolitik, kulturelle normer for læring og færdigheder, økonomi og lignende (Bo, Guldager & Zeeberg, 2008; Nordahl et al., 2008).

Etablering af effektive tiltag eller interventioner afhænger blandt andet af en forståelse af, hvilke risiko- og beskyttelsesfaktorer der er mest fremtrædende i de forskellige aldersgrupper.³ Risiko- og beskyttelsesfaktorer skal betragtes som elementer i dynamiske processer fra barndommen til voksenlivet, der modificeres af hinanden og hele tiden ændrer sig i et samspil mellem den enkelte og omgivelserne (Nygren, 2006; Nordahl et al., 2008). Forskning har vist, at relationen mellem forældre og barn er særlig vigtig for de 0-4-årige jf. delrapport 2 (Lausten, Mølholt, Hansen, Heiner Schmidt & Aaquist, 2010), men eftersom 5-9-års-alderen er præget af skolestart, ændres betydningen af nogle af risiko- og beskyttelsesfaktorerne for denne aldersgruppe. Tabel 2.1 og 2.2 viser de risiko- og beskyttelsesfaktorer, forskningen peger på er relevante for de 5-9-årige, opdelt på risiko- og beskyttelsesfaktorer knyttet til barnet selv og i familien (tabel 2.1) og risiko- og beskyttelsesfaktorer knyttet til skolen (tabel 2.2).

Et vanskeligt temperament (tabel 2.1), hvor barnet reagerer hid-sigt og opfarende, og impulsivitet og aggressivitet i førskolealderen er blandt de stærkeste indikatorer for udviklingen af adfærdsproblemer, både på kort sigt, men også i form af alvorlige adfærdsproblemer på længere sigt (Nordahl et al., 2008). Disse karakteristika er blandt andet kendetegnende for børn, der får stillet diagnosen ADHD⁴. Undersøgel-

3. For en generel beskrivelse af risiko- og beskyttelsesfaktorer samt beskyttelsesfaktorerne, der relaterer sig til familien, henvises der til delrapport 1 (Lausten, Mølholt, Hansen & Jensen, 2010).

4. ADHD er en forkortelse for diagnosen: Attention Deficit/Hyperactivity Disorder, det vil sige forstyrrelser af opmærksomhed, aktivitet og impulsivitet. ADHD giver som regel problemer med at opfatte, fortolke, huske, planlægge og orientere sig. Tidligere blev diagnosen DAMP (Deficit

ser viser, at børn med ADHD som unge har større sandsynlighed for at blive dømt for kriminalitet eller lide sociale eller uddannelsesmæssige nederlag (Nordahl et al., 2008; Thornberry & Krohn, 2003).

Børn, der har mange beskyttelsesfaktorer aktivt til stede i deres liv, viser i skolealderen et adfærdsmønster, der kombinerer autonomi med evnen til at bede om hjælp. Lærerne beskriver børn med mange beskyttelsesfaktorer som gode til at kommunikere og løse problemer. Har barnet en særlig fritidsinteresse eller hobby, som pågældende kan dele med en ven og derigennem opnå en følelse af stolthed, er dette også en væsentlig beskyttelsesfaktor (Nordahl et al., 2008).

TABEL 2.1

Risiko- og beskyttelsesfaktorer for 5-9-årige, knyttet til barnet og familien.

	Risikofaktorer	Beskyttelsesfaktorer
Barnet	Vanskeligt temperament	Afbalanceret temperament
	Svage verbale og sociale færdigheder	Gode verbale og sociale færdigheder
	Gennemgribende udviklingsforstyrrelser	Høj intelligens
	Hyperaktivitet og koncentrationsvanskeligheder	Særlige evner inden for eksempelvis sport eller musik
Familien	Eftergivende opdragelse, uklare grænser/forventninger	Omsorgsfuld og konsekvent opdragelse
	Konflikter mellem familiemedlemmer	God emotionel tilknytning til mindst et familiemedlem
	Fysisk straf, seksuelt misbrug, omsorgssvigt	Socioøkonomiske ressourcer
	Forældres misbrug	Forældres netværk

Kilde: Nordahl et al., 2008.

Utilstrækkelig forældreevne med uklare grænser og skiftende forventninger til barnets adfærd er – sammen med et højt konfliktniveau i familien, problemer med at etablere positive og nære relationer i familien og om-

in Attention, Motor Control and Perception) brugt i de nordiske lande. DAMP-diagnosen er i dag afløst af ADHD, som er en international diagnosebetegnelse.

sorgssvigt eller direkte mishandling – centrale og kritiske risikofaktorer for børns udvikling (Nordahl et al., 2008).

Relationen til vennerne er meget vigtig, og en positiv social kontakt kan derfor fungere som en beskyttelsesfaktor. Afvisning fra kammeraterne kan være med til at forstærke andre risikofaktorer, da barnet risikerer at blive endnu mere isoleret. Skolen er en vigtig arena for venskab og barnets udvikling, og derfor inddrages de risiko- og beskyttelsesfaktorer, som barnet møder her (Bengtsson, Knudsen & Nielsen, 2009; Nordahl et al., 2008).

Visse skole- og klasserelaterede faktorer har vist sig at være relaterede til aktuelle eller fremtidige adfærdsproblemer. Det gælder for eksempel uklare klasseledelse, hvor læreren ikke håndhæver regler og forventninger på en konsekvent og proaktiv måde. Lav skolemotivation og manglende tilknytning til skolen er skolerelaterede faktorer, der er korreleret med udviklingen af adfærdsproblemer, da børnene ikke får den støtte og vejledning, de har brug for (se tabel 2.2).

TABEL 2.2

Risiko- og beskyttelsesfaktorer for 5-9-årige, knyttet til skolen.

	Risikofaktorer	Beskyttelsesfaktorer
Skolen	Uklare regler og inkonsekvent regelhåndhævelse	Få, men klare fællesregler og god regelhåndhævelse
	Uklare forventninger og begrænset støtte til prosocial adfærd	Tydelige forventninger og hyppig opmuntring af prosocial adfærd
	Dårlig klasseledelse (reaktiv, eftergivende, forsømmelig)	Proaktiv, opstøttende, relationsorienteret, tydelig og konsekvent klasseledelse
	Konfliktfyldte relationer mellem elev og lærer	Positive relationer til en lærer
	Dårligt klassemiljø (begrænset sammenhold, konflikter, konkurrence)	Samlet skoleplan og handlingsplan

Kilde: Bengtsson et al., 2009; Nordahl et al., 2008.

Der er udført megen forskning omkring beskyttelsesfaktorer i skolen. To amerikanske undersøgelser finder, at en yndlingslærer kan være en beskyttende faktor. Læreren fungerer som en rollemodel, og fordi læreren lytter til børnene og udfordrer dem, føler børnene sig rodfæstede. Der-

udover fremhæves et godt skole-hjem-samarbejde som en vigtig del af en god skolegang og barnets generelle trivsel (Nordahl et al., 2008).

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER FOR 5-9-ÅRIGE

Nogle børn lever et liv præget af tilstedeværelsen af flere af de nævnte risikofaktorer. Fra risikoforskningen ved vi, at tilstedeværelsen af flere samtidige risikofaktorer øger sandsynligheden for en negativ udvikling for barnet nærmest eksponentielt. Tilstedeværelsen af for eksempel fire samtidige risikofaktorer i barnets liv er således langt mere end bare fire gange så risikabelt i forhold til barnets udvikling end tilstedeværelsen af én risikofaktor. For at forbedre disse børns udviklingsmuligheder og trivsel iværksættes der derfor ofte fra kommunal side forskellige forebyggende foranstaltninger, der ideelt set skulle reducere risiciene i barnets liv og evt. kompensere ved at styrke beskyttelsesfaktorerne. Nordahl et al. (2008) konkluderer på baggrund af en række opsummeringer og meta-analyser af internationale og nordiske evalueringstudier, at nyere international forskning fremhæver familie-, nærmiljø- og skolebaserede indsatsmodeller som de mest lovende tilgange til adfærdsproblemer. Blandt andet fremhæves modellerne PMT-O og Webster-Stratton, som har været underkastet randomiserede evalueringstudier i USA (Kazdin, 1997). Studierne viser, at begge modeller i en amerikansk sammenhæng har haft positive virkninger for børn med alvorlige adfærdsproblemer, ligesom der har været en veldefineret teoretisk baggrund for programmernes konstruktion.

I de følgende afsnit beskriver vi en række programmer, som dels er under implementering i Danmark, dels har været benyttet og evalueret i udlandet. Programmerne er delt op i familieprogrammer og skoleprogrammer. Indledningsvis vil vi dog beskrive familierådslagning, som er en metode (ikke en programbaseret intervention), der – som led i udvælgelsen af den rigtige forebyggende foranstaltning til barnet eller familien – har vist gode resultater.

FAMILIERÅDSLAGNING

Familierådslagning er en kommunikations- og beslutningsmetode, der skal hjælpe til at kvalificere de beslutninger, der vedrører barnet, herunder hvilken indsats der bedst passer til barnet og dets familie. Samtidig

styrker metoden samarbejdet mellem familien og de sociale myndigheder. Målet er at sætte barnet i fokus, ansvarliggøre familien i forhold til barnet og aktivere det nære netværks ressourcer (Faureholm & Brønholt, 2005).

Familierådslagning er oprindelig fra New Zealand, hvor metoden blev lovfæstet i 'The Children, Young Persons and Their Families Act' i 1989. Siden da er familierådslagning forsøgt implementeret og evalueret i en række forskellige lande, eksempelvis Storbritannien (Lupton & Stevens, 1997), USA (Adams & Chandler, 2004; Brown, 2003), Canada (Pennell & Burford, 2000), Norge (Falck, 2006), Sverige (Sundell & Vinnerljung, 2004) og Danmark (Faureholm & Brønholt, 2005; Mortensen, 2007).

Familierådslagning bygger teoretisk på systemteori, netværksteori og empowerment, hvor traditionelle familieværdier, slægt og tilhørsforhold vejer tungest. Hensigten med familierådslagning er at skabe en beslutningskompetence hos familien, der afføder en større pligtfølelse over for processen og et kollektivt ansvar over for barnet, således at familien – og ikke sagsbehandlere og andre midlertidige professionelle kontakter – på sigt bliver det mest stabile og permanente i barnets liv. Metoden gør det muligt at inddrage familien og det nære netværks ressourcer (Faureholm & Brønholt, 2005; Mortensen, 2007; Servicestyrelsen, 2006). I den forbindelse fremhæver en evaluering, at det er vigtigt, at den eller de støttepersoner, der inddrages fra familien, er klædt på til rollen som barnets støtteperson.

En familierådslagning kan først iværksættes, når familien har anført, at de er positive over for tanken. Derefter vil en initiativtager fremsætte spørgsmål og rammer til brug for rådslagningen, og der vil blive tilknyttet en særligt uddannet, neutral person til familien, der skal stå for den praktiske planlægning (kaldet en samordner). Familien underskriver også en kontrakt, der fastsætter vilkårene for rådslagningen.

Familien mødes med forskellige professionelle på et neutralt sted, eksempelvis fritidshjemmet, og sagen skitseres af de tilstedeværende. Dernæst forlader de professionelle lokalet, og familien holder nu deres eget møde, hvor de drøfter de input, de har fået, og gerne skal komme frem til en videre plan for barnet. Herefter skal planen godkendes af de sociale myndigheder (Faureholm & Brønholt, 2005; Servicestyrelsen, 2006).

En evaluering af erfaringerne fra otte kommuner i Danmark, der har afprøvet familierådslagning som 'samarbejdsmodel', viser, at 79 pct. af forældrene mener, at deres barn har fået et forholdsvist bedre tilbud om foranstaltning, fordi der er blevet afholdt en familierådslagning (Rasmussen & Hansen, 2002; Servicestyrelsen, 2006). Der er ikke mange studier af effekten på længere sigt. Et norsk studie har dog lavet en forskningsbaseret evaluering med før- og eftermålinger af 111 familieråd i 44 kommuner i Norge i 2005 (Falck, 2006). Hovedresultaterne viser, at der har været en positiv udvikling med hensyn til alvorgrad og med hensyn til forældrenes færdigheder i samspil med barnet. Blandt andet vurderer sagsbehandlere, at alvoren af problemstillingerne var blevet mindre i to tredjedele af sagerne 1 år efter familierådslagningen (Falck, 2006).

Nordisk Campbell Center er i gang med at udarbejde et review, der skal vurdere effekten af brugen af familierådslagning over for børn. Reviewet vurderer alene resultaterne af kontrollerede effektstudier vedrørende familierådslagning. Herved kommer der også fokus på de mere langsigtede effekter.

FORÆLDREPROGRAMMER

Forældreprogrammer er et væsentligt instrument i bestræbelserne på at styrke forældrenes kompetencer og evner til at opdrage og støtte deres børn og hermed reducere sandsynligheden for omsorgssvigt og vold mod børn (Ertmann, Guldager & Nørgaard-Nielsen, 2006; Hansson, 2001; McAuley et al., 2006). Flere studier af den tidlige indsats (Jensen, Holm, Allerup & Kragh, 2009; Piquero, Farrington, Welsh, Tremblay & Jennings, 2008) viser, at forældreuddannelse har en positiv effekt på børnenes problemadfærd, fordi forældrene meget forenklet beskrevet bliver bedre til at drage omsorg for deres barn.

Boks 2.1 viser fælles elementer fra en række af de programmer, som har vist positive effekter. Både engelsk og amerikansk forskning peger på, at de mest succesfulde programmer bygger videre på familiens styrker og undervejs indarbejder de færdigheder, der bedst opfylder familiens behov.

BOKS 2.1

Amerikansk forskning finder følgende elementer vigtige i forebyggende arbejde:

- At det er teoretisk og empirisk velfunderet
- At det har dokumenteret positiv effekt (på både kort og langt sigt)
- At det bygger på principper om inklusion og myndiggørelse
- At de professionelle i programmet har udviklet de specielle kompetencer, programmet kræver, for at kunne udføre arbejdet
- At det er manualbaseret (forhåndsdefinerede programmer).

Kilde: Nordahl et al., 2008.

Dette resultat findes ligeledes i evalueringer fra Sverige og Norge (Hansson, 2001; McCabe & Cochran, 2008; Nordahl et al., 2008; Socialstyrelsen, 1988; Utting, 1995). Desuden er frivilligheden og familiernes egen motivation en vigtig forudsætning for arbejdet. Familien skal selv være en drivkraft i forløbet og have ansvaret for, at der sker forbedringer i et uhensigtsmæssigt familiemønster.

Der findes mange familieprogrammer, og en række af dem er præsenteret her. Det gælder De Utrolige År (DUÅ), HIPPY, KOMET og Triple P. Nogle familieprogrammer er blevet præsenteret i de tidligere delrapporter: Parent Management Training (PMT) og funktionel familierterapi (FFT) i delrapport 1 (Lausten, Mølholt, Hansen & Jensen, 2010). Klar til barn, Minding the Baby, Mellow Parenting og Parents As First Teachers (PAFT) blev præsenteret i delrapport 2 (Lausten, Mølholt, Hansen, Heiner Schmidt & Aaquist, 2010). Andre igen vil blive præsenteret i senere delrapporter, da de oftest benyttes i familier med ældre børn (eksempelvis familieklasse/-skole, MST og MTFC, se også Servicestyrelsen, 2006).

DE UTROLIGE ÅR (DINOSAURUSSKOLEN)

De Utrolige År (DUÅ) er et program, der giver forældre, børn, lærere og pædagoger grundlæggende kompetencer i at praktisere nye måder at være sammen på (Servicestyrelsen, 2010a). Programmets egentlige målgruppe er børn i alderen 0-12 år, men er sammensat af forskellige dele med forskellige delmålgrupper. Der er et forældreprogram (opdelt efter barnets alder), et børneprogram og et program rettet mod personale i børnehaver, SFO'er og skoleklasser til og med 3. klasse. Vi fokuserer i denne rapport på børneprogrammet. For en præsentation af det samlede pro-

gram henviser vi til projektets delrapport 1 (Lausten, Mølholt, Hansen & Jensen, 2010) eller Servicestyrelsen (Servicestyrelsen, 2010a).

Børneprogrammet 'Dinosaurusskolen' er et gruppebaseret undervisningsprogram med 5-6 børn pr. gruppe. Formålet er at styrke barnets emotionelle og sociale kompetencer samt styrke barnets selvbillede og oplevelse af egne færdigheder. Målgruppen er børn i alderen 4-8 år. Programmet består af sessioner med børnene 2 timer pr. uge over en periode på 18-22 uger. Børnene kan deltage i Dinosaurusskolen med eller uden forældrenes samtidige deltagelse i forældreprogrammet BASIC, der er et gruppebaseret undervisnings-forløb over 18-22 uger (Rambøll Management Consulting, 2009, der har udført evalueringen for Servicestyrelsen).

I børneprogrammet lærer barnet at genkende og forstå følelser hos sig selv og andre. Målet er at få barnet til at forstå ting set fra andres perspektiv og at udvikle bedre færdigheder i forhold til problemløsning og konflikthåndtering. Børnene øver sig i konkrete sociale færdigheder, såsom at lytte og vente på, det bliver ens tur. Andre øvelser handler om at blive enige, dele, hjælpe og samarbejde. Der øves ligeledes i vredeshåndtering og selvkontrol (Rambøll Management Consulting, 2010).

En endnu ikke afsluttet evaluering for Servicestyrelsen af DUÅ i Danmark viser forbedringer i adfærden blandt de deltagende børn (Rambøll Management Consulting, 2010). Servicestyrelsens evaluering viser, at omfanget og hyppigheden af børnenes udadreagerende adfærd mindskes efter at have deltaget i programmet.

Endvidere viser evalueringer fra Norge og engelsktalende lande, at forældre, der deltager i BASIC-programmet, efterfølgende anvender mere positive måder at opdrage på (Larsson, Fossum, Clifford, Drugli, Handegård & Mørch, 2008; Webster-Stratton & Herman, 2010). De føler sig bedre klædt på til at klare de problemer og konflikter, der opstår med barnet. Dette er medvirkende til, at relationen mellem barn og forældre forbedres, hvilket igen bidrager til at sænke stressniveauet i familien. Til forskel fra de øvrige evalueringer kan den danske evaluering ikke fremvise et entydigt positivt resultat for de forældre, der har deltaget i BASIC (Rambøll Management Consulting, 2010).

HIPPY – HOME INSTRUCTION FOR PARENTS OF PRESCHOOL YOUNGSTERS

Programmet HIPPY henvender sig til forældre med børn mellem 3-6 år. Forældrene er som regel lavtuddannede og har en lav social og økonomisk status. Formålet er at understøtte forældrene i at støtte børnene, så børnenes boglige og sociale evner forbedres, hvilket er en forudsætning for, at de kan klare sig i skolen. Målet er endvidere, at forældrene skal involvere sig tydeligt i deres børns liv. HIPPY opstod som idé i Jerusalem i 1969 og er siden blevet udviklet i Israel og indført i en række lande, såsom Tyskland, Østrig, New Zealand, Australien, Sydafrika, Canada og USA (Servicestyrelsen, 2006).

Servicestyrelsen har iværksat HIPPY som et forsøgsprojekt i fire kommuner fra 2009 og frem til 2011, hvor en effektevaluering gennemføres. Programmet lanceres i Danmark under titlen HippHopp, hvor målgruppen er de 5-6-årige, som endnu ikke er begyndt i skole. Organiseringen og strukturen i det oprindelige HIPPY-program er videreført i den danske version. Der er dog foretaget omfattende tilpasninger til den danske kontekst under hensyntagen til de forudsætninger og behov, som kendetegner børns skoleparathed i Danmark.⁵ Tilpasningen var nødvendig, fordi Danmark til forskel fra de lande, hvor HIPPY-programmet ellers bruges, har en langt højere andel (95 pct.) af børn i målgruppen i daginstitution.

Programmet fokuserer på hjemmet og familien, hvor samvær er det centrale element. Samværet mellem børn, forældre og søskende skal hjælpe børnene med at træne deres skolefærdigheder og samtidig motivere forældrene, så de mærker, at de kan give deres børn den rigtige forberedelse til skolen.

Forældrene får udleveret en pakke med daglige aktiviteter til i alt 60 uger, hvor de via aktiviteterne løbende får forbedret deres evne til at støtte barnet. Derudover får familien besøg af en medarbejder fra projektet, der arrangerer rollespil om små hverdagsagtige situationer. Endelig er der mulighed for at deltage i voksengrupper, hvor forældrene kan udveksle erfaringer og få gode råd (Servicestyrelsen, 2006).

5. Alt materiale i HippHopp er skiftet ud i forhold til HIPPY, således at alle bøger, aktiviteter, vejledninger, ugeplaner og materialer er nye og bygger på de seks læreplanstemaer, der ligger i de pædagogiske læreplaner i daginstitutionerne. Der er således en nøje sammenhæng mellem, hvilke krav og forventninger børn mødes med i daginstitutionen og aktiviteterne hjemme.

Der er gennemført flere udenlandske evalueringsstudier med kontrolgrupper, der viser, at både forældre og børn udvikler sig positivt ved deltagelse i programmet i forhold til kontrolgruppen (Westheimer, 2003). Børnene opnår større skoleparathed, og forældrene bliver bedre til at støtte børnene og opnår derved større selvtilid i forbindelse med forælderollen.

KOMET – EN KOMMUNIKATIONSMETODE

En af de største risikofaktorer for voldskriminalitet er tidlige adfærdsproblemer (Kling, Sundell, Melin & Forster, 2006), og forældretræning er en af de bedste metoder til at mindske disse problemer hos børn. KOMET er en svensk udgave af PMT. Det er et forældretrænings-program, der arbejder ud fra, at forældrene skal være de centrale personer og aktører i forhold til arbejdet med deres barn. Skal barnet ændre sin adfærd, må forældrene ændre den måde, de møder barnet på. Målet er at forbedre kommunikationen mellem barn og forælder for derved at reducere barnets adfærdsproblemer (heraf navnet KOMmunikations-METode). Programmet kan bruges til forældre med børn i alderen 3-12 år (Servicestyrelsen, 2006).

I behandlingen arbejdes der med video, rollespil, hjemmeopgaver og skriftligt materiale. Hele forløbet består af et ugentligt gruppemøde af ca. 2½ times varighed i 11 uger, hvor forældrene under ledelse af to gruppeledere får forelagt en række temaer, der skal træne dem i deres rolle over for børnene.

Ved hjælp af video og rollespil iscenesættes hverdagsagtige situationer, gennem hvilke børn og forældre skal lære at forstå hinanden bedre. Endvidere har forældrene hjemmeopgaver og skriftligt materiale. Hjemmeopgaverne gennemgås ved starten af de ugentlige møder, og det skriftlige materiale giver gode råd til at løse opgaverne.

Uppsala Universitet har gennemført et effektstudie af KOMET, hvor der anvendes kontrolgrupper, før- og eftermålinger, randomiseret udvælgelse af forældre til grupperne og flere forskellige måleinstrumenter⁶. Evalueringen viser, at programmet hjælper til at reducere barnets

6. Disse måleinstrumenter var blandt andet: Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) til screening, Eyberg Child Behaviour Inventory, Parent Daily Report (PDR), Parent Practices Inventory (PPI), Social Competence Scale – Parent.

adfærdsproblemer og øger barnets sociale kompetencer. Derudover har deltagelse i programmet en positiv indvirkning på forældrenes evner til at opdrage deres barn på en hensigtsmæssig måde.

I 2004 foretog Stockholms Stadsledningskontor en evaluering, der viste forældrenes vurdering af programmet. Forældrene var meget positive over for metoden, og kun få forældre faldt fra under forløbet. Ifølge forældrene havde 68 pct. af børnene færre adfærdsproblemer efter at have deltaget i programmet (Kling et al., 2006; Statens Folkhälsoinstitut, 2010).

TRIPLE P (POSITIVE PARENTING PROGRAM)

Triple P er et program rettet mod alle forældre, der har problemer med at opdrage deres børn, uanset problemets karakter og børnenes alder (Servicestyrelsen, 2006). Formålet med programmet er at give forældre information og udvikle deres forældrekompetencer, så forekomsten af adfærdsmæssige problemer hos børnene reduceres. Programmet er udviklet i Australien af professor Matthew Sanders og anvendes i dag i blandt andet Holland, Tyskland, Schweiz, Skotland, England, USA, Canada og flere sydøstasiatiske lande.

Programmet er manualbaseret og er opbygget i fem niveauer. Triple P tilpasses efter familiens behov. Derfor vil de fem niveauer ikke benyttes i alle behandlinger, men inddrages efter behov (Sanders, Markie-Dadds, Turner & Brechman-Toussaint, 2000):

- Niveau 1 (Universal Triple P) består af generel information til alle om børneopdragelse. Informationen leveres gennem forskellige medier, eksempelvis tv, radio og aviser.
- Niveau 2 (Selected Triple P) er målrettet forældre, som har særlig interesse for deres børns opførsel og udvikling. Programmet består her af information og specifikke råd givet telefonisk eller via kortvarige møder med en rådgiver eller via deltagelse i et seminar på 60-90 minutter. Niveau 2 er målrettet forældre til børn i alderen 0-12 år.
- Niveau 3 (Primary Care Triple P) er for forældre, som har brug for telefonkonsultationer eller praktisk færdighedstræning i form af et program på fire korte møder a 20 minutter, der er nøje planlagt. Forældrene coaches her i problemløsning og strategier i familien. Niveau 3 er målrettet forældre til børn i alle aldre (0-18 år).

- Niveau 4 (Standard Triple P, Group Triple P, Self-Directed Triple P) er for forældre, som ønsker intensiv træning i positiv børneopdragelse. Det drejer sig ofte om forældre, som har børn med alvorlige adfærdsvanskeligheder. Programmets varighed er 10 timer fordelt på 8-10 lektioner. Der findes tre forskellige typer af programmet: enkeltundervisning, gruppeundervisning og selvstudieundervisning. Forældrene lærer her observation, diskussion, øvelser og feedback.
- Niveau 5 (Enhanced Triple P) er for forældre, som har børn med adfærdsvanskeligheder, og hvor familien er dysfunktionel. På dette niveau er programmet præcist tilpasset den enkelte familie og består af et intensivt program på 11 lektioner af 1 times varighed. Programmet indeholder elementer til forbedring af forældreegenskaber, strategier i forbindelse med humørsvingninger, stresshåndtering samt vejledning om, hvordan man støtter sin partner.

Herudover findes der et specialist-niveau for forældre til handicappede børn og et Pathway Triple P-niveau for forældre, der risikerer at mishandle eller omsorgssvigte deres børn.

Der er foretaget en lang række evalueringer af Triple P (se blandt andet Turner & Sanders, 2005), hvor mange af evalueringerne er foretaget af grundlæggeren selv. Evalueringerne refererer særligt til programmerne på niveau 4 og 5. Evalueringerne viser, at Triple P har positive effekter over for børn med adfærdsvanskeligheder. Programmet har forbedret forældrenes kompetencer og mindsket stress og depression hos forældrene (Piquero et al., 2008; Turner & Sanders, 2005).

SKOLEPROGRAMMER

Skolen er en vigtig social arena for børnene, og skolen inddrages i stigende omfang i det forebyggende arbejde. Baggrunden for dette er blandt andet, at social problemadfærd også kan afføde problemer i skolen, for eksempel konflikter mellem barnet og læreren og mellem børnene i gruppearbejde i timerne og i frikvarteret (Schjellerup Nielsen, 2008). Samtidig er den positive indflydelse, som skolen har på mange aspekter af børns udvikling, veldokumenteret (se for eksempel Fink-Jensen, Højmark Jensen, Kragh-Müller & Mørck, 2004; Rutter, Maugham, Mortimore & Ouston, 1979; Sørli, 2000).

BOKS 2.2

Positive effekter af skoleprogrammerne i Storbritannien.

Børnene:

- Har fået forøget selvtillid og selvforståelse
- Er blevet mindre angst for at begå fejl
- Har fået forøget lyst til at tilknytte og udvikle sig selv
- Har fået bedre sociale relationer og accept fra omverdenen
- Har gjort uddannelsesmæssige fremskridt.

Forældrene:

- Er blevet bedre til at håndtere stress og vanskelig adfærd
- Er blevet bedre til at forstå barnet og støtte dets udvikling
- Har fået forbedret selvopfattelse og selvtillid.

Kilde: McAuley et al., 2006; Nordahl et al., 2008.

England og Skotland har gennem de senere år udviklet et udvidet skolebegreb, hvor skolen – i samarbejde med de lokale sociale myndigheder og andre partnere – tilbyder en bred vifte af tilbud og aktiviteter, der skal sikre børns trivsel både i og uden for skolen (Pugh & Statham, 2006). På baggrund af en ny engelsk lovgivning om uddannelse i 2002 og regeringens green paper⁷ 'Every Child Matters' i 2003 er der sat øget fokus på det store antal socialt ekskluderede børn, der findes i Storbritannien, og en heraf følgende interesse for, hvordan skolerne kan afhjælpe problemet. Det har blandt andet medført, at nogle skoler tilbyder familieorienterede skole-kontaktprogrammer, familieorienterede læseprogrammer og sundhedsrelaterede programmer (McAuley et al., 2006).

Skoleprogrammer er inddelt i en samlet skoleindsats for skoler som helhed, en gruppeindsats – det kan være klasser eller andre mindre grupper – og en individuelt rettet indsats. En del af de programmer, som iværksættes, er rettet mod forældrene sammen med børnene og inddrager desuden flere sociale og offentlige systemer, hvilket synes at være et fællestræk i indsatserne.

7. Et 'green paper' (på dansk en grønbog) er et dokument udarbejdet af den politiske ledelse (enten i et land eller i EU), der detaljeret beskriver et emne og derefter angiver mulige foranstaltninger, der kan sættes i værk. En grønbog er et slags diskussionsgrundlag, der har til formål at rejse debat om et givent emne.

McAuley et al. (2006) og Nordahl et al. (2008) fremhæver, at skoleprogrammerne i Storbritannien har haft en positiv effekt på områderne nævnt i Boks 2.2.

Resultaterne fra de skoleorienterede indsatser viser, at der kan opnås en effekt både for børnene og forældrene. Børnene bliver mere sikre på sig selv og får derved overskud og mod på nye udfordringer. Samme udvikling findes hos forældrene, der bliver mere sikre i forældrerollen og derved bliver bedre til at støtte og hjælpe deres børn.

Norges Forsknings Råd anvender en inddeling af de skolebase-rede indsatsmodeller (Sørli, 2000), der er meget lig den britiske, med to hovedkategorier:

1. De skole- og klassecentrede tiltag, hvor filosofien er, at ændringer i skolemiljøet og på læringsmetoderne i klassen indirekte kan påvirke adfærd og indlæringsfærdighed hos eleverne.
2. De elevcentrerede tiltag, hvor eleven eller eleverne bearbejdes i grupper for at påvirke deres holdninger og adfærd i og uden for skolen (Bo et al., 2008; Mahoney, 2000; Nordahl et al., 2008).

Programmerne, der er beskrevet herunder, omhandler forebyggelse af adfærdsvanskeligheder gennem styrkelse af de sociale kompetencer. Igennem denne bredere forebyggende indsats ønskes indlæringssejnen ligeledes styrket.

PALS – POSITIV LÆRING I ADFÆRD OG SAMSPIL

PALS er en udviklingsmodel, der er baseret på dokumenterede resultater fra Norge, Island og USA. PALS-modellen omfatter hele skolen, og målet er at styrke børns sociale og skolefaglige kompetencer og dermed forebygge adfærdsproblemer. For at kunne opnå den ønskede effekt af PALS bør alle, der har kontakt med børnene, deltage aktivt: det være sig lærere, pædagoger, forældre, rengøringspersonale, pedeller og behandler-system (Servicestyrelsen, 2010b).

Det faglige grundlag i PALS er blandt andet de principper om social læring, som også indgår i eksempelvis PMT-O⁸ og en række andre

8. PMT-O (Parent Management Training, Oregon-modellen) er et veldokumenteret program, som kan forebygge, reducere eller stoppe adfærdsproblemer hos børn i alderen 3-12 år (Nordahl et

udviklingsmodeller (Sørli & Ogden, 2007). Det centrale element er, at negative reaktioner mod adfærdsproblemer i sig selv ikke bidrager til at reducere adfærdsproblemer, men må kombineres med forstærkning af positive adfærdsmønstre. Udgangspunktet er dog, at modellen skal tilpasses den enkelte skoles og den enkelte elevs behov og problemer (Servicestyrelsen, 2010b).

På nuværende tidspunkt anvendes PALS i over 10.000 skoler i USA, i mere end 150 skoler i Norge (Sørli & Ogden, 2007) samt i flere skoler i Canada, Australien, Island og Holland. I Danmark er der 32 skoler med i PALS-projektet, som startede i 2008 (Servicestyrelsen, 2010b).

PALS omfatter hele skolen og skal ved systematisk tilførsel af ny viden fremme positiv adfærd i medarbejdergruppen og hos eleverne og en skolekultur, der støtter elevernes udvikling af sociale og skolefaglige færdigheder. Udvikling af viden og kompetence skal sammen med et støttende læringsmiljø og samspil i skolen være med til at forebygge og afhjælpe adfærdsproblemer.

Effekterne opnås ved at involvere alle børn og ansatte gennem indlæring af nogle få og enkelt formulerede regler og forventninger til positiv adfærd og sociale færdigheder på skolens forskellige områder. Positiv involvering og anerkendelse af alle skal give en øget motivation og inklusion af alle børn og fremme læringsmuligheder. Negativ adfærd og regelbrud bliver mødt af en umiddelbar reaktion med milde, forudsigelige konsekvenser (Servicestyrelsen, 2010b; Sørli & Ogden, 2007).

Baseret på systematisk kortlægning, vurdering og evaluering af implementeringskvalitet og ændringer på elev-, klasse- og skoleniveau foreligger der dokumenterede erfaringer fra Norge, Island og USA. Resultaterne viser, at PALS kan forebygge og reducere problemadfærd hos skolebørn (Sørli & Ogden, 2007). Det understreges i evalueringerne, at *alle*, der er tæt på børnene i hverdagen, skal deltage aktivt for at opnå den ønskede effekt. I Norge viser resultater, at modellen har resulteret i en nedgang i generel problemadfærd, forbedrede sociale kompetencer hos børnene og bedre indlæring (Sørli & Ogden, 2007).

al., 2008). Formålet er at træne forældre i centrale forældrefærdigheder samt styrke forældreansvaret og fremme et sundt familiesamspil.

PSST – PROBLEM SOLVING SKILLS TRAINING

Programmet er rettet mod aldersgruppen 5-13 år, og formålet er at reducere adfærdsvanskeligheder. Filosofien bag programmet er, at en problemfyldt adfærd opstår, fordi børnene mangler konstruktive måder at håndtere tanker og følelser på.

Programmet er metodisk forankret i kognitiv adfærdsterapi, hvor børnene lærer teknikker til at kunne administrere tanker og følelser samt indgå i sociale relationer med andre mennesker uden at ende i en konflikt. Som regel er møderne med behandleren individuelle og målrettet det enkelte barn, men forældrene inddrages også aktivt for at lære, hvordan de kan understøtte den positive proces og håndtere barnets adfærd.

I arbejdet med børnene anvendes sociale rollespil til at forstå samspillet mellem mennesker. Herudover arbejdes der med positiv forstærkning af hensigtsmæssig adfærd fra lærere eller behandlere samt indlæring af alternative adfærdsmønstre, så barnet får værktøjer til at håndtere situationer anderledes. Børnene får ofte hjemmearbejde for at understøtte tilegnelsen af færdighederne, ligesom forældrene får rådgivning om, hvordan de støtter barnet i at bruge de tilegnede teknikker i andre situationer end inden for programmets rammer.

Evalueringer fra USA viser, at børnene bliver mindre aggressive og bedre til at styre deres temperament sammenlignet med kontrolgruppen, der modtog almindelig terapi. Denne effekt blev målt op til 1 år efter programmets afslutning. Større børn har tilsyneladende større udbytte end mindre børn, da PSST baserer sig på barnets kognitive udvikling (Kazdin, 2002).

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FRA VIDENSOPSAMLINGEN

Forskningen fremhæver en række punkter, som det er vigtigt at være opmærksom på i det forebyggende arbejde med børn i alderen 5-9 år for at sikre disse børns trivsel og udvikling. Med inspiration fra Business Excellence-modellen vil vi i det følgende præsentere de opmærksomhedspunkter, som kapitlet har kastet lys over.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Når det gælder målgruppe, formål og indhold, peges der i forskningen på, at risikofaktorerne hos det enkelte barn især er relateret til, at barnet

har svært ved at indgå i en positiv relation til andre, for eksempel hvis barnet har et vanskeligt temperament, har svage verbale og sociale færdigheder eller ADHD. Herudover fremgår af forskningen, at familieforholdene spiller en betydelig rolle for barnets udvikling. Findes der vedvarende konflikter i hjemmet, er forældrenes kompetencer til at håndtere forældreskabet svage, eller har de eksempelvis et misbrug, påvirker det barnets trivsel. Derfor er det vigtigt, at det forebyggende arbejde ikke udelukkende er centreret om at skabe forbedringer for barnet alene, men har fokus på hele familien. Det tydeligste udtryk for, at børn i denne alder ikke trives, kommer ifølge forskningen til udtryk ved, at barnet har en udadreagerende adfærd, hvor de reagerer impulsivt og aggressivt. Forskningen er dog også begyndt at få øje for de mere indadvendte negative adfærdsmønstre, som relativt oftere ses hos piger.

Beskyttelsesfaktorer for børn i alderen 5-9 år er blandt andet, at børnene er gode til at udtrykke sig og med lethed kan indgå i sociale relationer. Fritidsaktiviteter og andre interesser, som det kan dele med en ven eller en betydningsfuld voksen (for eksempel lærer, pædagog eller lignende) er også gode beskyttelsesfaktorer. I forhold til formålet med og indholdet af det forebyggende arbejde bør der således være fokus på både at hjælpe børnene til at få eller opretholde en fritidsaktivitet og på at styrke og/eller udvikle børnenes sociale relationer til jævnaldrende.

Herudover er det vigtigt, at der i det forebyggende arbejde er fokus på at inkludere skolen i samarbejdet om at løse barnets problemer, og at der sigtes på at sætte ind så tidligt, at barnet undgår at blive taget ud af skolen. Skolen er tæt forbundet med et 'alment' barneliv, og en afvisning fra skolen og eventuelt fra klassekammeraterne spiller derfor en negativ rolle for et barns videre udvikling.

HENVISNING OG VISITERING

Hvad angår henvisning og visitering til de forebyggende foranstaltninger, peger vidensopsamlingen på, at skolen har en stor betydning for børnenes udvikling og derfor er en central aktør i det forebyggende arbejde. Lærere og pædagoger ser børnene i samspil med andre børn og voksne. Skolen er derfor væsentlig i forhold til at identificere de børn, som ikke trives, og hvis udvikling er truet. På baggrund af identifikationen kan skolen lave en underretning til kommunen.

Forskningen peger endvidere på, at det er vigtigt, at familien er motiveret til at deltage i eksempelvis forældreuddannelser, og at familien

er positivt indstillet, hvis barnet tilknyttedes en forebyggende foranstaltning. Det er således vigtigt at have fokus på motivationen hos familien ved henvisningen.

METODER

Metoderne i det forebyggende arbejde er centreret om inddragelse af barnets familie, eksempelvis i form af forældreuddannelse, terapi, rådgivning eller lignende. En styrkelse af forældrekompetencerne anses som en væsentlig komponent i forhold til en målrettet og sammenhængende forebyggende indsats over for udsatte børn og familier. Studier viser, at de mest succesfulde forældreuddannelser bygger videre på familiens styrker og undervejs arbejder med de færdigheder, der bedst opfylder familiens behov. Samtidig er det vigtigt, at familien selv er drivkraften bag foranstaltningsforløbet, og at den føler sig inddraget. I forhold til at anvende en metode, hvor familien føler sig inddraget, har familierådslagning vist positive resultater.

Herudover viser studier, at blandt andet England og Skotland arbejder med et udvidet skolebegreb, der har som formål at støtte børnene og deres familier ikke bare læringsmæssigt, men også socialt. Skolen tilbyder her en række af services og støttetilbud, som skal sikre børnenes trivsel såvel i som uden for skolen. Eksempelvis tilbydes familieorienterede skole-kontaktprogrammer, læseprogrammer og sundhedsrelaterede tilbud.

SAMARBEJDET MED ANDRE

I forhold til samarbejdet med andre bør der arbejdes på et positivt samarbejde med både børnenes forældre og øvrige centrale arenaer for barnet såsom skole, pasningsordning og fritidstilbud. Der skal med andre ord være fokus på samarbejde mellem foranstaltning-hjem, foranstaltning-skole, men også skole-hjem, således at nogle problemer kan tages i opløbet.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Vores vidensopsamling peger på, at nyere international forskning fremhæver familie-, nærmiljø- og skolebaserede indsatsmodeller som de mest lovende indsatser over for adfærdsproblemer hos børn. Herudover viser

flere studier blandt andet, at forældreuddannelse på forskellig vis har en positiv effekt på børns problemadfærd, og at børnene herved kan blive mere skoleparate og socialt kompetente. Endvidere er der gode resultater ved forebyggende arbejde orienteret mod at styrke adfærdsvanskelige børns emotionelle og sociale kompetencer, det gælder eksempelvis programmet De Utrolige År.

ASSENS KOMMUNE: HELDAGSSKOLEN ÅDALEN

BOKS 3.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn i foranstaltningen: 6-14 år
- Antal: 16 børn årligt
- Årligt driftsbudget: 5.742.000 kr.
- Antal ansatte: 10,1 medarbejdere
- Gennemsnitlig behandlingstid: 2-3 år
- Teoretisk udgangspunkt: individuelle terapeutiske samtaleforløb, familiebehandling.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Heldagsskolen Ådalen ligger i Gummerup ved Glamsbjerg på Fyn og har til huse i det gamle mejeri i byen. Heldagsskolen er et dagbehandlingstilbud til 16 børn i alderen 6-14 år. Ådalen er organisatorisk forankret i Børn og Unge i Assens Kommune.

Ådalen er et helhedstilbud, der fokuserer på de samlede ressourcer hos børnene og deres familier. Målgruppen for Heldagsskolen Ådalen er behandlingskrævende normaltbegavede børn med socio-emotionelle vanskeligheder. Børnenes vanskeligheder er så store, at de ikke kan rummes i en almindelig skole. Foranstaltningen har årligt 16 børn i

alderen 6-14 år, heraf er otte i alderen 5-9 år. Kønsfordelingen blandt børnene er 85 pct. (14) drenge og 15 pct. (to) piger.⁹ Alle børnene har etnisk dansk baggrund. 13 af de 16 børn har forældre, som er skilt.

60 pct. af børnene – det vil sige 9 af de 16 børn – har en børnepsykiatrisk diagnose. Heraf medicineres tre af børnene. Assens Kommune har i sin fremtidige visitering til Heldagsskolen Ådalen besluttet at prioritere yngre behandlingskrævende børn med eller uden diagnose med det sigte, at de derefter kan udsluses til folkeskole eller tilsvarende foranstaltning.

En del af de børn, der indtil nu er blevet visiteret til Ådalen, har før visiteringen modtaget en lang række forudgående foranstaltninger. Lederen af foranstaltningen, Kaj Jensen, fortæller: ”Alt er nærmest blevet afprøvet. Medarbejderne på Ådalen skal således ofte starte fra bunden med disse børn, da alt andet så at sige er mislykkedes.” Flere af børnene, der går på Ådalen, modtager ligeledes en anden foranstaltning end Ådalen, idet de er i familiepleje. Seks af børnene er således døgnanbragt i plejefamilier.

Formålet med foranstaltningen er at forestå en positiv udvikling for børnene via en målrettet specialpædagogisk indsats, så børnene bliver i stand til at vende tilbage til undervisningen i folkeskolen – eller eventuelt i en specialklasse i folkeskolen eller en specialskole.

Foranstaltningen Heldagsskolen Ådalen er, som titlen angiver, en heldagsskole. Det indebærer, at børnene om formiddagen går i skole, og at de om eftermiddagen er på skolen i et fritidstilbud (en form for SFO eller klub). Skolen åbner kl. 6.45. Børnene afleveres enten af deres forældre, eller de kommer med taxa eller bus. Selve skoledagen starter kl. 8.30 – ofte med løb, da skolen har erfaring med, at det er en god måde at starte dagen på. Skolens elever er opdelt i to grupper: ’Syd’ er for de mindre børn i alderen 6-10 år, og ’Nord’ er for de ældre børn i alderen 10-14 år. Der undervises i dansk, matematik, almene fag og natur og teknik. Lederen af foranstaltningen oplever, at børnene er rigtig glade for

9. På spørgsmålet om, hvorfor der er så mange drenge og så få piger, svarer leder af foranstaltningen Kaj Jensen: ”Jeg tror, det hænger sammen med, at der er en overvægt af kvindelige lærere i den almindelige folkeskole. Børnene møder for få mænd. Undervisningen bliver ’for tantet’ og for pigeorienteret og rummer dermed ikke de drenge, som er mere udadreagerende og har svarere ved at sidde stille. Vi tilbyder blandt andet børnene it, natur og teknik og idræt, og det interesserer dem. De piger, vi har her, er ’drengpiger’, som har de samme behov som drengene, og som folkeskolen også har svært ved.”

faget natur og teknik, ”hvord de får mulighed for at bruge kroppen til at afprøve og eksperimentere. Vores børn er nysgerrige på deres omverden, men har ofte manglet nogle voksne, der sammen med dem kunne ’oversætte’ denne omverden for dem” (citater, leder af foranstaltningen, Kaj Jensen).

Kl. 11.30-12.00 er der frokostpause. Skoledagen slutter kl. 12.00, hvorefter fritidsdelen starter. Fritidsdelen er lige så struktureret som formiddagens skoledel. Der tilbydes forskellige aktiviteter, herunder svømning om tirsdagen og gymnastik om torsdagen. Det noteres på tavlerne i Syd- og Nord-afdelingerne, hvilke børn der gør hvad om eftermiddagen.

Dagen slutter kl. 15.00 mandag til torsdag og kl. 12.00 fredag. Børnene hentes derefter af deres forældre, eller de køres hjem i taxa eller benytter offentlig transport (bus). Alle kommer hjem til en voksen. Er forældrene ikke hjemme, har børnene mulighed for at være i den SFO, som ligger over for Ådalen. Skolen følger skoleåret og er dermed som udgangspunkt lukket i weekender og skoleferier, medmindre der er særlige aktiviteter.

BOKS 3.2

Eksempel på skoleskema en almindelig dag på Heldagsskolen Ådalen.

En almindelig dag på Heldagsskolen Ådalen foregår i tidsrummet fra kl. 6.45 til 15.00 (fredag til kl. 12.00). En typisk dag kan være opdelt i følgende tidsintervaller og fag/aktiviteter:

8.30	-	8.50	Løb
8.50	-	9.45	Dansk/matematik/natur og teknik/engelsk
9.45	-	10.15	1. frikvarter
10.15	-	11.30	Dansk/matematik/ natur og teknik/tysk/almene fag
11.30	-	12.00	Frokost
12.00	-	12.30	2. frikvarter
12.30	-	14.30	Ud af huset/fri leg på skolen/gymnastik/svømning
14.30	-	15.00	Afrunding

Undervisningen i skoledelen varetages af både pædagoger og lærere, men lærerne har det faglige og det pædagogiske ansvar for undervisningen. Eftermiddagens fritidsdel varetages alene af pædagoger.

Heldagsskolen Ådalen tilbyder også børnene og deres forældre individuelle terapeutiske samtaleforløb. Disse kaldes ’familie-behandling’

og varetages af foranstaltningens familierapeut. Det familierapeutiske arbejde i foranstaltningen har fokus på, hvordan man kan understøtte forældrene til at udnytte deres kompetencer på en måde, så de understøtter barnets udvikling bedst muligt. Redskabet hertil er blandt andet udarbejdelse af en profil i et samarbejde mellem familierapeuten og forældrene. Profilen beskriver forældrene og barnet. Der ses ifølge familierapeut Bodil Dam blandt andet på, hvad det er for ting, ”som ’spærrer’ forældrene i deres hverdag. Det kan eksempelvis være i forhold til kommunen eller jobcentret. Så kan jeg [familierapeuten] fungere som bisidder, når en forælder skal tale med Jobcenteret, hvis den pågældende forælder udtrykker behov herfor.”

Familierapeuten gennemfører også besøg hos familien. Barnet inddrages i familierapien, hvor det er hensigtsmæssigt. Herudover har familierapeuten ofte en tæt relation til barnet, som selv kan henvende sig til terapeuten og bede om en snak – eller også tager familierapeuten initiativ til individuelle samtaler med barnet.

Kendetegnende for relationsarbejdet i foranstaltningen er, at det ikke lukker kl. 15, når heldagsskolen lukker. Familierapeut Bodil Dam siger:

Vi lukker ikke dér, for det er jo ofte på det tidspunkt, at tingene er svære. Forældrene kan ringe til mig, også i mine ferier. Børnene ringer sjældent til mig – kun nogle af de udslusede børn. Forældrene misbruger det ikke, men det giver dem en livline, når de står i vanskelige situationer.

En mor til et barn i foranstaltningen fortæller:

Bodil [familierapeuten] er guld værd. Vi har fået redskaber til konflikter, hvor vi som forældre før bare sagde, at ’nu går du op på dit værelse’. Vi kan altid få fat i hende. Hun har lært os, hvordan vi har skullet få dem til at spise med ved bordet, og at vi skal fortælle, hvorfor vi bliver vrede, så de tænker over det. Vi sætter flere grænser nu. Jeg er blevet bedre til at sige nej. Før sagde jeg for meget ja til børnene for ikke at få en konflikt. Nu er der mere ro på hjemmefronten, og vi har som forældre lært at se tingene fra børnenes synspunkt.

Der afholdes en række aktiviteter for familierne og børnene i løbet af året. Der holdes et samlet forældremøde en gang om året, ligesom der afholdes en arbejdslørdag en gang årligt, hvor både de biologiske forældre og eventuelle plejefamilier kan deltage – i de tilfælde, hvor det er hensigtsmæssigt. Der holdes også sommerfest, sommerferie- og juleafslutning samt to kolonier om året – én for alle børnene og én for de mindre børn og en for de ældre børn. Der er nedsat et forældreråd af forældre til børn i foranstaltningen. Forældrerådet spiller en aktiv rolle og står blandt andet for den årlige arbejdslørdag og sommerfesten.

Der er typisk tilknyttet to primære medarbejdere til barnet og familien i form af familierapeuten og kontaktpersonen, som kan være en lærer eller en pædagog. Gitte Rindebæk Andersen, socialpædagog i foranstaltningen, siger:

Deres [børnenes] bevidsthed om, hvem der er deres kontaktperson, er helt klar. De ved, at der er en advokat for dem, én som vil dem og er der for dem.

Alt efter behov afholdes der faste ugentlige samtaler mellem kontaktpædagogen og det enkelte kontaktbarn (se boks 3.3), hvor der ”sættes ord på de tabuer, som er i barnets liv. De ’lig’ som er i lasten, som det er vigtigt, at der bliver talt om” (citater, familierapeut Bodil Dam).

Kontaktpersonen har også fokus på, hvad det enkelte barn har af fritidsønsker. Hvis barnet eksempelvis har en interesse for rollespil, men forældrene ikke har tid til at køre barnet til det, kan kontaktpersonen hjælpe hermed.

I forhold til børn i alderen 5-9 år lægges der i foranstaltningen og i familiebehandlingen vægt på, at der arbejdes meget struktureret med faste rammer, da det opleves som vigtigt i forhold til de børn, som er i foranstaltningen. Genkendelighed og forudsigelighed er vigtigt for børnene og de ansatte, så fokus kan være på barnet. ”Spontaniteten kommer så, når børnene bliver trygge i dagligdagen, når de ved, hvad der sker” (citater, socialpædagog Gitte Rindebæk Andersen).

Medarbejderne oplever, at det i forhold til de 5-9-årige børn er vigtigt, at børnene lærer at sidde stille, forstå en kollektiv besked, vente på deres tur og forstå, at de er en del af fællesskabet. De skal lære at være i samspil med andre, de skal have selvindsigt og få øje på andre, så de ved, hvad der sker, når de gør noget ved et andet barn. Det er vigtigt, at

børnene har disse færdigheder, når de senere skal udsluses til almenområdet igen (folkeskoler og lignende).

BOKS 3.3

Ugesamtaler på Heldagsskolen Ådalen.

Ugesamtalerne afholdes mellem kontaktpersonen og det enkelte barn. Kontaktpersonen kan være enten lærer eller pædagog. Nogle gange deltager familierapeuten også i samtalerne. Ugesamtaler handler om at snakke med barnet. Hvordan har de det? Hvad kan vi gøre ved deres situation? Hvad arbejder vi med/hvad arbejder vi hen imod (fokuspunkter)? Det kan eksempelvis være, hvordan barnet får Legekammerater. Ugesamtalerne kan vare fra 10-60 minutter. Samtalerne ligger på en fast ugedag.

I ugesamtalerne benyttes nogle gange Mel Levines Koncentrations-cockpit¹⁰ (jf. bilag 1). Koncentrations-cockpittet bruges til at hjælpe børn med opmærksomhedsproblemer med at forstå arten af deres problemer. Børnene skal ud fra skalaen 0-3 sige, hvor de ser sig selv.

Børnene er i gennemsnit i foranstaltningen i 2-3 år. I gennemsnit udsluses 60 pct. af børnene til almindelige skoler eller efterskoler, når de udskrives. 20 pct. udsluses til specialskoler eller specialklasser og 20 pct. til mere vidtgående foranstaltninger som eksempelvis døgnbehandlingstilbud. Eftersom målet med foranstaltningen er at ruste børnene til at vende tilbage til folkeskolen eller et tilsvarende undervisningstilbud, er der meget fokus på udslusningsprocessen for børnene. Der er et meget tæt samarbejde med de skoler, som børnene skal sluses over i, således at overgangen bliver så hensigtsmæssig som muligt for det enkelte barn. Lederen af Heldagsskolen Ådalen deltager i skoleledermøder, når det er relevant, for på den måde at holde en god kontakt til kommunens skoleledere.

Ifølge Assens Kommunes børn og unge-chef, Morten Madsen, er det enormt vigtigt, at samarbejdet mellem specialområdet og almenområdet fungerer. Der er behov for, at der udarbejdes samarbejdsmodeller, som kan sikre dette. I Assens Kommune har Morten Madsen blandt andet sørget for, at der er blevet ansat en specialundervisningskonsulent, der skal sikre bedre dialog og samarbejde mellem foranstaltningsområdet

10. Mel Levine (1998): *Med barnet i centrum – om undervisning af børn med særlige behov*. København: Dansk Psykologisk Forlag.

(specialområdet) og skoleområdet (almenområdet), så det sikres, at folkeskolerne er bedre forberedt til at modtage børn, som har været i specialområdet, og som skal (retur) til almenområdet. Assens Kommune tilbyder i den forbindelse skolerne mulighed for ekstra ressourcer i en overgangsperiode på 6 måneder.

Heldagsskolen Ådalen har i forbindelse med udslusning gode erfaringer med 'skolepraktik', hvor barnet er med i noget af undervisningen på en folkeskole, som ligger over for Heldagsskolen Ådalen. Herved lærer barnet stille og roligt at være i en klasse med flere børn, og de oplever, hvad der kræves af dem socialt og fagligt. Når Ådalen har fundet den rigtige skole og klasse, som barnet skal sluses over i, kommer barnet ligeledes i skolepraktik dér. Praktikforløbene kan strække sig over flere måneder. Skolepraktikken betyder, at børnene får en mere smidig overgang til den nye skole. En mor, som tidligere har haft et barn i foranstaltningen, siger:

Mit barn var i skolepraktik over en længere periode i flere og flere timer ad gangen. Først var det sammen med kontaktpersonen, til sidst alene. Det var en stille og rolig indkøring, så han følte sig tryk ved det.

HENVISNING OG VISITERING

Visitation til Heldagsskolen Ådalen sker via et visitationsudvalg bestående af gruppelederen for børn og ungesagsbehandlerne, en specialpædagogisk koordinator, en psykolog fra PPR og lederen af Heldagsskolen Ådalen. Der afholdes kvartalsmøder i visitationsudvalget. I forbindelse med visitationen stiller forvaltningen i henhold til serviceloven krav om, at der er foretaget en § 50-undersøgelse. Derudover stiller skolen krav om, at der er gennemført en personlighedstest (Rorschach¹¹), og at der er

11. Rorschach-testen er en psykologisk test – en sort prik-test. Scoren i testen er baseret på testpersonens (barnets) besvarelse/respons på 10 unikke blækkletter. Testen kan bruges til at beskrive psykologiske funktioner inden for såvel normalområdet som det psykopatologiske område. Rorschach-testen kan sige noget om testpersonens grundlæggende personlighedsstruktur og give en vurdering af kognitive og følelsesmæssige funktioner. Testen kan også bruges til at vurdere testpersonens forsvarsmekanismer og copingstrategier.

gennemført en WISC-test¹². Rorschach- og WISC-testen må kun gennemføres af psykologer og laves i Assens Kommune af kommunens PPR-psykolog som del af § 50-undersøgelsen og udredningen.

Der er inden for det seneste år foretaget ændringer i visiteringen til Heldagsskolen Ådalen. Dette skyldes primært, at skolen fik visiteret en række børn, som havde brug for et specialtilbud, der ikke lå inden for skolens rammer. Visiteringen er således blevet ændret for generelt at sikre, at de børn, der har behov for en foranstaltning som heldagsskolen, får den tilbudt.

De visiterede børn starter oftest ved skoleårets begyndelse efter sommerferien, men ikke altid. Skolen tager således også løbende elever ind, når der bliver ledige pladser.

METODER

Medarbejderne på Ådalen har ikke som sådan et fælles teoretisk ståsted: ”Vi er svære at ’båse’. Men vores arbejde er i overvejende grad baseret på en ressourcefokuseret tilgang. Vores arbejde er meget bundet af virkeligheden” (citater, leder af Heldagsskolen Ådalen Kaj Jensen). Der arbejdes dog hen imod en fælles forståelsesramme. Dette betyder eksempelvis, at alle skal have fokus på relationsarbejdet mellem kontaktpersonen og barnet.

Selv om der ikke som sådan er et fælles teoretisk ståsted for medarbejderne på Ådalen, anvendes forskellige teorier og metoder i arbejdet med børnene. Pædagoger og lærere er blandt andet meget optagede af det, de kalder ’selvpsykologi’, hvor der tages udgangspunkt i det enkelte barn, og hvordan han/hun agerer som individ i forhold til andre, og hvad det enkelte barn næres af: ”Som barn næres man af, at der er nogle voksne, der kan give én noget omsorg. Vi er medspillende modspillere til barnet. Vi skal give det nødvendige medspil” (citater, leder af Heldagsskolen Ådalen Kaj Jensen).

12. WISC er en kognitiv test, der måler global, verbal og nonverbal intelligens hos børn og unge i alderen 6-16 år. Den kan anvendes til at vurdere såvel udviklingshæmmede som intellektuelt højtfuncionerende børn i skolealderen. WISC udgør således et pædagogisk-psykologisk vurderings- og planlægningsværktøj.

Af teorier benyttes blandt andet Vygotskys 'Nærmeste zone for udvikling', hvor der er fokus på at omdanne det enkelte barns potentialer til kompetencer. Endvidere benytter nogle medarbejdere dele af Mel Levines teori, der blandt andet giver nogle teknikker til at give ADHD-børn struktur i deres dagligdag.

BOKS 3.4

Nærmeste zone for udvikling.

Lev Semyonovich Vygotsky (1896-1934), russisk psykolog, var en af de første psykologer, som lagde vægt på *mennesket* som *kulturvæsen*. Han er særlig kendt for begrebet 'Nærmeste zone for udvikling', som i vore dage har fået en fornyet interesse under navnet 'stiltildsering'. Det er en balancegang mellem det, barnet lærer selv, og hvad det lærer med assistance. 'Nærmeste udviklingszone' er således karakteriseret ved, at barnet med voksenstøtte (eller støtte fra en mere kompetent kammerat) kan udføre praktiske og mentale handlinger, som de ikke er i stand til at udføre alene, hvorigennem det bidrager til sin egen læring.

Kilde: Berk & Winsler, 1995.

Endvidere benyttes PAS-testen¹³ (PAS = Pædagogisk Analyse System). PAS-testen benyttes som et redskab til inden for de første måneder af børnenes ophold at afdække det enkelte barns faglige og sociale kompetencer og potentiale. Fokus er på, hvordan barnet lærer bedst. Det vil sige, hvilke læringsstile barnet lærer af. Nogle børn skal have beskeder skrevet på tavlen, andre børn skal have beskeder fortalt flere gange. På den baggrund skræddersys en individuel undervisnings- og handleplan. Alle pædagoger, lærere og familierapeuter er uddannede PAS-testkonsulenter. Det er de interviewede medarbejders opfattelse, at kombinationen af PAS-testen og WISC-testen fungerer godt, da de to sammen giver et godt og nuanceret billede af barnets kompetencer og læringsstile.

Foranstaltningen har også gode erfaringer med brug af 'elevmentorer', hvor 'ældre' børn fungerer som mentor for nye børn, som starter i foranstaltningen. Børnene bliver spurgt om, hvorvidt de vil være mentor,

13. PAS-test anvendes til unge, hvor der kan være faglige vanskeligheder, og hvor der kan herske tvivl om læringsforudsætningerne. PAS-testen er et internationalt anerkendt testsystem, der bygger på Howard Gardners arbejde med flere intelligenser og er udviklet af neuropsykolog Steen Hilling.

og det har de indtil videre gerne villet være. ”De vokser 5 centimeter, når de skal fungere som ambassadør og vise den nye rundt og passe på ham/hende. Samtidig er første legerelation skabt for det nye barn” (citater, leder af foranstaltningen Kaj Jensen). Der arrangeres morgenmad for alle i gruppen, når et nyt barn starter, og der arbejdes med et særligt program de første par dage, der tager højde for, at der er kommet et eller flere nye børn til. Der arrangeres ligeledes en hyttetur i starten af skoleåret for alle børnene i henholdsvis Syd- og Nord-gruppen med henblik på at opbygge relationer.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Der er i alt 10,1 ansatte på Heldagsskolen Ådalen – fire lærere, fire socialpædagoger, en familierapeut, en leder og 0,1 sekretær.

Som tidligere skrevet er alle lærere og pædagoger uddannet som PAS-konsulenter. Ifølge leder Kaj Jensen er det dog tanken, at det fremover ikke vil være alle medarbejdere, der skal have denne uddannelse, da det er vigtigt, at de, der har uddannelsen, bruger den jævnlige, så de ikke glemmer væsentlige ting.

Der lægges meget vægt på intern efteruddannelse i Ådalen. Der afholdes blandt andet kurser for alle medarbejdere, og hele medarbejderteamet modtager ekstern supervision en gang om måneden af 3 timers varighed. Supervisionen er blandt andet med til at fastholde medarbejdernes fokus på relationsarbejdet. Familierapeuten modtager ligeledes individuel ekstern supervision.

BOKS 3.5

Par-supervision.

Foruden ekstern supervision arbejdes der også med par-supervision, hvor nye medarbejdere 'parres' med 'ældre' medarbejdere, og hvor de laver spejling (refleksion) i forhold til enten en sag eller et emne, som de selv definerer. Par-supervisionen foregår en gang om måneden i 45 minutter.

De ansatte deltager nogle gange i ekstern efteruddannelse og kompetenceudvikling. Nogle af de ansatte har eksempelvis deltaget i et Susan Hart-kursus om neuroaffektiv udviklingspsykologi, hvor fokus er på udvik-

lingspsykologi og den nyeste hjerneforskning.¹⁴ Ifølge socialpædagog Gitte Rindebæk Andersen er en af udfordringerne ved ekstern efteruddannelse dog, at der ofte ikke er tid til at tage på kurser:

Der er lagt op til, at man selv er opsøgende. Nogle gange kan jeg ikke se mig ud af, hvordan vi skal klare børnene, hvis jeg eksempelvis skulle af sted på kursus. Jeg trækker mig, fordi jeg føler loyalitet over for mine kolleger.

For lederen af foranstaltningen, Kaj Jensen, er en forudsætning for gode resultater, at han selv og medarbejderne holder sig fagligt opdateret. Han abonnerer blandt andet på nyheder fra forskellige hjemmesider og deltager i forskellige netværk.

Foranstaltningen har ikke noget introprogram for nye medarbejdere. De inddrages i arbejdet fra første dag.

ORGANISERING OG LEDELSE

Lærere og pædagoger er organiseret i to enheder (fløje) – Syd og Nord. I Syd holder de yngste elever til (6-10 år) og i Nord de ældste elever (10-14 år).

Kaj Jensen, lederen af Heldagsskolen Ådalen, refererer til Assens Kommunes Børn og Unge-chef Morten Madsen. Der afholdes faste månedlige møder i lederforum i Børn og Unge-sektionen af 2-3 timers varighed. Kaj Jensen har endvidere telefonisk kontakt med Børn og Unge-chefen 1-2 gange om ugen. Derudover er han jævnlige i kontakt med gruppelederen for sagsbehandlerne.

Lederen af foranstaltningen bruger 8 timer ugentligt på undervisning af skolens børn i dansk. ”Jeg tror, det er vigtigt, at man som leder har fingrene i suppen. Medarbejderne skal have en ide om, at jeg som leder ved, hvad deres hverdag handler om, og hvilke udfordringer de står

14. Neuroaffektiv udviklingspsykologi er en nyere psykologisk retning, der belyser, hvordan medfødte forudsætninger og miljømæssig stimulering påvirker hinanden i forhold til barnets udvikling. Fokus er på at belyse, hvordan tidlige erfaringer kan have betydning for sammenhængen mellem hjernens udvikling, personlighedsdannelsen og udviklingen af følelsesregulering. Teorien kan således også give et bud på, hvordan tidlig tilknytning og tilknytningsforstyrrelser kan påvirke selvudviklingen og evnen til følelsesregulering (Hart, 2006).

over for.” De resterende timer i ugen benytter lederen til administration, ledelse og sparring med de ansatte.

De to interviewede medarbejdere, Bodil Dam og Gitte Rindebæk Andersen, oplever, at lederen af foranstaltningen er fleksibel og lydhør. Man bliver behandlet godt, men man skal også selv være opsøgende, hvis der er noget, man vil have ændret, eller hvis der er noget, man ønsker.

Heldagsskolen Ådalen har de seneste år arbejdet meget med det psykiske arbejdsmiljø og har i den forbindelse opbygget et beredskab og procedurer for, hvad medarbejderne skal gøre, hvis der eksempelvis har været en situation, hvor et barn har reageret voldsomt. Leder Kaj Jensen fortæller:

Ingen går herfra, uden at man er debriefet. Vi har procedurer for, at man sikrer sig, at man taler det ordentligt igennem, og at man enten taler med mig som leder, med ekstern supervisor eller psykolog. Det er i det hele taget meget vigtigt, at jeg som leder ved, hvad der rør sig blandt de ansatte. Hvis en medarbejder er nede som følge af noget på jobbet eller hjemmefronten, skal jeg vide det. Børnene kan lugte det, så man skal melde ud.

Der afholdes personalemøde hver mandag fra kl. 15.00-18.00.

De interviewede medarbejdere og lederen af foranstaltningen oplever ikke, at der er gnidninger mellem henholdsvis lærer- og pædagoggruppen, selvom lærerne har en mere gunstig overenskomst for så vidt angår forberedelsestid og arbejdstid. Lederen af foranstaltningen siger:

Jeg har fra starten sagt, at jeg ikke kan lave om på lærernes forberedelsestid. Men begge parter får et heldagsskoletillæg, og alle får et årligt PAS-tillæg på 5.000 kr. Alle pædagoger får også 220 timer til forberedelse om året.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Ådalens primære samarbejdspartnere er kommunens sagsbehandlere, PPR og kommunens skoler. Der ses løbende på, hvordan samarbejdet

fungerer, og hvordan samarbejdet kan blive endnu bedre, hvis der er behov herfor.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Der arbejdes i foranstaltningen med dokumentation på flere niveauer. På overordnet niveau udarbejdes der årligt en kvalitetsrapport, som udarbejdes af foranstaltningens leder. Den følges op af en årlig samtale med kommunens Børn og Unge-chef, hvor der følges op på mål for foranstaltningen.

I forhold til det enkelte barn dokumenteres indsatsen ved hjælp af særlige 'lokale' handleplaner, der udarbejdes to gange om året. Der tages i den forbindelse 1 dag ud af hver afdeling (Syd og Nord), hvor lærerne og pædagogerne i de respektive afdelinger drøfter og udarbejder handleplaner for deres egne børn i form af målopfyldelse og målepunkter. Familierapeuten og lederen af foranstaltningen deltager i udarbejdelsen af begge afdelingers 'lokale' handleplaner.

I forhold til dokumentation af børnenes hverdag anvendes en logbog. Både medarbejdere og børnene skriver logbog. I logbogen beskrives det blandt andet, hvordan dagen er gået. Logbogen udgør således et referat af dagens gang for hele gruppen af børn. Logbogen lægges ud på foranstaltningens skoleintra (intranet), som forældrene og alle medarbejderne har adgang til. Der afholdes statusmøder med familierne to gange om året, hvor kontaktpersonen, familierapeuten og sagsbehandleren fra kommunen deltager. I den første del af mødet deltager både barnet og dets forældre. Barnet roses for de gode ting, barnet gør, og der stilles mindre mål op. I den anden del er det alene forældrene, der deltager, og her diskuteres de sværere ting. En uges tid før statusmødet modtager forældrene til barnet en statusrapport fra henholdsvis barnets kontaktlærer og familierapeuten, der beskriver, hvad der arbejdes med, og hvilke mål der arbejdes med. Der udarbejdes endvidere en statusrapport til sagsbehandleren i kommunen, der sendes til sagsbehandleren 1 uge før, statusmødet afholdes. Det fremgår blandt andet af statusrapporten, hvad der skal være fokus på frem til næste møde. Statusrapporten har et omfang af 3-5 sider pr. barn. Både kontaktpersonen og familierapeuten er med til at udarbejde statusrapporten.

For så vidt angår foranstaltningens resultater, siger socialpædagog Gitte Rindebæk Andersen:

Børnene oplever, at der er nogle, som kan lide dem, selvom de vælter hele skolen. Det samme oplever forældrene. Vi hjælper dem til at udvikle sig. Vores rummelighed og empati flytter bjerge for forældre og børn. De bliver set, forstået og anerkendt. Børnene får selvindsigt, der er væsentlig for at skabe rum for udvikling. De lærer at udtrykke sig, at få sagt det væsentlige i stedet for at slå, være 'nede' eller være aggressive. De lærer at tage imod hjælp – det gælder både børn og forældre.

En mor med børn i Heldagsskolen fortæller om sine børns tilknytning til Ådalen:

Der er sket rigtig meget med mine børn, efter de startede i Ådalen. Mit ene barn kom ind midt i 2. klasse. Han gik fra kun at kunne læse Kyle-Rylle-bøger til at læse Harry Potter. Det skete inden for 1 års tid. Der skulle voksne til, som var faste, og som sagde, at han skulle tage sin bog, selvom han ikke ville. Der skulle være struktur i hverdagen [...]. Var vi ikke kommet her, var vores familie smuldret. Alle mine børn ville være anbragt, og vi ville som forældre sidde i hvert sit hjørne og have givet op. Familierapeuten har været god. Hun har gjort os stærke som forældre.

De interviewede medarbejdere mener, at relationen mellem barn og kontaktperson og mellem forældrene og familierapeuten er udslagsgivende for de resultater, der opnås i foranstaltningen. Herudover ses det som vigtigt, at personalet i foranstaltningen kan lide hinanden og accepterer hinanden, selvom de eventuelt ikke er enige i alting. De ser det også som vigtigt, at de som medarbejdere bliver inddraget i beslutninger, at de er med til at forme foranstaltningen, og at de føler sig værdsat af leder og kollegaer.

Lederen af foranstaltningen, Kaj Jensen, er enig med medarbejderne i, at et godt samspil mellem de ansatte i foranstaltningen fremmer gode resultater. Herudover spiller blandt andet humor en vigtig rolle, at

medarbejderne kan have det sjovt sammen og kan møde børnene med humor.

For yderligere information om Heldagsskolen Ådalen, se Dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

BRØNDBY KOMMUNE: BAKKEGÅRDEN

BOKS 4.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn i foranstaltningen: 6-13 år
- Antal: 10 børn
- Årligt driftsbudget: 4.543.000 kr.
- Antal ansatte: 9 medarbejdere
- Gennemsnitlig behandlingstid: 2-4 år
- Teoretisk udgangspunkt: miljøterapeutiske metoder, fokus på kontakt og grænser.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Bakkegården er et socialpædagogisk heldagsskoletilbud til normalt begavede børn i alderen 6-13 år, som ikke kan rummes i den almindelige folkeskole. Der er tilknyttet lærere, pædagoger og en psykolog til Bakkegården. Bakkegården er beliggende i en gammel ejendom i landlige omgivelser med udsigt til store grønne områder. I stueetagen er der tre lokaler, som bruges til skole om formiddagen og til socialpædagogiske aktiviteter om eftermiddagen. Herudover er der et køkken-alrum, toiletter og garderobe. På første sal er der kontorer, personalekøkken og personalewc og et mødelokale. I kælderen er der fyrrum. Ved siden af hovedbyg-

ningen er der to lokaler, der bruges til legerum, ligesom der er en mindre have med legefaciliteter.

I 2011 flyttedes Bakkegården på grund af omstruktureringer på børn og unge-området til nye lokaler i en tidligere børnehave i Brøndby Strand-bebyggelsen. Bakkegården har på nuværende tidspunkt plads til 10 børn, men vil ved flytningen kunne rumme 20 børn i alderen 6-15 år.

Børnene i foranstaltningen er normaltbegavede. Nogle er fagligt alderssvarende, mens andre er under niveau. Det er i øjeblikket udelukkende drenge, der modtager foranstaltningen. Det er en generel tendens. Ifølge pædagog Jesper Lind skyldes dette, at drenge typisk har en mere udadreagerende adfærd og derfor opdages tidligere end de såkaldte 'stille piger'. Der har tidligere i en kort periode været en pige, men hun havde det svært på grund af de mange drenge. Alle børn er p.t. med etnisk dansk baggrund. Der har siden foranstaltningens opstart i 2000 været tre drenge indskrevet med anden etnisk baggrund end dansk. Rent aldersmæssigt er børnene fordelt således, at der er to drenge på syv år, tre drenge på otte år, fire drenge på 9-10 år, og en på 11 år.

Børnene i foranstaltningen har store sociale problemer i form af reaktive tilknytningsforstyrrelser¹⁵ og ADHD-lignende adfærd. Flere børn har været inde over børnepsykiatrisk afdeling på Glostrup, inden eller efter de blev henvist til foranstaltningen. En enkelt dreng har fået stillet diagnosen ADHD og Tourette¹⁶. Flere af børnene har svært ved at være sammen med mange personer. Nogle børn kan eksempelvis kun være sammen med voksne, når de kommer til Bakkegården. Børnene er generelt meget angst, når de indskrives. Nogle er udadreagerende, andre indadreagerende. Flere kan ikke afgrænse sig selv. Børnene kommer ofte fra socialt dårligt fungerende hjem præget af dysfunktion, 'svag' forældrerolle og alkoholmisbrug.

15. Reaktiv tilknytningsforstyrrelse drejer sig om børn, som ikke tidligt lærer at knytte sig til andre i et varigt, dybt og intimt forhold, og som ofte reagerer meget negativt på intimitet. I praksis vil dette sige børn, som udviser asocial adfærd gennem hele barndommen, fordi der ikke er tale om forstyrret adfærd som reaktion på en forbigående krise i barnets liv, men en varig mangel på tilknytning.

16. Tourettes syndrom eller Gilles de la Tourette's syndrom er en kronisk, neurologisk betinget forstyrrelse, der er karakteriseret ved flere forskellige motoriske tics (ufrivillige muskelbevægelser), vokale tics (utilisgitede lyde eller ord) eller sensoriske tics (ufrivillige indre sansemæssige oplevelser). Forstyrrelsen er forårsaget af en kemisk ubalance i hjernen, som begynder i alderen 2-15 år og varer hele livet.

Formålet med foranstaltningen er ifølge Bakkegårdens leder, Søren Brylle, at ”tilrettelægge og strukturere en skoledag med både en skoledel og en fritidsdel, således at hvert enkelt barn får mulighed for at arbejde på egen udvikling og forandring – emotionelt, intellektuelt og socialt.” Målet er, at hvert enkelt barn skal kunne komme tilbage til en almindelig (folke)skole, en specialklasse i folkeskolen eller en specialskole. Børnene skal i løbet af deres tid på Bakkegården stimuleres fagligt og se det meningsfulde i at tilegne sig viden. De skal opnå færdigheder i større selvstændighed og i at styre deres temperament. De skal kunne se forskellige valg og træffe beslutninger.

Ifølge to interviewede medarbejdere, pædagog Jesper Lind og pædagog Line Skovborg Mortensen, er der en række punkter, der er vigtige at fokusere på, når man arbejder med aldersgruppen 5-9 år. En af de store udfordringer er børnenes umodenhed: ”De er ekstremt umodne, mange af de drenge, vi har. Vi bruger kræfter på at få normalitetsbegrebet ind, så de lærer at agere i forhold til deres alder” (citater, pædagog Line Skovborg Mortensen). Det er derfor vigtigt at skabe en tryghed for børnene og lære dem at skabe sociale relationer. Pædagogerne har derfor meget fokus på adfærdskorrigerende hos børnene: ”Vi bliver nødt til at have en tilgang, hvor vi guider dem og giver dem rammer” (citater, pædagog Line Skovborg Mortensen).

Ifølge de interviewede medarbejdere er endnu en kæphest i forhold til arbejdet med de 5-9-årige at lære dem, at de kan stole på voksne: ”Vi går meget op i at være tydelige over for dem og være troværdige. Det er vigtigt, at man holder, hvad man lover – netop også for at kunne sætte grænser.” Med hensyn til de 8-9-årige er der særlig fokus på aktiviteterne. Jo større de bliver, jo mere drengagtige ting vil de gerne lave: ”Det kan være særligt svært med denne mellemgruppe – de vil gerne puste sig op og være med de store – men de er samtidig små, og det kan være svært for dem” (citater, pædagog Line Skovborg Mortensen).

Bakkegårdens børn er i foranstaltningen 5 dage om ugen i tidsrummet kl. 8-16. Børnene hentes alle hjemme hos deres forældre i en bus, som kører rundt i kommunen og henter dem. Ved ankomst til Bakkegården startes med en fælles morgensamling, hvor alle lige ’lander’. Dagen i foranstaltningen er inddelt i to: En skoledel, som er om formiddagen fra kl. 8.00-11.45, og som varetages af foranstaltningens to lærere og en ikke-uddannet lærer, og en ’fritidsdel’ – en ’legedel’ – som er om

eftermiddagen fra 11.45-16.00 og varetages af Bakkegårdens tre pædago-
ger og en pædagogmedhjælper.

I skoledelen er børnene niveauinddelt. Undervisningen er indivi-
duelt tilrettelagt, samtidig med at børnene samles i mindre grupper, når
det er muligt og relevant. Fokus er på relationerne. Undervisningen er
differentieret med fokus på at møde barnet, der hvor det er. Børnene
undervises i dansk, matematik og idræt. De større børn har også engelsk.

BOKS 4.2

Skoleskema for Bakkegården (formiddag med lærere).

			Mandag-fredag
8.00	-	9.00	Dansk
9.00	-	9.30	Pause
9.30	-	10.15	Valgfrit (idræt, leg og spil, historielæsning)
10.15	-	10.30	Frukt
11.30	-	11.00	Pause
11.00	-	11.45	Matematik

Undervisningen er meget basal på Bakkegården, idet der hos det enkelte
barn er mange blokeringer i forhold til at modtage undervisning: ”Vi er
helt dernede, hvor børnene skal lære bare at sidde på deres numse, for
mange kan ikke finde ud af det” (cit. pædagog Line Skovborg Morten-
sen). I selve undervisningen er der meget fokus på at rose og anerkende
børnene for deres indsats: ”Vi arbejder med succeser. Børnene skal lære,
at de er ’gode nok’, og at der ikke er noget i vejen med dem” (cit. pæ-
dagog Jesper Lind).

Alle børnene har til skoledelen fået deres egen computer. Un-
dervisningen foregår primært som klasseundervisning i Bakkegården,
men lærerne tager også indimellem børnene med på ture. Herudover
forsøger lærerne at tilrettelægge daglige løbeture med børnene.

Når skoledelen er færdig kl. 11.45, er der fra kl. 11.45-12.00 et
’overlap’, hvor lærerne fortæller pædagogerne, hvordan formiddagen i
skoledelen er gået, og om der er særlige ting, som pædagogerne skal være
opmærksomme på i forhold til hvert af børnene.

’Fritidsdelen’/’legedelen’ om eftermiddagen foregår meget struk-
tureret og i faste rammer. Pædagog Jesper Lind forklarer:

Vi har struktureret hele deres eftermiddag efter deres skolegang. Det vigtige er genkendelighed. Børnene får deres aktiviteter angivet på et skema – eksempelvis vaske hænder kl. X, spise frokost kl. Y – samme plads, samme tid med samme pædagog.

Derefter er legen opdelt i tre klare aftaler/dele i løbet af dagen (eksempelvis elektronik som det første, legeaftale mellem maksimalt to børn som det næste og så videre). Ifølge en af de interviewede forældre er det vigtigt for hendes barn med denne forudsigelighed i hverdagen:

Min søn er meget glad for at være her – de voksne er han især glad for – men også de andre børn. Det er vigtigt for ham, at der er så stor forudsigelighed i hverdagen. Han har ikke behov for, at der hele tiden sker noget nyt.

BOKS 4.3

Skema for Bakkegårdens socialpædagogiske 'fritidsaktiviteter' (eftermiddag med pædagoger).

			Mandag-fredag
11.45	-	12.00	Overlap i skolen
12.00	-	12.15	Frokost
12.15	-	12.30	Aftalerunde
12.30	-	13.00	Aftaler <i>uden</i> voksen
13.00	-	13.20	Samling
13.20	-	14.30	Dagens aktivitet: Mandag: Bagedag Tirsdag: Turdag Onsdag: Kreativdag Torsdag: Hal – sport og spil Fredag: Filmdag
14.30	-	14.45	Frukt

Forløbene tilpasses det enkelte barn, således at børnene mødes ”Netop der, hvor de er. Tilgangen til at møde børnene, hvor de er, og i hvad de kan, er altafgørende” (citater, pædagog Line Skovborg Mortensen). De forskellige pædagoger er tilknyttet bestemte børn. Hver pædagog har ansvar for 3-4 børn, som de er primærpædagog for. Primærpædagogen har ansvaret for 'sine' børn i løbet af eftermiddagen, ligesom de også har

ansvar for kontakten til børnenes forældre (tilsvarende har børnene også en primærkontaktlærer).

Et vigtigt aspekt i foranstaltningen er forældresamarbejdet. Forældresamarbejdet udgør en forudsætning for, at barnet kan udvikle sig. Forældrene skal så at sige tillade, at deres barn har mulighed for at udvikle sig. Ifølge pædagog Jesper Lind er det vigtigt, at forældrene stoler på medarbejderne i foranstaltningen. Han understreger yderligere: ”Men vi er heller ikke bange for at sige vores mening og holdninger.” Pædagog Line Skovborg Mortensen supplerer: ”Men det har de faktisk også enormt brug for. Jeg synes, vi bruger meget tid på at berolige og guide forældrene generelt. Og fortælle dem, at de er gode nok.”

Bakkegården har opstillet en række mål for forældresamarbejdet:

BOKS 4.4

Formålet med forældresamarbejdet i Bakkegården.

- At barnet oplever, at der er et samarbejde mellem institutionen og hjemmet
- At skabe sammenhæng mellem institutionens forståelse af barnet og forældrenes forståelse af barnet
- At skabe et gensidigt tillidsforhold mellem institution og forældre
- At rumme og give mulighed for at arbejde med problemstillinger, som kan fremme barnets udviklingsmuligheder
- At skabe kontakt og dialogmulighed mellem de enkelte familier.

En del af familierne, der er indskrevet i Bakkegården, modtager familierterapi i en anden af Brøndby Kommunes foranstaltninger, Familiehuset. Bakkegården har derfor et tæt samarbejde med Familiehuset omkring de familier, der er i foranstaltning begge steder. Formålet med forældrenes behandling i Familiehuset er blandt andet at hjælpe forældrene, så de bliver bedre klædt på. Lederen, Søren Brylle, fortæller:

Familiehuset er gode til at give forældrene indsigt i, hvorfor det er vigtigt, de er sammen med deres børn. Vi synes, det er vigtigt at gøre opmærksom på, at barnet *er* i problemer og ikke *har* problemer.

Børnene er i gennemsnit i behandlingen på Bakkegården i 3 år. De udskrives herefter til folkeskoler, specialklasser i folkeskoler, privatskoler

eller specialskoler. Når det er muligt, tager barnets kontaktperson med ud til skolen før sommerferien, så barnet har besøgt skolen, inden det skal starte i den nye skole efter sommerferien. Personalet og en interviewet mor oplever dog, at forældre, børn og personale ofte meget sent får at vide, at et barn skal udskrives af Bakkegården, og hvortil det skal udskrives. ”Det kan være meget frustrerende, at vi ikke ved, hvad der skal ske med børnene efter Bakkegården, eller at vi skal høre det fra børnene selv. Vi vil jo gerne være med i den proces. Vi vil gerne have indblik i, hvad der skal ske med børnene, og hvor de havner henne”, udtaler de interviewede medarbejdere. I forlængelse heraf nævner medarbejderne, at der er behov for en konkret beskrivelse af det forløb, et barn skal videre i efter Bakkegården. Pædagog Line Skovborg Mortensen forklarer:

Vi mangler en konkret beskrivelse af sagsgange og ansvarsfordeling – en opskrift over, hvad der skal ske, når barnet skal ud, og hvem der gør hvad fra PPR, sagsbehandlere og Bakkegården. Det frustrerer os, for vi er så tæt på de børn. Meget apropos forudsigelighed, så er det ikke forudsigeligt, når vi og børnene ikke ved, hvad der skal ske efter deres ophold her.

HENVISNING OG VISITERING

I samarbejde med PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning), lærere og daginstitutionspædagoger indstilles barn og familie til en socialfaglig undersøgelse (§ 50-undersøgelse) af en sagsbehandler i Børn og Familieafdelingen. Konkluderes det på baggrund af den socialfaglige undersøgelse, at et behandlingstilbud til pågældende barn er relevant, indstiller den faglige leder til visitation til Bakkegården. Visitationen vurderes af institutionens leder og samarbejdende PPR-psykolog, hvorefter barnet som regel kan indskrives på Bakkegården.

Ifølge leder af foranstaltningen, Søren Brylle, er det sjældent, at der henvises et barn, der ikke matcher foranstaltningen. Lederen mener dog, at der er børn, der kunne have gavn af foranstaltningen, men som ikke bliver henvist til Bakkegården: ”Jeg kan være usikker på, om de børn, der har brug for hjælp, nu også ses. Jeg tror, at der er børn i systemet, som kunne have gavn af Bakkegården. Dette kræver naturligvis, at de bliver spottet” (cit. leder af foranstaltningen Søren Brylle).

Ifølge de interviewede medarbejdere er det vigtigt, at børnene bliver visiteret til foranstaltningen så tidligt som muligt. Det er dog ofte ønsketænkning, da flere af børnene ofte indskrives i foranstaltningen relativt sent (eksempelvis når de er 7-8 år). Ifølge medarbejderne kan en af grundene hertil være, at børnenes problemer først bliver tydelige ved overgangen fra børnehaveklasse til 1. klasse. Derfor bliver børnene først henvist til Bakkegården, når disse problemer er opdaget, og så skal der først være plads i Bakkegården.¹⁷ En anden grund kan være, at forældrene gerne vil have, at deres børn skal være 'normale', hvorfor de ikke vil erkende, at der er et problem. Hele processen kan derfor trække ud.

Ifølge lederen af foranstaltningen ville det være en god ide, om der blev afsat ressourcer til, at personalet fra Bakkegården kunne komme mere konsultativt ud i kommunens mindste skoleklasser og vurdere, om nogle af børnene har behov for hjælp. Lederen af foranstaltningen, Søren Brylle, forklarer:

På den måde ville man kunne hjælpe flere børn og familier, da vi ville kunne spotte dem, der har behov for hjælp eller at komme til Bakkegården. Jeg oplever, at forældre føler sig lettet, når børnene kommer herud. Lige pludselig får de nemlig en forklaring på barnets symptomer, hvilket giver dem ro.

Der kan gå fra 6 måneder til 1 år, fra børnene henvises og visiteres til foranstaltningen, til de tilbydes at modtage foranstaltningen på grund af manglende kapacitet i foranstaltningen. "Det er en stor udfordring, at barnet ofte mistrives i den mellemliggende periode", siger de to medarbejdere.

17. Bakkegårdens ind- og udskrivning følger som udgangspunkt skoleåret. Det vil sige, at udskrivning almindeligvis foregår op til sommerferien, mens nye børn kan starte op efter sommerferien. Undtagelser er, hvis et barn eksempelvis flytter til en anden kommune i løbet af skoleåret, hvorved der bliver en ledig plads.

METODER

I Bakkegården arbejdes der primært ud fra et miljøterapeutisk¹⁸ udgangspunkt inspireret af den norske psykologiprofessor Erik Larsen, der definerer miljøterapi således: ”Miljøterapi er en systematisk og gennemtænkt tilrettelæggelse af miljøets psykologiske, sociale og materielle/fysiske betingelser i forhold til individets og gruppens situation og behov” (Larsen, 2004).

I praksis betyder det, at der arbejdes meget med faste strukturer, genkendelighed og forudsigelighed. Børnene skal altid vide:

- Hvem de skal være sammen med
- Hvad de skal lave
- Hvor de skal være
- Hvor længe det varer.

I forhold til struktur og forudsigelighed har børnene eksempelvis svært ved at håndtere, når noget stopper, og noget nyt begynder. Børnene skal dog lære af denne proces: ”Vi prøver meget at italesætte deres forandringer, og hvad der sker konkret i rummet og med dem” (citater, pædagog Jesper Lind). Der bliver derfor opstillet konkrete tilbud til børnene, og der laves aftaler alt efter børnenes ønsker, behov og kompetencer. Man arbejder eksempelvis med storebrorrolle, hvor et af de ældre børn får til opgave at fungere som ’storebror’/’storeven’ for et af de yngre børn.

Gennem de seneste år har der i medarbejderstaben været fokus på og optagethed af den neuroaffektive udviklingspsykologi og hjerne-mæssige udvikling, inspireret af Susan Hart, samt fokus på og optagethed af viden om chok/traumer, inspireret af psykolog og chok/traumeterapeut Ulla Rung Weeke. Dette udgangspunkt vurderes som vigtigt, idet Bakkegårdens børn alle i større eller mindre grad er traumatiserede, hvilket man gerne vil forholde sig til i foranstaltningen. Aktuelt er der søgt om trepartsmidler til uddannelse i TheraPlay.¹⁹

18. Miljø handler om organisering, og terapi handler om udvikling og forandring. To størrelser, der hænger uløseligt sammen (Larsen, 2004).

19. TheraPlay er korttidsterapi for børn og deres forældre (omsorgspersoner). Metoden har fokus på interaktion mellem barnet og den voksne med henblik på, at barnet kan overvinde følelsesmæssige vanskeligheder, som er opstået på grund af eksempelvis alvorlig relationsforstyrrelse. I metoden anvendes følsom og organiserende berøring, tumleleg og samspil med henblik på at få ad-

Herudover arbejdes meget med ros og anerkendelse og fokus på succeser. Pædagog Line Skovborg Mortensen udtaler:

Vi siger tit: ”Du er god nok, der er ikke noget i vejen med dig eller det, du [eksempelvis] har tegnet”. Det styrker dem.

I Bakkegården anvendes der ikke som sådan deciderede redskaber i det daglige arbejde. Foranstaltningens arbejde er meget baseret på kontakt- og grænseskabelse: ”Vi arbejder på at skabe kontakt. Kontakt og grænser. Hvis der ikke er grænser, er det ikke muligt at skabe ordentlig kontakt. Barnet skal med den voksne finde grænsen” (citater, leder af foranstaltningen Søren Brylle).

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Bakkegården har i alt ni ansatte (inklusive den daglige leder). Der er foruden lederen ansat to lærere, en ikke-uddannet lærer, tre pædagoger, en pædagogmedhjælper og en madmor. Konsultativt er der tilknyttet en PPR-psykolog. Lederen af foranstaltningen er uddannet lærer og har en miljøterapeutisk og psykoterapeutisk uddannelse.

Der arbejdes med sagssupervision en gang om måneden, hvor medarbejderne i 2 timer får ekstern supervision ved en psykolog og dermed får nogle værktøjer til, hvordan de kan komme videre med et givent barn. Supervisionen tager udgangspunkt i problemstillinger, der direkte udspringer af det konkrete arbejde med børnene i hverdagen. Derudover modtager medarbejderne personaletræning, som vedrører de interpersonelle relationer, der opstår mellem alle medarbejdere på institutionen. I kraft af at der overordnet arbejdes med kontakt, grænser og relationer, er personaletræningen et vigtigt redskab i institutionens arbejde. Det er afgørende for at lykkes med behandlingsopgaven, at medarbejdernes relationer er klare, at der er en sikkerhed i et ofte følelseturbulent arbejdsfelt, samt at eget ubearbejdet materiale ikke projiceres ud i feltet. Personaletræningen bidrager til at få udtrykt indimellem svære følelsesmæssige ting, som er opstået i samarbejdsrelationen. Det sikrer en åben

gang til de dybere niveauer af de selvregulerende og emotionelle funktioner, der dannes i hjernens følelsesmæssige strukturer.

og ligefrem dialog i det daglige arbejde. Der er således en direkte sammenhæng mellem de krav og forventninger, der stilles til børnene, og dem, der forventes af en medarbejder på institutionen.

Personaletræningen varetages af en ekstern psykolog og/eller en psykoterapeut – gennem en årrække af forstanderen for familiebehandlingsinstitutionen Vibygård, Iver Hecht, og i de senere år har psykolog, kropsterapeut og specialist i psykotraumatologi²⁰ Ulla Rung Weeke stået for denne opgave. Herudover har psykoterapeut Helle Pico stået for ad hoc-opgaver. Den regelmæssige træning pågår 3 dage årligt.

Ifølge pædagog Jesper Lind er det positivt, at henholdsvis lærergruppen og pædagoggruppen i foranstaltningen hver især har arbejdet sammen i lang tid. Det er dog en ulempe, at lærere og pædagoger arbejder for adskilt. Lærerne er således alene med børnene om formiddagen, mens pædagogerne er alene med børnene om eftermiddagen. Jesper Lind så gerne, at lærere og pædagoger i højere grad arbejdede sammen.

Ifølge de to interviewede medarbejdere, Line Skovborg Mortensen og Jesper Lind, og lederen af foranstaltningen, Søren Brylle, er der gode muligheder for efteruddannelse og kompetenceudvikling. Personalet får timer til at tage kurser, der opkvalificerer dem (eksempelvis kurser på DPU i coaching og personaletræning). Derudover afholdes der faglige møder et par gange om året. Det næste faglige møde afholdes i samarbejde med PPR, hvor både lærer- og pædagoggruppen sammen med PPR vil drøfte forskellige børn. Målet er blandt andet at sikre, at lærer- og pædagoggruppen har samme opfattelse af børnene, således at børnene og deres forældre oplever, at lærere og pædagoger er enige om, hvad der skal fokuseres på i forhold til hvert barn.

ORGANISERING OG LEDELSE

Lederen af foranstaltningen refererer til Brøndby Kommunes fagchef for børn og unge-afdelingen, Marianne Kruse. Ifølge sidstnævnte er de to i kontakt med hinanden en gang om ugen, hvor der afholdes et formaliseret ledermøde. Herudover kommunikerer de løbende pr. telefon og mail.

20. Psykotraumatologi er et psykologisk og psykiatrisk fagområde, der beskæftiger sig med forebyggelse og behandling i forbindelse med vold, ulykker, katastrofer og andre former for kriser, hvor mennesker bliver ramt af begivenhederne.

Ifølge Søren Brylle og Marianne Kruse er samarbejdet mellem de to præget af en god og åben dialog. Marianne Kruse siger:

Lederen af Bakkegården har 100 pct. medbestemmelse og indflydelse på foranstaltningen. Jeg ser det som alfa og omega, at lederen af en foranstaltning som Bakkegården har et godt samarbejde med medarbejdere, forældre og kommunen. Det skal være en favnende person. En person, der hviler i sig selv på den faglige front.

De interviewede medarbejdere oplever, at der er en meget åben dialog mellem lederen af foranstaltningen og medarbejderne. De oplever, at de fra deres leder har stor frihed til at løse deres opgaver i det daglige. Der afholdes et samlet personalemøde en gang om måneden samt ugentlige møder med de to faggrupper (henholdsvis lærere og pædagoger).

SAMARBEJDE MED ANDRE

Der samarbejdes primært med Brøndby Kommunes Familiehus, kommunens sagsbehandlere, PPR, sundhedsplejen, talepædagoger og børnepsykiatrisk afdeling på Glostrup. Samarbejdet med de forskellige parter er udmærket, men medarbejderne så gerne, at samarbejdet blev udvidet og forbedret.

Ifølge kommunens fagchef for børn og unge-afdelingen, Marianne Kruse, er det vigtigt, at der fremover er fokus på at skabe et bedre samarbejde mellem Bakkegården og folkeskolen. Et middel hertil kunne være at få lederen af foranstaltningen med i skolelederrådet eller med til skoleledermøder, så han kan berette om det, der sker på Bakkegården. På den måde ville der blive bedre mulighed for vidensdeling og erfaringsudveksling.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

I Brøndby Kommune er der ifølge kommunens fagchef for børn og unge-afdelingen, Marianne Kruse, ikke tradition for at arbejde med dokumentation. En af grundene hertil var fusionen i 2006, hvor man over-

gik til at være børneforvaltning, og socialforvaltningens børnedel blev selvstændiggjort. Derfor har fokus de seneste år været på at få børnedelen til at fungere. Dokumentation og evaluering blev derfor ikke højt prioriteret, men det ønsker man nu at gøre fremadrettet.

Der arbejdes ikke som sådan målrettet med dokumentation i foranstaltningen. Der gennemføres dog årligt en kvalitetssikring i form af en 'konference' for de indskrevne børn. 'Konferencen' – som er en gennemgang af et barn – fungerer på den måde, at lærer og pædagog udarbejder et oplæg, som danner udgangspunkt for konferencen. Samtidig har den samarbejdende psykolog udarbejdet sin rapport, der også indgår som en del af konferencen. Pædagogerne har ligeledes gennemført personlige interview med børnene en gang om året, som indgår i konferencen og skole-hjem-samtalen (se bilag 2 for samtaleark, som benyttes til disse interview). Disse interview sammenlignes hvert år, så man kan følge udviklingen hos det enkelte barn. Det skriftlige materiale sendes til forældre, sagsbehandler og andre relevante samarbejdspartnere. Herefter samles alle parter og gør status på det forgangne år, samtidig med at arbejdsplaner og retningslinjer for det kommende år fastlægges.

Ifølge en af de interviewede forældre udgør konferencen et godt redskab for forældrene: "Det er en meget god proces, og der bliver lavet en meget grundig rapport, hvor der bliver opstillet handlingsmål i forhold til barnet" (citater, interviewet forælder). Pædagoger og lærere gennemgår ligeledes børnene i fællesskab en gang om året i forhold til de udarbejdede 'lokale' handleplaner.

Hvad angår de oplevede virkninger af indsatsen i foranstaltningen, vurderer lederen af foranstaltningen, Søren Brylle, "at forældrene oplever, at barnets symptomer forsvinder eller mindskes, hvilket igen har en positiv effekt på forældre-barn-forholdet. Dette har en positiv indvirkning på barnet." I forlængelse heraf nævner lederen dog, at dokumentationen kunne være noget bedre: "Vi er ikke så gode til at beskrive og nedskrive de forandringer, vi ser – det ville være ret relevant at gøre det."

For yderligere information om Bakkegården, se Dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

FREDERICIA KOMMUNE: BØRNEHUSET

BOKS 5.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn i foranstaltningen: 5-10 år
- Antal: ca. 10 børn årligt
- Årligt driftsbudget: 3.324.000 kr. (beløbet dækker Børnehuset og 'Kvisten', jf. nedenfor)
- Antal ansatte: 5 medarbejdere
- Gennemsnitlig behandlingstid om ugen: For de yngste er der åbent tre hverdage i tidsrummet kl. 12-17 og to hverdage i tidsrummet kl. 12-19 (børnene har mulighed for at spise aftensmad i Børnehuset) i skoleperioderne. I skoleferierne er der åbent 7 timer dagligt på hverdage.
- Gennemsnitlig behandlingstid: Det er meget individuelt
- Teoretisk udgangspunkt: relationspædagogisk, den anerkendende tilgang.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Foranstaltningen Børnehuset i Fredericia Kommune startede som et forsøgsprojekt gennem 1½ år – udelukkende finansieret af kommunale midler – men har været en permanent foranstaltning siden 2005. Børnehuset er placeret i Fredericia midtby og har til huse i et villakvarter i en gammel villa beliggende på Anders Billes Vej. Som følge heraf kaldes Børnehuset ofte 'Børnehuset på Anders Billes Vej'. Børnehuset indeholder et køkken-alrum, en stue med tv og spiseplads, et værelse med mu-

lighed for rolige aktiviteter for få børn, et badeværelse og entré. På 1. sal er der et kontor til personalet og tre værelser. I det ene værelse kan børnene være aktive med eksempelvis en boksebold. I et andet værelse er der legetøj (LEGO, Playmobil, dukkehus og lignende). Det tredje værelse har spejlvæg og pigelegetøj og bruges især til dans og afspilning af musik. Børnehuset har en have med gamle frugttræer, som bruges til boldspil og spisning. Da Børnehuset ligger på en rolig villavej, indtages vejen også som legeplads, når børnene ønsker at cykle, løbe på løbehjul, skateboard eller rulleskøjter.

Målgruppen for foranstaltningen Børnehuset er barnet og dets netværk – dog med fokus på barnet. De børn, der visiteres til Børnehuset, er truet af en anbringelse uden for hjemmet, men der er foretaget en vurdering af, at børnene i videst muligt omfang skal blive i hjemmet. Børnehuset er for børn i alderen 5-10 år. Herefter har de – som et relativt nyt tiltag – mulighed for at blive rykket over i foranstaltningen 'Kvisten' (hvis det er relevant), som er en Børnehusafdeling for større børn, der har til huse i en bygning på Vejlevej. De kan være i Kvisten, til de er ca. 13 år. Om nødvendigt visiteres de derefter til 'Basement', der er en foranstaltning for de 13-16-årige.

Ganske få børn er udsluset fra Børnehuset på Anders Billes Vej. Otte børn er færdigbehandlede, tre er blevet anbragt, fire er fraflyttet, og tre er rykket videre til Basement.

De børn, der kommer i Børnehuset, har sociale, adfærdsmæssige, emotionelle og trivselsmæssige problemer. Ofte er der tale om børn fra familier med ringe forældreevne og børn, hvis skoletilknytning er præget af problemer. Der er i øjeblikket 10 børn i Børnehuset på Anders Billes Vej. Kønsfordelingen er i øjeblikket, at fire er piger, og seks er drenge. Siden opstarten har der været flest drenge i tilbuddet. Hvad angår aldersfordelingen hos børnene i Børnehuset på Anders Billes Vej, er de alle sammen i alderen 5-10 år.

Børnehuset har indtil videre modtaget ét børnehave-barn, som skulle starte i børnehaveklasse samtidig med start i foranstaltningen. De øvrige børn har været skolebørn, da de startede. ”Vi vil gerne have dem, når de går i børnehaveklasse eller før, da vi så kan lave en bedre forebyggende indsats, og børnene ikke oplever store nederlag, når de starter i skolen og ikke passer ind” (cit. pædagog Karina Andersen).

Børnehuset har i øjeblikket ingen børn med anden etnisk baggrund end dansk, men foranstaltningen har tidligere haft tre børn med

anden etnisk baggrund end dansk. I øjeblikket er der ingen børn i foranstaltningen, som har en diagnose, og der har tidligere kun været ganske få, som har haft en. Der har i de få tilfælde været tale om børn diagnosticeret som havende ADHD. Selvom børnene ikke er diagnosticerede, er flere dog følelsesmæssigt skadede.

Ud af de 10 børn er der et barn, som bor med begge sine forældre. De andre børns forældre er skilt. En del af de indskrevne børn får andre foranstaltninger, samtidig med at de er i Børnehuset. En del er i aflastning, mange har specielle skoletilbud, og nogle modtager familie-konsulent i hjemmet.

Formålet med foranstaltningen Børnehuset er at øge barnets trivsel og sikre, at barnet kan blive boende hjemme så længe som muligt, hvis det er der, udviklingsmulighederne ligger. I Børnehuset er der fokus på børnenes følelsesmæssige udvikling og på at styrke deres selvværd. Samtidig tilstræbes det i foranstaltningen, at alt det, der kan foregå i 'almenområdet', foregår der. Det vil sige i den almene skole, den almene klub og det almene fritidsliv. Børnene skal i størst muligt omfang kobles til 'den almindelige verden'. De skal lære at begå sig blandt andre mennesker og føle, at de omgivelser er naturlige for dem.

Børnehuset er et 'efter skole'-tilbud. Det vil sige, at børnene kommer i foranstaltningen, når de har været i almindelig folkeskole, i specialskole, i SFO eller i klub.²¹ Børnehuset Anders Billes Vej er åbent tre hverdage i tidsrummet kl. 12-17 og to hverdage i tidsrummet kl. 12-19 (børnene har mulighed for at spise aftensmad i Børnehuset) i skoleperioderne. I skoleferien er der åbent 7 timer dagligt på hverdage. De yngste børn og børn, som lige er startet i Børnehuset, er i foranstaltningen hver dag fra mandag til fredag på en såkaldt '100-procents-indskrivning', som indebærer, at de er der 29 timer om ugen, inklusive spising to aftener om ugen.

Baggrunden for, at de yngste børn og nye børn starter på en '100-procents-indskrivning', er, at der dermed kan være fokus på at sikre relationsdannelse mellem Børnehuset og børnene og deres forældre. Børnehuset betragter således relationsdannelse som en forudsætning for, at det enkelte barn kan udvikle sig.

Når barnet magter det, udvides tiden i den almindelige SFO eller klub, så barnet ikke nødvendigvis kommer i Børnehuset hver dag. Bør-

21. I Fredericia Kommune går børnene i klub eller byggelegeplads fra 3. klasse.

nenes gang i Børnehuset nedtrappes så alt efter behov og udvikling. Er børnene i Børnehuset 4 dage om ugen, er de såkaldte '80-procents-indskrivningsbørn'. Er de der 3 dage, er de '60-procents-indskrivningsbørn', og er de der 2 dage, er de '40-procents-indskrivningsbørn'.

Børnene kommer fra forskellige skoler i Fredericia. Nogle børn cykler selv hen til foranstaltningen, andre tager bybussen, og andre igen kører med taxa.

Standardydelsen i Børnehuset omfatter, at børnene møder i Børnehuset og er der i det aftalte tidsrum. Børnenes tid i Børnehuset er karakteriseret ved, at der ydes mange omsorgsopgaver for børnene i form af bad (hygiejne), tøjvask, måltider, lektielæsning, kontakt, nærvær og regulær opdragelse. Udgangspunktet er, at disse basale omsorgsopgaver skal være opfyldt hos det enkelte barn, førend der kan skabes rum til udvikling. Ifølge en af de interviewede forældre er det en stor hjælp, at Børnehuset varetager disse opgaver:

Det betyder rigtig meget, at de også når alle de praktiske ting i Børnehuset, for så har vores søn tid til at koble af, når han er hjemme – vi kan bare være sammen.

Fredericia Kommunes fagchef for Familie- og Børnesundhed, Kirsten Blæhr, siger:

Med Børnehuset aflaster vi forældrene. Foranstaltningen er helt klart en form for aflastning. Forældrene coaches. Det er vigtigt, at forældrene kan lide stedet, så spiller tingene sammen, og resultater opnås. På den måde kompenserer Børnehuset for det, som forældrene ikke kan. Var børnene ikke kommet i Børnehuset, var de fleste blevet anbragt. Men det er mere gunstigt for barnet, at forældrene bakker op, og barnet kan blive i eget hjem frem for at blive anbragt, da børnene – især de helt små børn – savner deres forældre rigtig meget, når de bliver anbragt.

Børnehuset gennemfører også en række forskellige aktiviteter for børnene. Der afholdes årlige weekendture for børnene og en sommerferietur i løbet af 1 år. En weekendtur kan eksempelvis være en tur til Rømø fra fredag til søndag eller overnatning i Børnehuset med forskellige ture og aktiviteter. Børnehusets børn og ansatte har en gang været på ferie til

Kreta, da en lokal velgørende organisation donerede penge til en fælles oplevelse. Et af hovedformålene med turene er at sikre, at det enkelte barn er sammen med sin 'primærpædagog' og får oplevelser, der ligner andre børns. En del af børnehusets børn er således 'fattige' på oplevelser.

Det enkelte barn og den enkelte familie får tilknyttet en primærpædagog, som er den person, som barnet primært laver ting med i Børnehuset. Hver pædagog er primærpædagog for 1-4 børn. Primærpædagogen er også ansvarlig for at træde til som supplement til forældrene – eksempelvis som støtte i skolen eller ved at ringe og vække familien om morgenen, så børnene kommer i skole. Hvorvidt primærpædagogen skal bidrage med støtte i skolen afhænger af, om der træffes afgørelse herom i samarbejde med PPR og familierådgiveren (sagsbehandleren). Som skolestøttende pædagog består arbejdet i at støtte barnet, så det er i stand til at være i klassen på en acceptabel facon. Den skolestøttende pædagog er ligeledes opmærksom på og støttende i forhold til barnets sociale liv i klassen. Hvis forældrene ønsker det, kan primærpædagogen deltage i forældremøder og skole-hjem-samtaler sammen med forældrene. Primærpædagogen tager også initiativ til og deltager i fritidsaktiviteter med børnene, tager med barnet til tandlæge og lignende.

Primærpædagogen aflægger som minimum et månedligt hjemmebesøg af cirka 1 times varighed, hvor primærpædagogen taler med moren eller forældrene om, hvordan barnet har det, og hvordan moren eller forældrene har det. Hos nogle familier kommer primærpædagogen oftere i hjemmet, eksempelvis to gange om ugen for at støtte forældrene i forælderrollen. Det er dog kun i de familier, hvor der vurderes at være behov herfor. Pædagogens rolle er blandt andet at guide familierne, hvis de har nogle konkrete problemer og give dem nogle redskaber til at håndtere disse problemer. Problemerne kan eksempelvis være, at forældrene ikke kan få børnene i seng om aftenen, eller at børnene ikke vil sidde stille ved spisebordet. De interviewede medarbejdere oplever dog, at en del familier ikke magter at anvende de anviste redskaber i praksis.

Pædagogernes arbejde med forældrene og familierne har karakter af praktisk vejledning. Pædagogerne udfører således ikke familierapi i forhold til forældrene. Dels fordi pædagogerne ikke er uddannet hertil, dels fordi det vurderes som vigtigt, at primærpædagogen ikke skal varetage to funktioner og være behandler i forhold til både børn og forældre. Har forældrene behov for terapi, henvises de til kommunens Familiecenter, hvor der er mulighed for familierapi til forældre.

Foranstaltningens pædagoger arbejder både i teams og individuelt. De tilrettelægger selv en del af deres individuelle arbejdstid. Blandt andet i forhold til hjemmebesøg, støtte i skolen og særlige aktiviteter med 'deres' barn/børn. På den måde sikres, at indsatsen i forhold til tværfagligt samarbejde og 1:1-tid med børnene kan udføres efter behov.

Forældresamarbejdet udgør en væsentlig del af foranstaltningen. Daglig leder af Børnehuset Christel Gehlert siger:

At vi har et forældresamarbejde gør, at vi får en større forståelse fra forældrene. Vi kan se, at hvis vi har fået et godt samarbejde med forældrene, og forældrene har fået tillid til os og vores arbejde, så smitter det af på børnene.

Foruden besøg i hjemmet og møder med forældrene i Børnehuset har primærpædagogen ofte også løbende kontakt med forældrene via telefon og sms.

Der afholdes statusmøder hver tredje eller fjerde måned mellem alle samarbejdspartnerne omkring den enkelte familie. Primærpædagogen indkalder skolen, PPR, familiens sagsbehandler fra kommunen og forældrene. Udgangspunktet for statusmøderne er den handleplan, som sagsbehandleren fra kommunen har udarbejdet. Som supplement til kommunens handleplan udarbejder Børnehuset selv en udviklingsplan for det enkelte barn og den enkelte familie, jf. bilag 3. Her er der blandt andet fokus på status, mål, adfærd og samarbejde mellem de forskellige aktører. Udviklingsplanen og målene justeres af primærpædagogen fra møde til møde og skal bidrage til at skabe fælles forståelse og danne fælles 'fodslaw' i alle barnets arenaer og dokumentere Børnehusets indsats over for det enkelte barn og familien. Børnehusets pædagogiske udviklingsplan fungerer også som referat fra statusmøderne og sendes derfor efterfølgende ud til samtlige samarbejdsparter.

HENVISNING OG VISITERING

Visitering til Børnehuset foregår ved, at der først udarbejdes en § 50-undersøgelse og derefter en handleplan af kommunens sagsbehandler. Handleplanen indgår i arbejdet med at fastlægge, hvilken foranstaltning det enkelte barn skal modtage. Handleplanen sikrer, at der opnås dialog

om, hvor der skal sættes ind og hvordan. Herefter mødes visitationsudvalget og drøfter, hvorvidt Børnehuset er den rette foranstaltning. Den daglige leder af Børnehuset, Christel Gehlert, sidder med i visitationsudvalget. Christel Gehlert er godt tilfreds med visitationsproceduren, som er præget af et godt samarbejde med kommunens sagsbehandlere, men hun så gerne en fælles familievisitation, som havde fokus på hele familien, det vil sige alle børnene i en given familie:

Der mangler en fælles visitation. Nogle familier har børn i flere foranstaltninger. Alt det, som Børnehuset rummer, udnyttes ikke godt nok. Andre børn i familien kunne også have fordel af at være tilknyttet Børnehuset.

Det er forskelligt, hvor lang tid der går, fra børnene er visiteret, til de starter i foranstaltningen. Et enkelt barn har stået på venteliste i næsten 1 år, de øvrige er kommet hurtigere til. Det afhænger af situationen. I gennemsnit går der cirka 3 måneder. Når barnet starter i foranstaltningen, afholdes hurtigt et opstartsmøde med barnets forældre og familiens primærpædagog fra Børnehuset. Mødet har fokus på, hvad der fungerer godt og mindre godt i familien, og hvad der dermed skal arbejdes med de kommende måneder.

Ifølge centerleder for Familie- og Ungdomscentret Poul-Christian Skytt Jensen og fagchef Kirsten Blæhr er det vigtigt, at Børnehuset ikke har for mange børn og for forskellige børn: ”Vi er ledelsesmæssigt over det. Vi har mindst hver tredje måned en diskussion om, hvorvidt det er det rigtige tilbud, vi har. Vi har hele tiden fokus på, hvordan vi kan forbedre foranstaltningen” (cit. fagchef Kirsten Blæhr).

Børnehuset repræsenterer en frivillig foranstaltning, hvilket betyder, at forældrene skal acceptere tilbuddet. Moderen/forældrene kommer derfor på besøg i Børnehuset, før de indskrives. Langt de fleste forældre vil herefter gerne Børnehuset, men nogle beder om andre foranstaltninger. Når forældrene har accepteret, at deres barn starter i Børnehuset, kan de inden barnets start i Børnehuset komme på besøg med barnet og se Børnehuset.

METODER

Det, at der arbejdes relationspædagogisk i Børnehuset, betyder, at der bevidst arbejdes på at opnå tætte relationer til børnene og deres forældre. Der anvendes i Børnehuset en anerkendende, ressource-søgende og respektfuld tilgang i kontakten med børnene og familierne. Helt konkret betyder det, at der tages udgangspunkt i de kompetencer, der er til stede hos børnene og i familierne, og at pædagerne arbejder med de ting, der giver mening for det enkelte barn og den enkelte familie.

I Børnehuset har man gode erfaringer med at arbejde ud fra en relationspædagogisk og anerkendende tilgang: ”Vi får forældrene til at føle, at de er o.k. som mennesker. Vi lægger meget vægt på i vores arbejde, at de ikke skal føle sig forkerte og fremmedgjorte,” siger daglig leder af foranstaltningen Christel Gehlert.

Der anvendes ikke som sådan nogen konkrete redskaber i Børnehuset. Tilgangen i huset er meget baseret på samtaler med børnene. Der benyttes til tider et genogram (et familietræ/stamtræ), hvor børnenes og familiernes livshistorie tegnes. I den forbindelse er der fokus på børnenes opvækst, baggrund og relationer.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Alle medarbejdere i Børnehuset har en pædagogisk uddannelse, hvoraf flere har en eller anden form for efteruddannelse. Ifølge to interviewede medarbejdere, pædagog Edel Rohwer og pædagog Karina Andersen, er der dog få muligheder for efteruddannelse. Den store udfordring er, at der ikke er nogen vikardækning. ”Det er et problem, at vi ikke jævnligt bliver opdateret. Vi kender ikke redskaberne og metoderne. Skal vi noget, skal vi selv gøre det” (citater af de interviewede medarbejdere). De to medarbejdere så gerne, at medarbejderne havde mulighed for at komme af sted på efteruddannelse to personer ad gangen, så de kunne holde hinanden fast på det lærte og fortælle de øvrige medarbejdere om efteruddannelsens indhold. Hermed ville personalet i foranstaltningen få et samlet fagligt ståsted og udgangspunkt.

Når medarbejderne har været ansat i 1-2 år, tilbydes de at deltage i Fredericia Kommunes 1-årige DISPUK-uddannelse (Dansk Institut for Supervision, Personaleudvikling, Undervisning og Konsultation), hvor

der ud fra narrative og poststrukturalistiske perspektiver undervises i metoder og redskaber, som kommunens medarbejdere kan bruge i deres hverdag. Fredericia Kommune afholder et sådant kursus cirka en gang om året.

Over en 4-ugers periode afholdes der tre 2-timers personalemøder. Hver anden uge afholdes to fælles faglige supervisioner på 1½ time for medarbejderne, der hører under Familie- og Ungdomscentret, ligesom der afholdes en faglig sparring på 2 timer alene for Børnehuset og Kvisten. Faglig sparring er baseret på kollegial supervision, hvor medarbejdere mødes i grupper af 5-6 personer. Her kan medarbejderne tage en bestemt problematik op. Det kan variere, om der er tale om decideret supervision, eller om man blot udveksler meninger og synspunkter. Ifølge de interviewede medarbejdere varierer det dog, hvor meget man får ud af den faglige sparring. De så gerne, at der også var mulighed for ekstern supervision.

Den daglige leder af foranstaltningen, Christel Gehlert, afholder en gang om ugen møde med hver af Børnehusets pædagoger i 1 time, hvor der tales om medarbejderens sager.

ORGANISERING OG LEDELSE

Børnehuset har fem ansatte: fire pædagoger og en deltids husassistent. Herudover har Børnehuset en daglig leder, som også er leder af 'Kvisten' og 'Basement', jf. ovenfor. Foranstaltningen er organisatorisk forankret under Familie- og Ungdomscentret, som hører under Fredericia Kommunes Familie- og Børnesundhed. Familie- og Ungdomscentret omfatter – ud over Børnehuset – Familiecentret (familiebehandling) og Ungdomscentret (kollegier og opgangs-fælleskaber).

Den daglige leder af Børnehuset, Christel Gehlert, er uddannet socialpædagog. Herudover har hun en supervisoruddannelse og efteruddannelse i systemisk terapi og tænkning, ligesom hun har taget Fredericia Kommunes egen korte lederuddannelse.

Christel Gehlert refererer til centerlederen for Familie- og Ungdomscentret, Poul-Christian Skytt Jensen, som igen refererer til fagchefen for Familie- og Børnesundhed, Kirsten Blæhr. Den daglige leder Christel Gehlert har stor medbestemmelse i forhold til de daglige rammer, herunder weekendarbejde og åbningstider, men det er centerlede-

ren, der er økonomisk ansvarlig for foranstaltningen. Christel Gehlert er jævnligt i kontakt med centerlederen. Centerleder Poul-Christian Skytt Jensen siger:

Det er min fremmeste opgave at have løbende kontakt med Børnehusets daglige leder og de øvrige ledere, der hører under Familie- og Ungdomscentret. Christel [daglig leder af Børnehuset] bruger mig blandt andet til sparring i forhold til personale-mæssige spørgsmål og metodemæssige og faglige spørgsmål.

Der er fastsat formaliserede møder med alle lederne i Familie- og Ungdomscentret en gang om ugen.

Daglig leder af Børnehuset, Christel Gehlert, deltager en gang imellem i behandlingen og arbejdet med børnene. Den resterende tid bruges på administration, ledelse, forældremøder og samarbejde med foranstaltningens samarbejdspartnere.

Fredericia Kommune har et introprogram, 'Ny i job', som nye medarbejdere i foranstaltningen Børnehuset også følger. Det indebærer blandt andet, at den nye medarbejder introduceres til nye kollegaer, til foranstaltningen og til samarbejdspartnere i den første uge for så at starte rigtigt i jobbet fra anden uge.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Børnehuset samarbejder med en lang række forskellige aktører. Eksempelvis lærere, daginstitutionspædagoger, psykologer, sagsbehandlere, tandlæger, optikere, læger og børnenes familier.

Ifølge de interviewede medarbejdere er samarbejdet med sagsbehandlere i kommunen udmærket. For at sikre, at nye rådgivere (sagsbehandlere) på kommunen har viden om Børnehuset, kommer nye rådgivere som led i deres introduktion til arbejdet på et besøg af 1 times varighed i Børnehuset, hvor lederen af foranstaltningen fortæller om Børnehuset, hvad de gør og hvordan.

Foruden samarbejdet med kommunens rådgivere (sagsbehandlere) samarbejdes der også med skolerne, PPR og Tandklinikken. Samarbejdet med disse samarbejdspartnere fungerer fint, men ifølge de to interviewede medarbejdere, pædagog Edel Rohwer og pædagog Karina

Andersen, er det en forudsætning, at de selv er opsøgende og selv skaber kontakten. Alle de skoler, som børnene går på, gør brug af 'Forældreintra' (internetside for skole og forældre). Medarbejderne i Børnehuset er også koblet på Forældreintra, som anses som et godt kommunikationsværktøj, som de ansatte pædagoger i Børnehuset bruger til at skrive beskeder til lærerne på. Børnehusets pædagoger og lærerne på børnenes skoler mødes også, når Børnehusets pædagoger indimellem henter børnene på skolerne. Så tales der om barnets trivsel og lignende.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

I 2005 udarbejdede kommunens daværende pædagogiske udviklingskonsulent en evaluering af Børnehuset. Formålet med evalueringen var at vurdere, om Børnehuset lever op til kravene i Børnehusets kommissorium. Ifølge kommissoriet skal Børnehuset blandt andet være et fleksibelt tilbud, tilbyde individuelle løsningsmodeller i forhold til det enkelte barn, sikre, at barnet kan blive i det lokale nærmiljø, styrke relationerne omkring det enkelte barn og kunne tilbyde hurtige relationsrettede indsatser. Rapporten konkluderer, at disse mål nås. En af hovedkonklusionerne i evalueringsrapporten lyder: "Det offentlige system har med foranstaltningen så at sige ikke overtaget familiens og barnets problemer, men tilbuddet understøtter dem i stedet til selv at være med til at løse dem."

Ifølge centerleder Poul-Christian Skytt Jensen er tilgangen med at understøtte familien og deres problemer i stedet for at overtage problemerne en forudsætning for, at der opnås gode resultater med børnene og familierne i Børnehuset:

Primærpædagogen skal ses som en medspiller til barnet og familierne. Børnehuset skal derfor ikke have myndighedsfunktionen. Det er kommunens sagsbehandler, der skal have den. Primærpædagogen skal være der for barnet og familien, men det er hele tiden en balancegang hvor lidt og hvor meget.

Ifølge centerleder Poul-Christian Skytt Jensen og fagchef Kirsten Blæhr er en forudsætning for gode resultater endvidere de dygtige medarbejdere i foranstaltningen, da det er deres arbejde, der gør forskellen.

De to interviewede medarbejdere – pædagog Edel Rohwer og pædagog Karina Andersen – oplever, at stabilitet i medarbejderstaben, det vil sige ingen udskiftning af personale, er udslagsgivende for, om der opnås gode resultater. Herudover finder de det vigtigt, at medarbejderne vil børnene og familierne. Edel Rohwer siger:

Forældrene siger til os, at det er første gang, at der bliver talt pænt til dem, og at de bliver respekteret som dem, de er – med de ressourcer, de har. At vi ikke er fejlfindere, og at vi ikke banker dem i hovedet med alt det, de ikke kan. Forældresamarbejdet er derfor enormt vigtigt – at vi får en god dialog med dem og får opbygget tillid. Har forældrene først tillid til én, har det en afsmittende effekt i forhold til børnene. Det giver ro. Ellers kan vi oftest ikke nå børnene.

Der arbejdes ikke systematisk med dokumentation af indsatsen i Børnehuset. Den indførte udviklingsplan, som anvendes i forbindelse med status, skal dog bidrage hertil. Med udviklingsplanen vil der være fokus på at følge det enkelte barns udvikling mellem statusmøderne. Udviklingsplanerne vil således kunne bidrage til at dokumentere foranstaltningens samlede indsats. Ifølge både lederen af foranstaltningen og medarbejderne er der dog en række umiddelbare afledte effekter af foranstaltningens indsats, som pædagogerne oplever. Disse effekter er dog ikke baseret på direkte måling, men mere på pædagogernes egne oplevelser og erfaringer fra deres daglige arbejde med børnene. Eksempler herpå er: øget selvværd, større glæde ved samvær med andre mennesker, forbedrede sociale og kommunikative evner, øget lyst til skolegang og indlæring, større almen viden, forbedret evne til relationsdannelse, større tillid til omverdenen, en mindre konfliktfyldt hverdag og større klarhed over 'hvem er jeg?' Pædagog Edel Rohwer siger:

Børnene oplever, at der er nogle voksne, som vil dem, og som gør tingene anderledes. De får oplevelser, som de ikke ville få i eget miljø, og de får redskaber til, hvis de er i affekt eller er vrede – så skal de eksempelvis lære at gå eller hente en voksen. De lærer at række hånden op i klassen og sige, at de gerne vil læse op. På hjemmefronten får mor mere luft og dermed mere overskud.

Disse iagttagelser fra pædagogerne understøttes af en af de interviewede forældres vurdering af, hvilken betydning Børnehuset har haft for deres søn:

Han fungerer meget bedre. Han er blandt andet bedre socialt velfungerende i forhold til venner og voksne.

For yderligere information om Børnehuset, se Dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

HILLERØD KOMMUNE: BØRNEHUSET BUEN

BOKS 6.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn i foranstaltningen: 4-14 år
- Antal pr. 15. august 2010: 20 børn
- Årligt driftsbudget: 5.680.000 kr.
- Antal ansatte: 8 medarbejdere
- Gennemsnitlig behandlingstid: 2-3 år
- Teoretisk udgangspunkt: systemisk og anerkendende tilgang, narrative metoder.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Børnehuset Buen er en af Hillerød Kommunes såkaldte 'eksterne huse' (selvstændige huse 'ude i byen'), som hører under afdelingen Familier og Sundhed. Børnehuset er et 'nærmiljøtilbud', et børnehus kendetegnet ved, at børn, som kommer i huset, går i skole²² eller børnehave, bor hjemme hos deres forældre og kan gå til fritidsinteresser. Børnehusets grundidé er, at det skal være et anderledes tilbud til udsatte familier og

22. Børnene går i folkeskole eller i specialklasser. Eksempelvis Kompetencecenter Skanseskolen, som er en almindelig folkeskole, hvor der er tilknyttet et kompetencecenter.

deres børn, som har behov for særlig støtte for at undgå alvorlig mistrivsel hos børnene.

Børnehuset blev etableret i 2007 på foranledning af Børnehusets nuværende leder, Gitte Jørgensen, som på baggrund af sine erfaringer med udsatte børn og unge så behovet for et 'nærmiljøtilbud'. Hillerød Kommune var med på ideen, hvormed ideen blev en realitet.

Foranstaltningen har til huse i en tidligere international ungdomsskole, som lukkede på grund af svigtende elevtal. Der er tale om et relativt stort sted på 600 m², som er beliggende i et villakvarter midt i Hillerød by. På matriklen er også Sproghuset (tale-høre-konsulenter) samt legeteket (udlån af legetøj), som hver har sine egne lokaler. Børnehuset har på 1. sal et stort køkken-alrum, en stue, mødelokaler, et par kontorer, en stor garderobe til børnenes overtøj, et formningslokale og fem værelser til børnene. I kælderen er en tumlesal, toiletter og badefaciliteter samt et større køkken, og så er man i øjeblikket i gang med at istandsætte et stort rum i stueplan, som skal indrettes til de større børn, som er i alderen 12-14 år. Tilbuddet til denne børnegruppe kaldes Buen 12+.

Børnehuset Buen er normeret til 14 børn, men fra 15. august 2010 er der indskrevet 20 børn fra 12 familier. Børnene er i alderen 4-14 år. I øjeblikket er der et barn på 15 år som en del af en indskrevet søskendeflok på tre. Børnene er i flerårige forløb. De er typisk 2-3 år i foranstaltningen. Siden opstart i 2007 er der udskrevet syv børn, heraf er fire udskrevet på grund af flytning til anden kommune. To er blevet anbragt. Alle udskrevne børn er indtil videre visiteret videre til andre foranstaltninger ved udskrivning.

Der er tale om børn fra familier med komplekse og massive problemstillinger, og hvor børnenes trivsel og udvikling skønnes truet heraf. For de fleste børn er Børnehuset et alternativ til anbringelse. Børnene er normalt begavede²³, men 'støj' og andre forhold hjemme gør, at de har det svært i skolen (og eventuelt dagtilbud). En del har en adfærd, der er udadreagerende og kan være aggressive (både piger og drenge), primært hvis de bliver vrede eller kede af det og ikke kan finde ud af,

23. Børnehuset har ikke børn med ADHD. Leder af foranstaltningen Gitte Jørgensen siger: "Vi er dårlige til ADHD – fordi vi har valgt, at det at kunne være fleksible og hurtigt at kunne omstille sig er vigtigt. Det går dårligt sammen med en fast struktureret hverdag. Ullerødskolen er god til ADHD. Der er de rigtig gode til at skabe rammer" (for beskrivelse af Ullerødskolen, se kapitel 7 i denne delrapport).

”hvad de skal gøre ved sig selv og deres verden” (citater, leder af foranstaltningen Gitte Jørgensen). Der er også børn, der er nemme at ’kyse’ og derfor har svært ved at tage ’fat i livet’ og lever som tilskuere på sidelinjen.

Af de 20 børn i foranstaltningen er fem børn i alderen 4-6 år, fire børn er i alderen 7-8 år, tre børn er 9 år, og otte børn er over 10 år. Hillerød Kommune har meget fokus på tidlig indsats. Der er etableret et hold af specialpædagoger (kaldet ’SPUK’), som samarbejder med kommunens børnehaver og sundhedsplejersker om tidlig indsats. Det betyder, at Børnehuset Buen nu får flere børn allerede fra 4-års-alderen ud fra en betragtning om, at der kan gøres noget inden skolestart, inden børnene og deres forældre har oplevet nederlag ved at starte på skoler, hvor de ikke trives. Afdelingschef i Hillerød Kommunes afdeling Familier og Sundhed Susanne Bloch Jespersen siger:

Vi starter allerede, fra de er 4 år. Store skift og konteksttilpasning kan være det, der får familierne og børnene til at ’vælte’. Det tager tid for en lærer at se, hvordan børnene har det, og det tager tid for dem at komme i dialog med forældre. Med tidlig opsporing er der opmærksomhed på børnene, og hvis behovet er der, kan de eksempelvis starte i Børnehuset Buen. Hermed får forældrene og børnene færre nederlag. Vi tilbyder dem en ny måde at skolestarte på, hvor Børnehusets personale kan være med og støtte dem.

De 20 indskrevne børn i Børnehuset Buen fordeler sig på 12 piger og otte drenge. Hermed adskiller Børnehuset sig fra de andre beskrevne foranstaltninger i denne delrapport, hvor der er et flertal af drenge. Hvorfor det forholder sig sådan, er ifølge leder af foranstaltningen Gitte Jørgensen uvist.

I forhold til børnenes etniske oprindelse har 14 af børnene anden etnisk oprindelse end dansk, mens seks af børnene har dansk oprindelse. Leder af foranstaltningen Gitte Jørgensen siger:

Vi har forskellige etniske grupper. Vi har været gode til at komme ind, hvor kommunen normalt har svært ved at komme ind. Vi er uformelle, handler ind sammen eller tager ud og besøger dem. Vi er meget fleksible. Vi leder efter den hjælp, som vi tror,

hjælper dem. Vi møder behovene i familien, og så tager vi fat på de tungere ting. Vi bygger ovenpå. Vi opbygger relationen, før vi blander os. Vi skal møde dem, hvor de er, og vi skal nogle gange gå nogle enorme omveje.

14 børn har modtaget anden foranstaltning eller flere, før de startede i Børnehuset Buen. Halvdelen af børnenes forældre er skilt.

BOKS 6.2

Mål og ønskede resultater for børnene i Børnehuset Buen.

- At børnene forbliver i normalskolen (folke- eller privatskole)
- At børnene har kammerater i lokalmiljøet
- At børnene deltager i lokalmiljøets fritidsliv
- At børnene bliver fortrolige med Børnehuset
- At forældrene benytter tilbuddene i Børnehuset
- At børnene oplever færre konflikter
- At børnene oplever en større sammenhæng i deres liv
- At forældrene oplever sammenhæng i deres børns liv.

Formålet med Børnehushets arbejde er at støtte det enkelte barns følelsesmæssige og adfærdsmæssige udvikling. Barnet skal kunne mestre at være og begå sig i 'den almindelige verden', hvor det færdes blandt andre børn (i skolen, i institution, i fritidsaktiviteter, i leg og lignende). Barnet støttes til at kunne forstå sig selv og sine reaktioner og se realistisk på sin familie, således at forældrenes problematikker ikke bliver barnets opgave, skyld eller ansvar. Lederen af foranstaltningen siger:

Jeg tror, at børn skal træne sammen med normaliteten – børn skal kunne fungere ude – vi skal ikke have bobler. Vi skal give børnene normalitet – støtte børnene, så de bliver integreret i det normale. Deres tøj skal se o.k. ud, de skal have mælk i skolen, de skal have gaver med til fødselsdage, så de kan komme til deres kammeraters fødselsdag, de skal kunne invitere til fødselsdag her, og deres venner skal kunne komme på besøg. Vi støtter forældrene heri eller gør det for børnene, hvis forældrene ikke har ressourcer til det. Når børneliv fungerer – så kører det.

Børnehusets 20 børn kommer ikke i Børnehuset på samme tid. Børnene er i stedet inddelt i aldersgrupper, der kommer i Børnehuset på forskellige ugedage. Nogle dage er for de mindre børn, andre dage for de større børn. Tidligere kom alle børnene de samme dage, men det var ifølge to af foranstaltningens medarbejdere, Tina Sylvest og Heidi Kjærsgaard:

Noget hektisk og uoverskueligt. Børn har gavn af, at de er ens aldersmæssigt, og at der ikke er for stor aldersspredning. Særligt når flere af de unge går i puberteten som 12-årige. De små skal ikke frygte at få tæsk af de store.

BOKS 6.3

Oversigt over aktiviteter i Børnehuset.

- Mandag: Fra kl. 13.00/efterskoletid – 17.30. Ni børn i alderen 5-12 år. Tre børn bliver til Pigeliv til kl. 20.00.
- Tirsdag: Fra kl. 13.00 – 17.30. Dag for de allermindste, i alt seks børn i alderen 4-5 år.
- Onsdag: Fra kl. 14.00 – 20.00 og hver anden torsdag (nyt) samme tid. Fem børn i alderen 12-14 år. Denne del af Børnehuset kaldes Buen 12+.
- Torsdag: Fra kl. 13.00/efter skoletid – kl. 20.00. For de største fra 12 år og opefter. For børnene i alderen 7-12 år, i alt ni børn. Torsdag er særligt også til venner til de forskellige børn, som kan komme med i Børnehuset.
- Fredag: Bliver huset brugt til diverse klassearrangementer, mødreyoga, netværksmøder, forældresamtaler og anden mødevirksomhed.

Foranstaltningen udgør hermed en base for børnene et par gange om ugen, hvor de efter skoletid i stedet for institution kan komme i Børnehuset og tage del i husets aktiviteter. Disse dage kaldes 'Børne-husdage' og rummer også mulighed for hjælp til lektielæsning, fællesspisning, leg med de andre børn og besøg af venner. Der arbejdes med målrettede aktivitetsbaserede forløb og projekter med mindre grupper af børn tilknyttet et team af medarbejdere. De målrettede aktivitetsbaserede forløb vedrører særlige forhold, som personalet vurderer det relevant, at grupperne af børn skal arbejde med. I forhold til de mindste børn i alderen 4-5 år tilbydes et sprogligt udviklende forløb i form af rytmik med en musikpædagog med særlig viden om sprogudvikling. I forhold til en lidt overvægtig drengegruppe findes et tiltag, der har fokus på bevægelse, hvor drengene tilbydes aktiviteter, der fordrer, at de rører sig. Udflugter bruges på tværs af aldersgrupper.

Erfaringen er, at det er godt med aktivitetsbårne aktiviteter i forhold til de 5-9-årige. Sprog trænes eksempelvis gennem musik og leg med brug af skiftende instrumenter og historiefortælling. De yngste skal lære at sidde stille og modtage en besked. I forhold til de lidt ældre piger på 9-10 år arbejdes blandt andet med massage, afslapning, fantasirejser, at lave sin egen olie, at blive rørt ved (børnene kalder det pause), at skabe ro og hygge og kunne mærke sig selv, og hvad der var godt.

Børnene i foranstaltningen transporteres til Børnehuset i Børnehusets biler. Børnehuset overtog i forbindelse med kommunal-reformen tre biler. Bilerne bruges til at hente børnene i deres skoler og til at transportere dem hjem til deres forældre, når dagens program i Børnehuset er færdigt. Heidi Kjærsgaard, medarbejder i foranstaltningen, siger:

Børnene er glade for at blive hentet og kørt. De hygger sig sammen i bilen, når vi kører, og når vi afleverer dem, kan vi lige tale med forældrene. Taxametret kører ikke, og vi mærker lige luften derinde i huset. Vi har ikke haft tilfælde, hvor vi har taget børn med tilbage, men vi har én gang anmodet om handling fra forvaltningen dagen efter, fordi der var behov herfor i forhold til forældrene.

Da formålet med foranstaltningen er at sikre barnets trivsel og omsorg, er fokus foruden på barnet også på familien/forældrene, barnets skole, barnets institution og barnets fritidsliv. Alle børn og deres familier får derfor også et individuelt tilrettelagt forløb med fast kontaktperson²⁴ med mulighed for støtte i hjemmet, eksempelvis i hvordan børn og forældre dækker et bord sammen, hvordan man bliver siddende ved et bord, hvordan man putter, læser godnathistorie, børster tænder og lignende; familiesamtaler, familieture og -aktiviteter, netværksmøder og støtte til, hvad der måtte være brug for. Det kan eksempelvis være støtte i forbindelse med lægebesøg, skole-hjem-samtaler, følgeskab til forældrearrangementer i skole- og institutionsregi, at holde børnefødselsdag og lignende. Derudover gives der i begrænset omfang mulighed for støtte i skolen.

24. Hvert barn og familie har sin kontaktperson, der er den, der står for den primære kontakt til barnet og forældrene og barnets liv (skole, institution og fritid). Hver kontaktperson er typisk kontaktperson for tre til fem familier.

For mødrene arrangeres uden for almindelig åbningstid mødregrupper om lystbetonede kvindeaktiviteter (eksempelvis makeup-aften i den lokale Matas) og et yogahold for kvinder. Dette ud fra en betragtning om, at hvis mor har det godt, får børnene det også godt. Med henblik på at forbedre barnets sociale muligheder og inklusion i skoleklasse og SFO arrangeres besøg, hvor børnene får mulighed for at invitere deres (klasse)kammerater med en dag i Børnehuset, og hvor der i den anledning er en masse aktiviteter, som børnene kan prøve og deltage i. Aktiviteterne kan eksempelvis være teater-værksted-workshop, hvor børnene laver deres egen teaterdukke, som senere spiller med i et stykke. Det kan være teaterlege, samarbejdsøvelser og lege omkring temaet at løse konflikter. Resultatet af disse besøg er, at Børnehuset afmystificeres for barnets klassekammerater, og at andre børn gerne vil komme på besøg i Børnehuset, når der er mulighed herfor om torsdagen.

Med henblik på, at lærerne i børnenes skoler udvider deres syn på det enkelte barn og eventuelt ændrer tilgangen til barnet, hvis det er relevant, tilbydes lærerne i børnenes skoler fælles supervision sammen med barnets kontaktpædagog og læreren (fra Børnehuset). Supervision foretages af ekstern supervisor. Dette foregår også uden for Børnehusets almindelige åbningstid.

Børnehuset har lukket i weekenderne. En gang årligt afholdes en sommerlejr for børnene, ligesom der i skoleferier arrangeres længere dagsudflugter til eksempelvis Eksperimentariet, BonBon-land, Esrum Kloster, Kullen i Sverige, eller hvad der nu måtte være interessant for den givne børnegruppe. Ture kan lægges i weekender, hvis et udflugtsmål kun er åbent dér. Torsdage i Børnehuset bruges til mindre udflugter for hele børnegruppen eller dele af denne. Det kan eksempelvis være en tur i skoven, til naturlegeplads, i biografen, til Frederiksborg Slot eller en gåtur, hvor der fodres ænder.

Personalet i Børnehuset har hver en mobiltelefon, som bruges flittigt af børn og familier, når de ikke er i Børnehuset. Ifølge medarbejderne, Tina Sylvest og Heidi Kjærsgaard, betyder de åbne telefoner, at:

Ting kan afværges ved telefonopkald. Vi føler os ikke misbrugt. Det er en forudsætning for succes. Der burde dog være ulempe-godtgørelse. Telefon i døgndrift er forudsætning for, at vores tilbud fungerer. Ellers var vi et døgntilbud eller et almindeligt dagtilbud.

HENVISNING OG VISITERING

Når et barn og dets familie henvises til Børnehuset, sker det ved, at en af kommunens sagsbehandlere (familierådgivere) udarbejder en § 50-undersøgelse og en handleplan til kommunens tværfaglige visitationsudvalg, der derefter visiterer til Børnehuset. Det tværfaglige visitationsudvalg er et fast visitationsudvalg, som mødes regelmæssigt, og hvor modtagerinstitutionen (foranstaltningen) inviteres med til visitationsmødet for at give feedback. Strukturen betyder, at der skabes ensartethed i visitationerne. Når der visiteres til Børnehuset, er der ofte tale om 'en familiepakke plus skyggebørn', det vil sige søskendebørn. Børnehuset har eksempelvis hjulpet med at finde en skole til en 17-årig storebror og hjulpet en anden søskende med at komme til svømning.

Der er ikke venteliste til Børnehuset. Sagsbehandlere fra kommunen ringer altid til foranstaltningen, når de er i gang med at udrede sager – både for at få et billede af, hvornår der er mulighed for, at barnet kan komme ind, og om det pågældende barn tilhører målgruppen. Indtil nu har de familier, der har haft et akut behov, og som er visiteret til Børnehuset, fået plads. Der går maksimalt 1 måned fra barnet visiteres til foranstaltningen, til det starter i foranstaltning.

Medarbejderne i Børnehuset ser det som meget vigtigt, at det fra forvaltningens side gøres helt klart, hvilken rolle de har, og hvilken rolle Børnehuset skal have. Pædagog Tina Sylvest siger:

Vi kan ikke både være myndighed og stå for det relationsbårne. Linjerne skal være klare. Forvaltningen skal sælge os godt. Der skal være klare linjer for, hvorfor vi kommer ind. Start på relationen til forældrene kan betyde meget. Når vores relation til forældrene er god, kan vi komme langt.

METODER

Børnehuset Buen arbejder ud fra en systemisk og anerkendende tilgang. Der lægges vægt på relationsarbejde og en inkluderende tilgang. Det vil sige, hvordan barnet bliver en naturlig og inkluderet del af livet omkring barnet i skolen, blandt venner og i fritidslivet, og hvordan kan foranstaltningens medarbejdere søge at underbygge det, som barnet og familien

kan, og det, de skal udvikle sig med. Leder af Børnehuset Buen Gitte Jørgensen siger:

Vi skal prøve at finde motoren. Hvad er det, der gør, at det kan lykkes for familien? Hvad er styrker, som vi skal understøtte? Det skal være udgangspunktet for den pædagogiske plan, vi arbejder med. Så arbejder vi systemisk hermed.

Foranstaltningens personale har meget fokus på 'Empowerment'. Børnene skal hurtigst muligt lære at klare sig selv ('være kaptajn i eget liv'), fordi forældrenes problemer ofte er længerevarende, komplekse og tit af varig karakter (eksempelvis hjerneskadet, kronisk traumatiseret). Børnene skal vide, hvad de kan forvente af deres forældre. Det vil sige, at børnene, når de bliver større, skal lære selv at tage i skole, læse lektier og så videre. For de større børn hjælper Børnehuset dem også med at finde fritidsjob. Der lægges vægt på helhedssynet på barnet og familien og på en løsningsfokuseret tilgang med fokus på det gode og det, der fungerer for barnet og familien.

Børnehuset anvender også narrative metoder²⁵ særligt i forhold til barnets livshistorie samt 'fortykning' af den foretrukne historie, således at barnet får mulighed for at danne mere ressourcefyldte fortællinger om sig selv – nye fortællinger, hvor de mestrer. Som del af den narrative tilgang arbejder Børnehuset ofte med produktion af små film med og om børnene, da det er en anden måde at skabe og vise nye livshistorier på. Foranstaltningen indeholder således et såkaldt 'eventbureau', som styres af filmmanden Peter Bay, som er ansat som medarbejder i foranstaltningen. Med udgangspunkt i børnenes ønsker produceres små film om eksempelvis et barns første fødselsdag, som holdes i Børnehuset (forældrene har aldrig haft overskud til selv at holde en børnefødselsdag for deres barn), eller det kan være en film om nogle af pigerne udklædt som dansende prinsesser.

Når filmene er færdigproducerede, vises de for forældre og børnene i Børnehuset, ligesom børnene får en kopi af filmene med hjem, så de kan vise den til bedsteforældre, venner med videre. Eventbureauet

25. De narrative metoder tager udgangspunkt i situationer/oplevelser fra det virkelige liv, og det fortællende samvær rummer muligheder for at komme i dialog med børn og unge om tunge tanker – uden at komme for tæt på.

laver også film for andre projekter og tiltag i kommunen, ligesom der løbende tages mange fotos af børnene. Børnehuset har således rigtig mange fotos af børnene hængende. Medarbejderne i Børnehuset oplever, at filmproduktionerne og fotografierne giver børnene selvværd. Film og fotos anvendes som et terapeutisk redskab, hvor børnene kan tale om og reflektere over deres eget liv. Endvidere har Eventbureauet opgaver for eksterne. Det betyder, at Børnehuset udadtil er kendt for denne virksomhed og brandes i pressen som det virksomme hus, der har noget at give ud af. Det har særlig opmærksomhed hos forældrene, der gerne vil vedkende sig tilknytningen til stedet.

En anden metode, Børnehuset anvender, er 'Bevidning', hvor børnene samles i mindre kønsopdelte og aldersinddelte grupper og sammen med to-tre behandlere arbejder med et givent emne, hvor børnene fungerer som vidner for hinanden. Først fortæller et af børnene om en episode, som han/hun eksempelvis ikke syntes var god. Herefter genfortæller vidnet eller vidnerne historien igen, resultatet er, at barnet føler sig anerkendt – set, hørt og forstået – samtidig med at det kan se nye aspekter af episoden og nye muligheder for at kunne handle i fremtidige situationer. I forhold til de mindre børn arbejdes der med bevidning en gang om måneden. Drengegruppen arbejder eksempelvis med godt kammeratskab. De større piger på 11-12 år mødes en gang om ugen med fokus på pigeliv.

En særlig ting ved Børnehuset er det forhold, at børnene har deres egne værelser. Børnehuset har fem børneværelser, som børnene i alderen 5-11 år er fordelt på i forhold til alder og køn (børnene i alderen 12-14 år, som går i Buen 12+ har deres eget lokale dér). Børnene er selv med til at indrette deres værelser, og værelserne indeholder senge, legetøj, borde, stole, musikanlæg og pynt. Børnene er rigtig glade for deres værelser – flere har ikke deres eget værelse hjemme hos deres forældre – og personalet oplever, at der opstår et godt venskab mellem de børn, der har værelse sammen, ligesom værelserne bruges som et frirum, hvor man kan sige 'ingen adgang' for andre børn, ligesom man kan invitere venner på besøg og vise sit værelse frem. Værelserne betyder, at Børnehuset virker mindre institutionspræget.

67 pct. af børnene har anden etnisk oprindelse end dansk. Børnehusets ansatte oplever, at der ikke er en specifik metode, der er særlig anvendelig i forhold til disse. Som det er med de andre børn, er der behov for målrettede tiltag i forhold til det enkelte barn. Særligt i forhold til

familier med anden etnisk baggrund end dansk er dog, at det er vigtigt hele tiden at være meget klar i sin kommunikation med børnene og forældrene, så det sikres, at alt er forstået. Børnehuset har indgået samarbejde med Tværkulturel Psykologisk Rådgivning (TPR), der er et behandlingstilbud for bl.a. etniske minoriteter med psykiske kriser og problemstillinger. Samarbejdet betyder, at enkelte forældre med anden etnisk baggrund end dansk modtager terapi hos TPR, hvilket ifølge lederen af Børnehuset har givet mærkbare forandringer, som er til gavn for børnene og familierne.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Der er i alt otte ansatte i Børnehuset Buen. To socialrådgivere, fire pædagoger, en pædagogmedhjælper, en lærer. Dertil kommer løst tilknyttet personale på timebasis til eksempelvis at følge et barn til håndbold, en musikpædagog og til eventbureauet musikere, fotografer og filmklippere. Børnehuset har ofte også en pædagogstuderende i praktik. Lederen er uddannet socialrådgiver og har bl.a. en 2-årig lederuddannelse fra DIS-PUK, en uddannelse i konflikt-løsning/konfliktmægling fra Center for Konfliktløsning, en overbygning i arbejdet med udsatte børn og unge og en 1-årig kommunikationsuddannelse. Det er forskelligt, hvad lederen bruger sin tid på, men i gennemsnit bruges ca. 50 pct. på administration og ledelsesrelaterede møder, resten bruges på personaleledelse, deltagelse i behandling og aktiviteter og lignende.

Medarbejderne har for de flestes vedkommende taget kurser af kortere varighed, eksempelvis 'Hillerød-uddannelsen', som er et uddannelsesforløb, som Hillerød Kommune tilbyder sine ansatte inden for det sociale område. To medarbejdere har været på et modulforløb på diplomuddannelsen 'Praktikvejledning og værkstedsarbejde', og to har fået bevilget et modulforløb fra februar 2011 omkring arbejdet med flerkulturelle familier. Den samlede personalegruppe tager årligt væk på et 2-dages seminar for at erfaringsopsamle og videreudvikle Børnehuset ud fra den aktuelle børnegruppe og de behov, der er. Der arrangeres løbende faglige temadage for personale om eksempelvis børn, kultur og kostens betydning. Herudover tilbydes der fast hver måned supervision fra ekstern supervisor. Der gøres meget for at sikre og skabe en god tone og et godt samarbejde mellem medarbejderne. Personalemøder bruges bl.a.

hertil, hvor disse ting diskuteres. Der afholdes personalemøder hver mandag mellem kl. 9-12. Derudover afholdes en gang om måneden et såkaldt 'ressourcemøde', som bruges til fordybelse omkring en metode, eksempelvis Ben Furmanns 'Jeg-kan-metode'²⁶ eller omkring en familie, hvor der fokuseres på det, familien kan og derfra udvikles en strategi, alternativer og en plan for den fremtidige behandling.

ORGANISERING OG LEDELSE

Foranstaltningen er organiseret med en leder og syv ansatte samt en række timeansatte, jf. ovenfor. Foranstaltningens leder, Gitte Jørgensen, refererer direkte til afdelingschefen for Familier og Sundhed Susanne Bloch Jespersen. De to er løbende i kontakt med hinanden. Enten pr. telefon eller mails. Der afholdes eksterne ledermøder for lederne af Hillerød Kommunes såkaldte 'eksterne huse' en gang om måneden, hvor de begge deltager. Gitte Jørgensen har stor indflydelse på den daglige drift af Børnehuset, som hun også er økonomisk ansvarlig for.

Børnehuset er ikke præget af udskiftning blandt personale, sygdom og ustabil fremmøde, men i det første år i Børnehusets liv var der en væsentlig udskiftning. Siden har personalegruppen stort set været stabil, og der er stort set aldrig sygdom.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Samarbejdet med kommunens sagsbehandlere betegnes som godt. Sagsbehandlerne er generelt godt informerede og udarbejder eksempelvis § 50-undersøgelser og får udtalelser fra lærere og andre relevante parter.

Herudover samarbejdes med de parter, som er relevante i forhold til det enkelte barn og dets familie. Det kan være fra familiens eget

26. Ben Furman, finsk psykoterapeut, har udviklet 'Jeg-kan-metoden', som består af 15 trin, der lærer børn at løse problemer. Metoden kan bruges til at løse meget forskellige problemer, for eksempel børns aggressive adfærd over for andre børn eller børn, der lyver. Metoden lægger op til, at barnet taler med en voksen om problemet, og at de i fællesskab finder ud af, hvilke færdigheder barnet skal lære for at kunne løse problemet, for eksempel at udtrykke vrede på en ikke-voldelig måde. Barnet inddrages aktivt i problemløsningen i samarbejde med den voksne. Ofte inddrages både familie og legekammerater. 'Jeg-kan-metoden' er udviklet til 4-7-årige børn, men kan også bruges til ældre børn.

netværk til det professionelle, det vil sige sagsbehandlerne i diverse afdelinger, lægen, PPR, lærere eller daginstitutionspædagoger.

Der er fra forvaltningens side fastlagt meget faste strukturer for samarbejde mellem Børn og Unge og Skoleområdet. Der arbejdes med fælles tværfaglige team, og på kommunen sidder personalet på tværs af faggrupper. Ifølge to interviewede medarbejdere, Tina Sylvest og Heidi Kjærsgaard, er samarbejdet med lærerne karakteriseret ved:

Et svingende samarbejde med lærere – nogle er rigtig gode og vil gerne samarbejde, og så er der andre, som er så trætte af børnene, ikke har overskud og derfor reelt har en tilgang over for børnene, som kan tolkes som, at de ikke gider dem. Vi tilbyder dem supervision i forhold til det enkelte barn, men nogle siger, at det har de ikke tid til. Vi skal blive ved med at mase på og sikre god kommunikation med skolen – sikre kontakt mellem skole, forældre og os. Vi har også adgang til forældreintra, hvor vi bl.a. følger op på lektier, ligesom vi har sms-kontakt med lærere. I nogle tilfælde tager vi eller læreren også kontakt til forældrene, så børnene møder op i skolen. Vi kan eksempelvis lave sådanne aftaler på netværksmøder, hvor lærerne også deltager. Så bliver det eksempelvis et mål i den pædagogiske plan for barnet.

Netværksmøder, hvor Børnehusets kontaktperson, forældrene, barnet (alt efter modenhed), lærer(e) fra barnets skole, pædagog(er) fra barnets institution, kommunens sagsbehandler, PPR og andre relevante parter deltager, afholdes mellem to til fire gange om året efter behov. På møderne ses der på de opstillede mål, og den pædagogiske plan justeres.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Medarbejderne i Børnehuset anvender Hillerød Kommunes dokumentationssystem, BOSTED²⁷. BOSTED indeholder diverse dokumenter fra sagsbehandleren, handleplanen, dagbogsnotater omkring de enkelte børn, status, fritidsaktiviteter, projekter, oplysninger på barnets lærere og

27. BOSTED-systemet er et socialfagligt it-system, der understøtter det daglige arbejde med dokumentation i sociale tilbud.

andre dokumenter. Når barnet har været cirka 6 måneder i Børnehuset, udarbejdes en pædagogisk handleplan, som er en konkret beskrivelse af, hvordan den lovpligtige handleplan skal udmøntes. Den pædagogiske handleplan indeholder bl.a. pædagogisk observation, mere detaljerede mål og succeskriterier. Herefter udarbejdes hver 6. måned en status, hvor der ses på målopfyldelse m.v. Materialet er målrettet både forældre og bestillerledet, det vil sige forvaltningen.

Endvidere har Børnehuset internt et opfølgningssystem for at fastholde, at behandlingsarbejdet følger de satte mål, og hvis det ikke gør så at undersøge årsagen hertil, og hvad der i så fald skal reguleres. Det interne 'serviceeftersyn' betyder, at kontaktpersonen hver 6. måned ud fra et skema tjekker, om det, der reelt sker i Børnehuset, sker i overensstemmelse med de mål og succeskriterier, som blev sat op i den pædagogiske plan. Såfremt det ikke er tilfældet, stoppes der op, og indsatsen justeres.

Børnehuset Buen blev i maj 2008, da foranstaltningen kun havde cirka 6 måneder 'på bagen', evalueret af Hillerød Kommunes interne evalueringskonsulent. Evalueringen viste, at der blandt børn, forældre og medarbejdere er stor tilfredshed med de resultater, som Børnehuset opnår. Der er ikke efterfølgende evalueret på foranstaltningens samlede resultater.

Ifølge medarbejderne og lederen af Børnehuset bidrager deres arbejde til, at børnene får et mere stabilt børneliv, og at de fagligt bedre kan følge med i skolen. Familierne kommer til at fungere bedre, børnene får venner og oplever at være 'normale', når de kan deltage i skolearrangementer, kan gå til børnefødselsdage, husker gymnastiktøj og kan invitere venner med 'hjem' i Børnehuset. Hermed undgås stigmatisering af børnene. Flere børn giver udtryk for lettelse over, at forældrene nu har andre at dele deres udfordringer med, at Børnehuset bliver forældrenes sparringspartner og hjælper mor/far med det, der er svært, eksempelvis at gå til skolearrangementer, til tandlægen, til lægen og til skole-hjem-samtaler.

En forælder til et barn i foranstaltningen siger:

Det er trygt med en fast kontaktperson. Uanset hvem, så kan man se, at de gider deres arbejde, de bruger den tid, der skal til. Det har været afgørende for børnenes udvikling. Der er mange ting, de kan nu. Børnene er blevet snakkesalige, de kan udtrykke

sig nu, de er startet i skole, og det kan vi takke Børnehuset for. Nu er jeg ikke bange for at modtage hjælp. Jeg tror, støtten hjælper med, at der ikke opstår problemer senere. Vi kan altid komme til dem.

For yderligere information om Børnehuset Buen, se Dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

HILLERØD KOMMUNE: ULLERØDSKOLEN

BOKS 7.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn i foranstaltningen: 5-12 år
- Antal: 20-30 børn årligt
- Årligt driftsbudget: 6.200.000 kr.
- Antal ansatte: 11 medarbejdere
- Gennemsnitlig behandlingstid: 2-3 år
- Teoretisk udgangspunkt: systemiske og narrative metoder med anerkendende ressource-fokusering. Blandt andet Ben Furmans 'Børn kan'.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Ullerødskolen er et dagbehandlingstilbud for børn i alderen 5-12 år og deres familier. Skolen er beliggende i et villakvarter i Hillerød Vest. Skolen har til huse i en ombygget børnehave, som bl.a. indeholder to klasse-lokaler, et stort køkken-alrum, kontorer, mødelokaler, en kælder med blandt andet computerfaciliteter og en legeplads. Ullerødskolen er normeret til 20 børn.

Børnene i Ullerødskolen er ifølge lederen af foranstaltningen, Mike Gillman, ”børn, der ikke *bliver* rummet i den almindelige folkeskole. Nogle af dem kunne godt være blevet i folkeskolen, hvis der eksempelvis

havde været et skift til et lærerteam, som bedre kunne håndtere deres særlige behov og vanskeligheder, men det er ikke sket, og derfor kommer de hos os.” Der er ikke tale om en homogen gruppe af børn. Det var oprindeligt meningen, at målgruppen for Ullerødskolen skulle være normalt begavede børn med socio-emotionelle problemer. I dag har Ullerødskolen dog en bredere målgruppe – ”Vi er til bestilling”, som lederen af Ullerødskolen siger. Det betyder, at skolen blandt andet rummer udadreagerende børn, børn med diagnoser (eksempelvis ADHD, OCD²⁸ og Tourette), børn med blandet adfærds- og følelsesmæssige forstyrrelser, børn fra særligt udsatte familier, hvor der er stor bekymring for barnets trivsel, og børn fra mindre sårbare familier. De fleste børn er almindeligt begavede børn, men også mindre begavede børn kan tilbydes plads i foranstaltningen.

Størstedelen af de indskrevne børn er drenge. Der er i øjeblikket to piger og 18 drenge. Antallet af børn med anden etnisk baggrund end dansk varierer, men i gennemsnit er cirka 80 pct. af børnene etnisk danske, mens cirka 20 pct. er med anden etnisk baggrund end dansk. Børnene er almindeligvis 6-9 år, når de indskrives i foranstaltningen. På nuværende tidspunkt er 14 af børnene i alderen 5-9 år, cirka 50 pct. af børnene har en børnepsykiatrisk diagnose, og cirka 20 pct. af børnene medicineres. 50 pct. af børnenes forældre er skilt.

Ullerødskolens formål er, sammen med forældrene, at være med til at udvikle nye samspilsmønstre og kompetencer hos børnene og deres familier, så børnene får et større selvværd, større selvtillid og større selvkontrol, og så familien oplever positive forandringer i deres indbyrdes relationer og i relationer til andre.

Skolen har åbent kl. 7.30-15.00, men for nogle børns vedkommende slutter deres dag i Ullerødskolen kl. 13.00, når skoledelen er færdig, idet de skal videre i et ganske almindeligt SFO-tilbud.

28. OCD (Obsessive Compulsive Disorder) er en psykiatrisk lidelse med tilbagevendende tvangstanker og/eller tvangshandlinger. Tvangstanker (obsessioner) er ideer, tankebilleder eller indskydelser, der dukker op i bevidstheden igen og igen på en ensartet måde, eksempelvis frygt for at skade sig selv eller andre, overdreven tvivl og behov for orden/symmetri. Tvangshandlinger (kompulsioner) og ritualer er tilbagevendende handlinger, der udføres efter bestemte mønstre, ofte for at undgå en eller anden frygtet begivenhed og ofte foranlediget af tvangstanker. De hyppigste tvangshandlinger er vaske-, kontrol-, tælle- og symmetriritualer.

BOKS 7.2

Eksempel på skoleskema en almindelig dag på Ullerødskolen.

En almindelig dag på Ullerødskolen foregår i tidsrummet fra kl. 7.30 til 15.00. En typisk dag kan være opdelt i følgende tidsintervaller og fag/aktiviteter:

7.30	-	8.00	Børnene møder ind
8.15	-	11.00	De store og de små børn går i hver sin klasse – dansk/matematik/engelsk. De har frikvarterer undervejs
11.00	-	11.45	Frokost: Ved frokosttid spiser de store i Ullerødskolens køkken-alrum, mens de små spiser i deres klasselokale
11.45	-	13.00	Nogle børn har undervisning, mens andre leger og spiller, indtil de skal hjem
13.00	-		Nogle børn (i øjeblikket fem) tager i SFO eller hjem
15.00	-		Ullerødskolen lukker

Ullerødskolen er ikke en heldagsskole og indeholder ikke SFO. Ifølge lederen af foranstaltningen, fordi ”vores børn skal have normale relationer. De skal gå i almindelig SFO eller tage hjem til deres forældre, hvis de går hjemme. Det handler om at få dem ind i normalsystemet. Så yder vi supervision til SFO’en, så de kan klare opgaven. Vores opgave er behandling og udvikling og ikke pasning.” Åbningstiderne følger i øvrigt skoleåret. Det vil sige, at der som udgangspunkt er lukket i skoleferier. En undtagelse er dog, at der afholdes en række aktiviteter i ferietiden, eksempelvis far-søn-campingtur, fisketur, familie-gokart-tur og tur til Skånes dyrepark.

De aktivitetsbaserede tiltag er også i fokus resten af året i ferier og weekender, og der afholdes også koloni og en mor-søn-tur. Det handler om at skabe nye fortællinger. Nye fortællinger om børnene og deres forældre – eksempelvis en fisketur, hvor børnene oplever, at deres forældre er gode til at fange fisk, og forældrene, at børnene er det. De gør noget hyggeligt sammen og får dermed en ny livsfortælling.

Foruden aktivitetstilbud til børnene og deres familier i sommerferier og resten af året indeholder foranstaltningen skoletræning, faglig indlæring, social træning og familieterapi. Lederen af foranstaltningen, Mike Gillman, siger:

Vi er et dagbehandlingstilbud, men vi opfatter os som et træningssted. Vi træner børnene og familierne til at handle på andre måder. Vi ser anderledes på dem, end de er vant til. Vi ser på alt det, de kan, og vi træner dem i det, de skal blive bedre til. Særligt

ved vores foranstaltning er vores udviklingssyn, hvor anerkendelse er det vigtigste; hele tiden at fremhæve det positive og rose. Vi sætter ikke fokus på problemer. Vi skifter fokus fra 'fejl og mangler' ved at fremhæve og anerkende det positive og dér, hvor de lykkes. Resultatet er, at forældre og børn blomstrer op.

Skoletræningen og den faglige indlæring varetages af pædagoger og lærere i samspil. De to faggrupper udfører således meget af det samme arbejde, men det er lærerne, som har ansvaret for selve undervisningen, mens pædagogerne har ansvar for at sikre børnenes personlige og sociale træning. Der arbejdes i løbet af året med forskellige temaer, som alle skolens børn deltager i. Skolen har eksempelvis haft tema om Grønland, om dyr fra zoologisk have og om vikinger. Temaerne afsluttes med fremvisning af plakater og børneoplæg for forældrene.

Der arbejdes med systemisk intervention, og skoledagene følger en overordnet plan og struktur, som indeholder både skoleundervisning og social træning. Marianne Rantov, pædagog på Ullerødskolen, siger:

At der er struktur og tydelige rammer, normer og regler er godt for de børn, vi har. Det giver dem ro, og de oplever voksne, som mener, hvad de siger. Der arbejdes også med mål for dagen, så barnet ved, hvad vi vil have ud af dagen.

BOKS 7.3

Tre regler på Ullerødskolen, som alle børn skal følge:

1. Gør som de voksne siger
2. Tal pænt
3. Lad være med at røre hinanden (her menes på en negativ/drillende eller aggressiv måde).

Kendetegnende for undervisningen og den sociale træning er, at der arbejdes ud fra de tre T'er: Tid, Tillid og Tryghed. Fokus er på hurtigt at opbygge et tillidsfuldt forhold mellem barnet og den kontaktperson, barnet har (som er en lærer eller en pædagog fra Ullerødskolen). Det

gøres blandt andet ved, at kontaktpersonen²⁹ og barnet gør ting sammen. Eksempelvis tager de på ture sammen, spiser frokost sammen på en café i byen og tager bussen sammen, så barnet selv kan lære at tage bussen hjem. Den fundamentale tillid til voksne skal styrkes, og erfaringen er, at det tager tid og kræver tryghed.

Kontaktpersonen er også ansvarlig for at afholde børnesamtaler med 'sine' børn. Børnesamtaler er samtaler mellem kontaktpersonen og barnet. De afholdes 3-4 gange om året. Marianne Rantov, pædagog på Ullerødskolen, siger:

I børnesamtalerne starter jeg med at forklare, at jeg skal skrive lidt ned, så jeg kan huske det bagefter. Så spørger jeg om, hvordan det går, hvad der går godt, og hvad barnet kunne tænke sig at blive bedre til. Jeg spørger også: 'Hvad tror du, at dine forældre kunne tænke sig, du skulle blive bedre til?', og jeg spørger til relationer i klassen. Jeg slutter af med at spørge barnet, hvilke tre ønsker det ville ønske, hvis det havde en tryllestav, og hvad vi skal arbejde med indtil næste børnesamtale.

Familieudvikling varetages primært af foranstaltningens souschef, Jørgen Andersen. Familieudviklingen er først og fremmest baseret på familieaktiviteter, både strukturerede (som eksempelvis kommunikationsopgaver og familiespil) og åbne (som gokart-ture og fisketure). Lederen og souschefen står oftest sammen om individuelle samtaler med forældrene, samtaler eller samtaler med hele familien. Hvad den enkelte familie får, afhænger af deres behov og ønsker. Nogle har flere møder og samtaler om ugen og stor mailkorrespondance med Ullerødskolen, andre forældre mødes personalet kun med i begrænset omfang.

Overordnet er det sådan, at når en familie bliver visiteret til Ullerødskolen, ophører alle andre former for støtte. Der kan dog være undtagelser i forhold til særlige behov.

29. Hver pædagog og lærer er kontaktperson for 2-3 børn.

HENVISNING OG VISITERING

Henvisning til Ullerødskolen sker ved, at en psykolog fra PPR og en familierådgiver, efter de i fællesskab har dokumenteret et konkret behov for denne form for særlig familiestøtte, forelægger behovet ved et møde med kommunens centrale visitationsudvalg for børn og unge. Ullerødskolens leder er, som repræsentant for kommunens øvrige specialforanstaltninger, fast medlem af visitationsudvalget. Det forudsættes, at der forud for visitationen er udarbejdet § 50-undersøgelse, pædagogisk-psykologisk undersøgelse og en handleplan.

I de allerfleste tilfælde har PPR-psykologen og kommunens familierådgiver (sagsbehandler) inddraget lederen af Ullerødskolen, inden sagen gives til visitationsudvalget. Tilsvarende har forældrene til et barn, der overvejes indskrevet i foranstaltningen, oftest også været på besøg på Ullerødskolen, før visitationsudvalget tager stilling til, om barnet og dets familie skal visiteres til Ullerødskolen. Hermed får forældrene mulighed for at se stedet, stille spørgsmål og finde ud af, om de ser foranstaltningen som en løsning for deres barns og familiens udfordringer. Først når forældrene har accepteret Ullerødskolen og dermed sagsbehandleren og PPR-psykologens handleplan for barnet og familien, tager visitationsudvalget stilling til, om barnet og dets familie skal visiteres til Ullerødskolen.

Som udgangspunkt går der cirka 1 måned, fra barnet er visiteret til foranstaltningen, til det kan starte på Ullerødskolen, men det afhænger af belægningen. I særlige presserende situationer, hvor barnet ikke kan visiteres til andre foranstaltninger, kører Ullerødskolen med overbelægning. Børn, der kommer på venteliste til Ullerødskolen, bliver i deres eksisterende dagtilbud, eventuelt med støtte, indtil der er plads på Ullerødskolen.

Leder af Ullerødskolen, Mike Gillman, finder, at visitationsproceduren fungerer godt, men han så gerne, at man lavede forsøg med en ny praksis, hvor børnene forblev 6 måneder i deres eksisterende institution eller skole, og hvor personale fra Ullerødskolen så gik systematisk ind og opkvalificerede barnet, forældrene og personalet i den pågældende institution eller skole med henblik på, at barnet ikke bliver ekskluderet. Hvis det så i løbet af de 6 måneder viser sig, at det ikke kan lykkes på en hensigtsmæssig måde at sikre barnets placering i sin almindelige klasse, vil barnet derefter få en fysisk placering på Ullerødskolen. ”Personalet i

skoler og institutioner mangler værktøjer. Vi skal give flere værktøjer til pædagoger og skolelærere, værktøjer til at kunne håndtere mere udfordrende børn med særlige behov”, siger lederen af foranstaltningen.

Som skrevet ovenfor er børnene almindeligvis 6-9 år, når de indskrives i foranstaltningen. ”Vi vil gerne have børnene tidligere, men samtidig er det også godt, at de ved, hvad en rigtig skole er. Det er dog en hårfin balance, for de skal helst ikke have oplevet alt for mange nederlag i den almindelige skole,” siger lederen af Ullerødskolen.

Børnene er i gennemsnit i foranstaltningen i 2-3 år. Når børnene udsluses, udsluses de enten til almindelige folkeskoler eller, hvis der er behov for det, til kommunens familieudviklingsstilbud til større børn, Store Dyrehave Skole, hvor udviklingsarbejdet kan fortsætte. Nogle børn får ekstra støtte i skolen i overgangen, når de udsluses, men de fleste starter på lige fod med resten af deres nye klasse, og det nye lærerteam får supervision af Ullerødskolen som del af et års efterværn.

En evaluering af Ullerødskolen foretaget af kommunens interne evalueringskonsulent i maj 2009 viser, at 75 pct. af de børn, der udsluses fra Ullerødskolen, er udsluset til almenområdet.

Ullerødskolen har de seneste år arbejdet med at sikre gode overgange, når der er børn, der flytter fra Ullerødskolen til kommunens folkeskoler. Praksis er, at lærerne fra den skole, som barnet skal flytte hen til, over en periode på 14 dage har mulighed for at komme på besøg i Ullerødskolen og se, hvordan barnet fungerer dér. Ullerødskolen betaler udgifterne til lærernes timer. Når der er skabt enighed om betingelserne, flytter barnet over til den nye skole – eventuelt, som nævnt, gradvist, hvor det i starten er nogle dage om ugen. En mor, hvis barn skal flytte til en almen folkeskole, siger:

Aftalen er, at skolens lærer kan få supervision ved Mike [lederen af Ullerødskolen], og at vi fortsat kan bede Ullerødskolen om hjælp til eksempelvis at deltage i et møde med skolen og kommunens sagsbehandler. Vi må også stadig deltage i Ullerødskolens sociale arrangementer. Det er jeg rigtig glad for. Det er trygt.

Supervisionen til klassens lærer(e) gives efter lærerteamets ønsker i op til 1 år, i opstartsfasen cirka 2 timer ugentligt og derefter én gang om måneden.

Ullerødskolen har eksisteret siden 2002. I perioden op til nu er kun ét barn blevet anbragt uden for hjemmet. Herudover har Ullerødskolen haft børn, som ved indskrivning var anbragt i plejefamilier, men skolen har i øjeblikket ingen børn, der er anbragt i plejefamilier.

METODER

Ullerødskolen tager teoretisk udgangspunkt i systemiske og narrative metoder, som funderes i et anerkendende, ressource-fokuseret syn på børn, familier og udvikling. Som ovenfor skrevet arbejdes der meget med aktivitetsbaserede aktiviteter, hvor fokus er på at fange barnet og forældrene, mens de er bedst. Aktiviteterne videofilmes nogle gange til fælles gennemgang med forældrene. I familie-udviklingsturene (eksempelvis far-søn-ture eller mor-barn-ture) anvendes forskellige teambuildingmetoder og kommunikationsteknikker.

Hvis det vurderes som oplagt i forhold til et barn og dets familie, kan der eksempelvis også udarbejdes et genogram (et familietræ) eller et såkaldt sociogram i forhold til barnets sociale position i klassen. Foranstaltningen har også gode erfaringer med udarbejdelse af familiemalerier, hvor forældrene sammen med barnet maler et fælles maleri, og hvor der blandt andet ses på, hvordan der samarbejdes, og hvem der tager styringen. Foranstaltningen gennemfører ligeledes en 'færdsprøve', hvor der på legepladsen med kridt tegnes en rute op, hvor barnet og/eller moren/faren skal gå igennem med bind for øjnene, mens den anden part dirigerer vedkommende igennem. De forskellige metoder bruges blandt andet til at gøre forældrene klare på, at "de skal føre dansen, og at deres klare og tydelige kommunikation til og med deres børn er afgørende" (cit. af Ullerødskolen Mike Gillman).

Et vigtigt element i Ullerødskolens pædagogik er anvendelsen af belønningssystemer. Lederen af foranstaltningen siger:

Vi arbejder med belønning. Det er 'bedstemors regel': Først spiser man op, så får man dessert. Man får anerkendelse og en konkret belønning. Vi anerkender børnene for deres hensigtsmæssige adfærd og lærer forældrene også at sætte fokus på barnets positive adfærd. Belønningssystemet bidrager til at opbygge tillid mellem barn og voksen. Samtidig er det med til at fastholde de

voksnes fokus på det positive og det hensigtsmæssige og ikke på fejl og mangler.

En mor til et barn, der går på Ullerødskolen, siger om brugen af belønning:

Børnene skal gøre sig fortjent til at få noget. Det er belønning, og ting er ikke en selvfølge. For mit barn starter det allerede, når han skal op om morgenen, hvilket han har svært ved. Han bliver belønnet for at møde op i skolen. Der er forskellige belønningssystemer til hvert barn. Børnene bliver belønnet forskelligt. Minutter er det samme som 'penge'. 1700 minutter kan give en weekend i Lalandia med mor og far, men han kan også vælge at 'købe' en frokost i byen med sin kontaktperson, gå en tur i biografen, tage på fisketur eller spille computer. På den måde kan de ikke spille Warcraft på computeren og gøre de andre ting uden at samarbejde. I en periode havde jeg også minuttort med hjem, så kunne jeg give minutter derhjemme. Det hjalp, for dagene kunne godt blive lange og give konflikter.

Ullerødskolen arbejder ikke med straf, og belønning kan ikke efterfølgende tages fra et barn, da straf medfører tillidsbrud mellem børn og voksne. Men et barn kan også vælge ikke at ville samarbejde. 'Straffen' er så, at barnet selv vælger ikke at ville gøre sig fortjent til anerkendelse og belønning. Det er også med til at fastholde, at barnet også skal lære at tage ansvar for egne valg og handlinger.

Skolen arbejder også med forstyrrelser, da børnene skal lære at kunne klare sig, når de faste rammer og strukturer ændrer sig. Et eksempel herpå er, at gæster i huset inviteres ind i undervisningslokalerne, mens undervisning står på. Børnene belønnes og anerkendes for at kunne fastholde deres koncentration og deres arbejdsindsats, selvom fremmede træder ind og taler sammen midt i undervisningen.

Humor spiller ligeledes en fremtrædende rolle i Ullerødskolen ud fra devisen om, at et godt grin, latter og smil gør hverdagen lettere og er med til at fremelske håb og optimisme og formindske både barnets og forældrenes ofte handlingslammende bekymring for fremtiden.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Ullerødskolen har 11 ansatte. Én leder, en souschef, som står for familieudviklingsarbejdet, to lærere, seks pædagoger og en praktisk medhjælper. Lederen har en ph.d. i udviklings- og indlæringspsykologi fra USA, en læreruddannelse og en cand.pæd.psyk. fra Danmark. Lederen har været leder af foranstaltningen siden 2002, hvor foranstaltningen blev oprettet.

Foranstaltningens lærere og pædagoger har alle taget Hillerød-uddannelsen, som er et uddannelsesforløb, som Hillerød Kommune tilbyder sine ansatte inden for det sociale område. Der kommer årligt eksterne oplægsholdere og holder oplæg for personalet i Ullerødskolen. Ullerødskolens leder og souschef sørger i fællesskab også for en intern uddannelse af medarbejderne og for en fælles børne-relateret supervision og pædagogisk-psykologisk planlægning. Det kan være i forhold til en konkret sag eller generelt. Der afsættes 2 timer hertil om ugen. Herudover har medarbejderne mulighed for at komme på relevante eksterne kurser. I øjeblikket er to af de ansatte pædagoger eksempelvis i gang med et kursus i Marlborough-metoden (flerfamilie-metoden)³⁰, mens tre lærere skal i gang med et instruktørkursus i 'Trin-for-trin'³¹, som er et socialt træningsprogram. Når medarbejdere har været på eksterne kurser, formidles deres nye viden videre til de andre medarbejdere på personale-møderne. Der afholdes personalemøde i cirka 2½ time en gang om ugen.

Ullerødskolen opererer også med reflekterende team, hvilket indebærer, at noget af personalet drøfter et konkret problem eller dilemma, mens resten af personalet lytter til drøftelsen og noterer egne tanker og mulige løsningsforslag. Når den første gruppe har drøftet sagen færdig, bliver det reflekterende team bedt om at komme med deres tanker. Det

30. Se Dialoggruppeprojektets delrapport 2 for beskrivelse af Marlborough-metoden (Lausten, Mølholt, Hansen, Heiner Schmidt & Aaquist, 2010).

31. Trin-for-trin er et undervisningsprogram, hvis formål er at udvikle sociale og følelsesmæssige kompetencer hos børn og unge. Programmet er opbygget i fire moduler, der dækker aldersgrupperne 4-6 år, 7-8 år, 9-10 år og 13-15 år. Trin-for-trin er bygget op omkring tre målsætninger: 1) At forøge børns evne til at: erkende egne følelser, aflæse andres følelser, tage andres perspektiv og reagere empatisk over for andre. 2) At formindske impulsiv og tankeløs adfærd hos børn gennem anvendelse af en problemløsningsstrategi over for sociale konflikter og indøvelse af sociale færdigheder. 3) At formindske frustration og aggression gennem genkendelse af vrede følelser og benyttelse af afslapningsteknikker til at opnå selvkontrol.

er med til at sikre flere synsvinkler, flere ideer og flere løsningsforlag, samtidig med at alle inddrages aktivt i drøftelse af et problem.

En gang årligt er personalet på personaletur til Sverige, hvor der over 2 dage fokuseres på opkvalificering, supervision og teambuilding.

ORGANISERING OG LEDELSE

Lærere og pædagoger er organiseret i to klasser; en for de mindre børn, som cirka er 6-8 år, og en for de store børn, som cirka er 8-12 år.

Lederen af Ullerødskolen refererer til Hillerød Kommunes afdelingschef for Familier og Sundhed, Susanne Bloch Jespersen. De mødes blandt andet i fælles ledermøder for lederne af Hillerød Kommunes såkaldte 'eksterne huse', der afholdes en gang om måneden. Herudover mødes de to i visitationsudvalget, som har møde hver anden mandag, ligesom de dagligt mailer sammen og taler i telefon, når det er relevant. Lederen af Ullerødskolen er økonomisk ansvarlig for foranstaltningen og har stor indflydelse på, hvordan foranstaltningen køres i det daglige. Forholdet mellem de to er karakteriseret ved gensidig tillid og ved "en fælles forståelse af, hvordan børnepolitikken skal udmøntes, og hvordan borgere og børnene skal behandles" (citater, leder af Ullerødskolen Mike Gillman).

Lederens arbejde er kendetegnet ved primært at være administrativt, ved sparring med personale, møder og familierapi med forældre, ligesom han giver supervision til nogle af de andre eksterne huse og til andre af kommunens foranstaltninger.

Foranstaltningen er ikke præget af udskiftning blandt personale, sygdom og ustabil fremmøde. "Vi har ikke haft nogen udskiftning af personale de sidste mange år. Vi har glade medarbejdere, og vi scorede superhøjt i medarbejdertrivselsundersøgelsen" (citater, leder af Ullerødskolen Mike Gillman). Ullerødskolen har ikke nogen nedskrevne procedurer for introduktion af nye medarbejdere til foranstaltningen. Det er en del år siden, der sidst startede nye medarbejdere, men lederen af foranstaltningen vil overveje at lave et introprogram, når det bliver aktuelt.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Lederen af foranstaltningen finder, at samarbejdet med kommunens sagsbehandlere fungerer godt. Der er en åben dialog, hvor børn drøftes, før de visiteres til foranstaltningen. Handleplanernes kvalitet opleves også generelt som gode. ”De bliver bedre og bedre, kvaliteten i skriftligheden er steget, og de er blevet mere præcise med hensyn til mål”, udtaler lederen. Samarbejdet med kommunens sagsbehandlere foretages af lederen og souschefen. De menige medarbejdere – lærere og pædagoger – har således ikke ansvar herfor.

Lederen af Ullerødskolen oplever, at samarbejdet med PPR fungerer rigtig godt, mens der er behov for, at samarbejdet med skoler bliver bedre. Ligeledes har lederen et ønske om, at foranstaltningen fremadrettet også bør arbejde tættere sammen med kommunens sundhedsplejersker.

Der afholdes netværksmøder (statusmøder) med forældrene, kommunens sagsbehandlere, PPR, skoler og SFO- og klubpersonale. Forældrene inddrages i alle møder sammen med alle relevante aktører i barnets liv. Ved mange af skolens statusmøder inviteres barnet også selv til deltagelse i den sidste del af mødet, hvor der især sættes fokus på ros og anerkendelse af barnets og forældrenes indsats. Med udgangspunkt i den narrative metode er dette med til at hjælpe forældre og børn med at skrive sig en ny, positiv fælles familiehistorie. Statusmøderne afholdes to gange om året med aktiv deltagelse af barnets forældre, PPR-psykolog og familierådgiver og eventuelt andre relevante fagpersoner. Forældremøder afholdes efter forældrenes ønsker, ligesom der afholdes skolemøder efter lærerteamets ønsker.

Inddragelse af børn og forældre foregår fleksibelt. Forældrene kan til enhver tid bestille tid hos lederen eller souschefen, og de kan altid stikke hovedet ind med hensyn til småting. Foranstaltningens leder og ansatte (herunder børnenes kontaktpersoner) har ikke åbne telefoner for forældrene til børnene. Har de et spørgsmål efter skolens lukketid, kan de ringe til skolens souschef. Hvis forældrene oplever kriser eller alvorlige problemer om natten, i weekenden eller i ferierne, har de mulighed for at henvende sig til kommunens socialvagt.

Det er dog sjældent, at forældrene ringer uden for skoletid. Baggrunden for, at personalets telefoner ikke er åbne for henvendelser, er, at man på Ullerødskolen finder det vigtigt at støtte, styrke og fastholde

forældrenes egne ressourcer, kompetencer og ansvar. Ullerødskolen finder det også vigtigt at fastholde kommunens formelle rolle- og ansvarsfordeling for at sikre, at familien får lige netop den hjælp og støtte, de har behov for.

En mor til et barn i foranstaltningen siger:

Vi har ikke brug for forældreintra. Vi er meget tættere på [personalet]. Vi får altid en forklaring på, hvorfor de gør, som de gør. Jeg stoler på dem og fortæller dem ting, som jeg ikke ville sige tidligere.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Ullerødskolens daglige dokumentation skrives i Hillerød Kommunes dokumentationssystem BOSTED. Det er primært lederen af foranstaltningen, der skriver i systemet om de enkelte børn, men medarbejderne gør det også i mindre omfang, ligesom de bruger systemet til at holde sig orienteret om barnet og dets familie. Der ligger således på hvert barn en dagbog, en handleplan, status, dokumenter og oplysninger om fritidsaktiviteter. Systemet giver også mulighed for at lave statistik på tværs af børnene. Der arbejdes målorienteret i forhold til hvert barn i form af få, konkrete og overskuelige udviklingsmål for hvert barn.

Hillerød Kommune fik i 2009 foretaget en evaluering af Ullerødskolen ved kommunens interne evalueringskonsulent.

Ledelse og medarbejdere i foranstaltningen oplever, at deres arbejde blandt andet resulterer i gladere, mere selvsikre, kompetente og stolte familier, at børnene får øget selvværd og selvtillid, at de lærer grænsesætning, og at de klarer sig bedre fagligt i skolearbejdet.

En mor til et barn, der går på Ullerødskolen, siger:

Jeg tør ikke tænke på, hvad der var sket, hvis vi ikke havde fået denne støtte. Ullerødskolen mødte os og samlede os op. Skolen har været rigtig god for vores familie. Vores barn er langt fra færdig, men der er sket fantastisk meget. Min søn har fået øget selvværd og tillid til voksne. Han er blevet bedre til ikke at være efter sig selv hele tiden. Før havde han tics, både verbalt og fysisk, de er stort set alle sluppet, han er blevet bedre til at tåle

uretfærdighed og god til at modtage besked. Jeg ser hans ressourcer nu i stedet for mangler. Jeg ville ønske, at pædagoger, lærere og andre, der arbejder med børn i 'almindelige' skoler og institutioner, havde samme tilgang. De kunne lære meget af måden, man ser på børnene i Ullerødskolen.

En anden mor til et barn på Ullerødskolen siger:

Det er et supergodt læringssystem, som har betydet, at vi er blevet mor og far for første gang igen. Jeg har lært at ændre adfærd for at håndtere mit barn og mit liv. De lærer dig, at det er dig, der er ekspert, det er dit barn. Fokus er hele tiden på ens egen indsats. Det gør, at man flytter sig. Mit barn har lært at tage ansvar for sig selv, og jeg har lært at give slip. Nu kan hun samarbejde og overholde aftaler. Hun kan tage imod en besked. Hun er også blevet glædere. Hun kan håndtere konflikter.

Ifølge lederen af Ullerødskolen er det udslagsgivende for Ullerødskolens resultater tillidsfuld, positiv og humoristisk inddragelse af børn og forældre og et supergodt, ressourcefokuseret personale.

For yderligere information om Ullerødskolen, se Dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

NØGLETALSANALYSE MED FOKUS PÅ 5-9-ÅRIGE

PRÆSENTATION AF NØGLETAL

I dette kapitel præsenterer vi en nøgletalsanalyse. Nøgletal er offentlig tilgængelig information, der på en overskuelig måde belyser strukturen og udviklingen i den enkelte kommune. I præsentationen af nøgletallene tager vi udgangspunkt i danske kommuner generelt, men med særlig fokus på nøgletallene for de 10 udvalgte kommuner.

Nøgletalsanalysen er en opfølgning på den nøgletalsanalyse, som blev præsenteret i de foregående delrapporter. Herudover vil der i analysen også blive præsenteret nøgletal, som gør sig gældende for de 5-9-årige, som behandles i denne delrapport 3. Vi vil se nærmere på, hvad der karakteriserer kommunerne i forhold til 5-9-årige, eksempelvis hvor mange 5-9-årige der er indskrevet i fritidstilbud, hvor mange der går i skole, hvem de bor hos, og hvor de 5-9-årige anbringes.

Kapitlet er opdelt således, at vi først præsenterer de strukturelle forhold i kommunerne. Dette er forhold, der er eksternt givne og derfor ikke mulige for kommunen at ændre på kort sigt. De strukturelle forhold må derfor tages for givne af kommunerne. Efterfølgende ser vi på de sociale forhold i kommunen. De sociale forhold omfatter forhold omkring familierne og eksempelvis, hvorvidt børn passes i en institution. Sidst i kapitlet ser vi på kommunernes praksis i forhold til forebyggelse og anbringelse, særligt centreret omkring de 5-9-årige. Her vil praksis

med hensyn til brug af og udgifter til forebyggende foranstaltninger fremgå.

I hvert afsnit vil der blive tegnet et generelt billede for Danmark. Herudover ser vi nærmere på, hvorledes de udvalgte kommuner placerer sig i forhold til det generelle billede. Endelig vil der i denne delrapport under hvert afsnit være særlig fokus på karakteristika gældende for de 5-9-årige. Det skal understreges, at der er stor forskel på rammerne i kommunerne, hvilket påvirker den kontekst, som foranstaltningerne arbejder i. Disse forskelle vil ligeledes fremgå i gennemgangen af nøgletallene.

Alle tal og figurer i dette kapitel er baseret på allerede eksisterende og offentliggjorte tal, der kan trækkes ud af diverse databanker på nettet: CIAS, Statistikbanken og Kommunale Nøgletal. De offentligt tilgængelige nøgletal i Socialministeriets Kommunale Nøgletal er som oftest baseret på samlede tal, der skal dække alle kommunens indbyggere. Derfor bygger de fleste af dette kapitels nøgletal på Statistikbanken fra Danmarks Statistik, da vi her ofte kan trække data opgjort specifikt på aldersgrupper.

STRUKTURELLE FORHOLD I KOMMUNERNE

I dette afsnit ser vi nærmere på de strukturelle og demografiske faktorer, som karakteriserer de danske kommuner. Vi ser blandt andet på kommunernes indbyggertal og andelen af 5-9-årige i de enkelte kommuner.

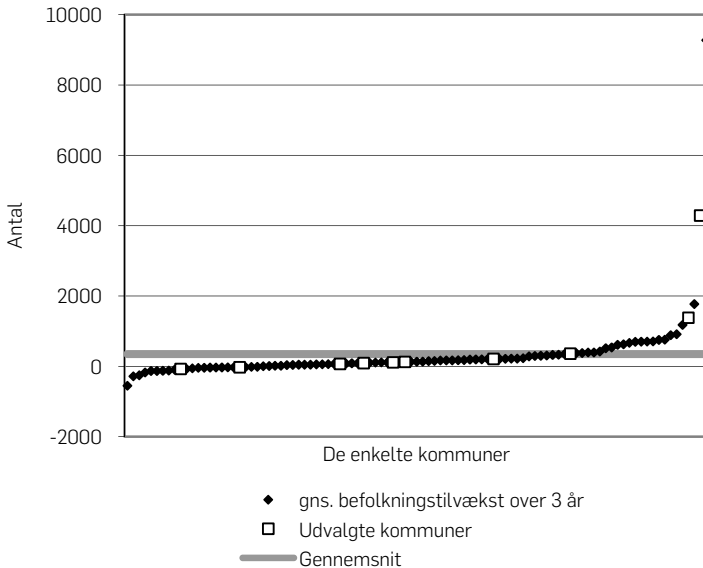
Det har været vores hensigt at opnå en geografisk spredning på de 10 udvalgte kommuner. Alle danske regioner er derfor repræsenteret i projektet med 1-3 kommuner, ligesom både udkantskommuner og centralt placerede kommuner er repræsenteret. Samtidig afspejler de 10 udvalgte kommuner generelt de danske kommuners strukturelle forhold med hensyn til eksempelvis indbyggertal, befolkningstæthed og befolkningsandel i bymæssig bebyggelse (se delrapport 1 for nærmere information om de strukturelle forhold i de danske kommuner generelt og de udvalgte kommuner (Lausten, Mølholt, Hansen & Jensen, 2010)).

Der findes pr. 3. kvartal 2010 i gennemsnit 56.569 indbyggere i de danske kommuner. Dette varierer fra 1.975 indbyggere i den mindste kommune til 531.199 indbyggere i den største. Som følge af fødselsoverskud (dvs. at der fødes flere levendefødte børn, end der dør mennesker i

Danmark) og positiv nettoindvandring (dvs. der indvandrer flere til landet, end der udvandrer) har der været en positiv befolkningstilvækst siden 1989, der på trods af store udsving er generelt stigende (Danmarks Statistik, 2010). Den gennemsnitlige befolkningstilvækst i en kommune over de 3 år 2007-2009 er på 348 personer (figur 8.1).

FIGUR 8.1

Befolkningstilvækst i de enkelte kommuner. Gennemsnit over 2007-2009. Antal.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

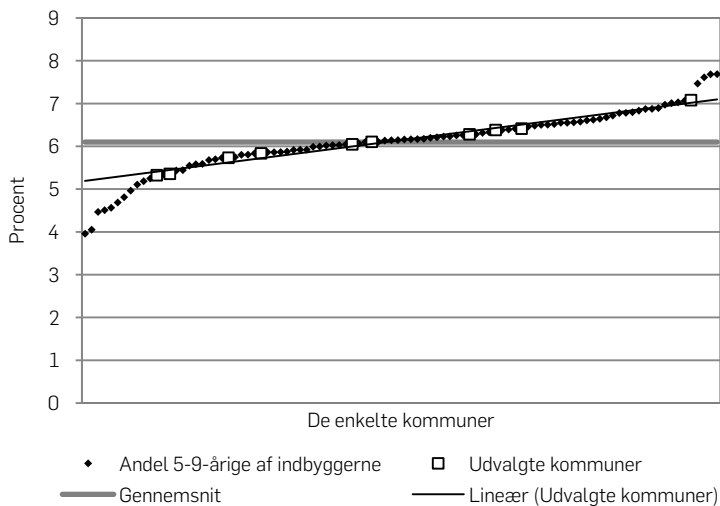
Det er fortrinsvis udkantskommuner, der har oplevet en negativ gennemsnitlig befolkningstilvækst. Langt størstedelen, det vil sige 77 pct. af alle kommuner, har oplevet en positiv befolkningstilvækst, størst tilvækst blandt de fire største byer i Danmark.

Andelen af 5-9-årige i en kommune har betydning for budgetteringen for aldersgruppen. Det gør sig eksempelvis gældende i forhold til dagpasningstilbud og skolestart samt tilbud til udsatte børn. Selvom der er stor forskel på kommunernes størrelse, er der ikke den store variation i, hvor stor en andel de 5-9-årige udgør af indbyggertallet i kommunerne. Der er i gennemsnit 6 pct. af en kommunes indbyggertal mellem 5-9 år.

Af figur 8.2 fremgår det, at der i dette gennemsnit indgår kommuner med en andel på 4 pct. 5-9-årige (det er blandt andet landets mindste og største kommune) og kommuner med en andel på knap 8 pct. 5-9-årige (blandt andet landets største pendler-kommuner).

FIGUR 8.2

Andel 5-9-årige i de enkelte kommuner, 3. kvartal 2010. Procent.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Hvis vi ser på børnepopulationen, det vil sige andelen af børn i alderen 0-17 år i en kommune, viser opgørelser fra Danmarks Statistik også, at der ikke er stor forskel kommunerne imellem i forhold til, hvor stor en andel 5-9-årige udgør af børnepopulationen i kommunerne. I gennemsnit udgør 5-9-årige 27 pct. af børnepopulationen i kommunerne, hvor andelen svinger fra 24 pct. i den kommune, hvor de udgør den mindste andel, til 29 pct. i den kommune, hvor de udgør den største. Det er således omtrent hvert fjerde barn i de danske kommuner, som er i alderen 5-9 år.

SOCIALE FORHOLD I KOMMUNERNE

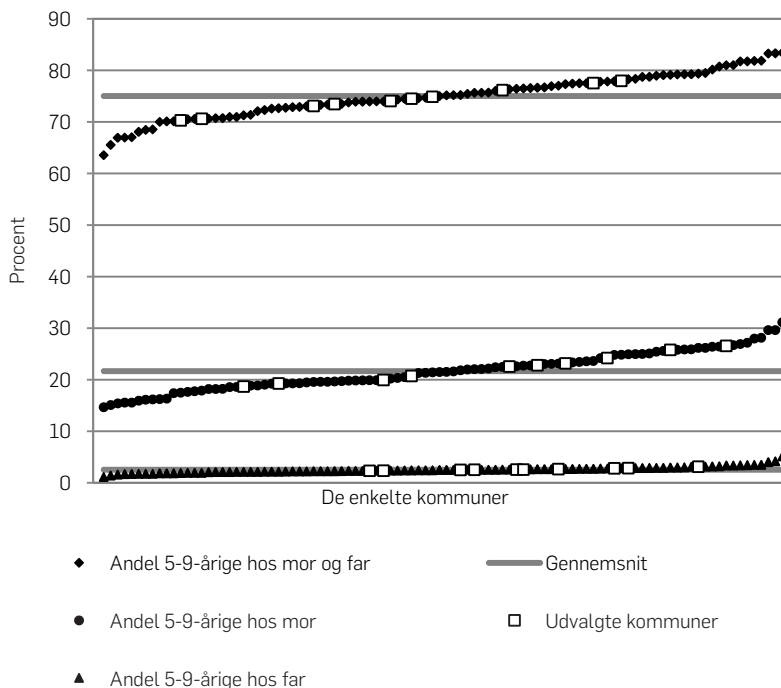
Det har betydning for både kommunen og for børnene, hvordan familiestrukturen i barnets hverdag er. Familiestrukturen er her opdelt i tre familietyper:

1. Børn, der bor med både mor og far.
2. Børn, der bor med mor, hvor mor enten bor alene eller sammen med en anden partner end far.
3. Børn, der bor med far, hvor far enten bor alene eller sammen med en anden partner end mor.

Børn i alderen 5-9 år bor oftest med både deres mor og far. Det gør sig i gennemsnit gældende for 75 pct. af børnene (figur 8.3). Der er dog en forskel kommunerne imellem i forhold til, hvor stor en andel af børnene i alderen 5-9 år, som bor med både mor og far. I nogle kommuner er det knap 84 pct. af børnene, som bor med deres mor og far, mens det i andre kommuner gør sig gældende for knap 64 pct. Af figur 8.3 fremgår det også, at børnene oftest bor med deres mor i de tilfælde, hvor de ikke bor med både mor og far. Kurverne for andelen af børn hos mor og far og kurven for andelen af børn hos mor følger i hovedtræk hinanden. Der er i gennemsnit 22 pct. af børn i alderen 5-9 år, som bor hos deres mor, hvor moren enten bor alene eller sammen med en anden partner end faren.

FIGUR 8.3

Børn i alderen 5-9 år fordelt på familietype, 2010. Procent.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

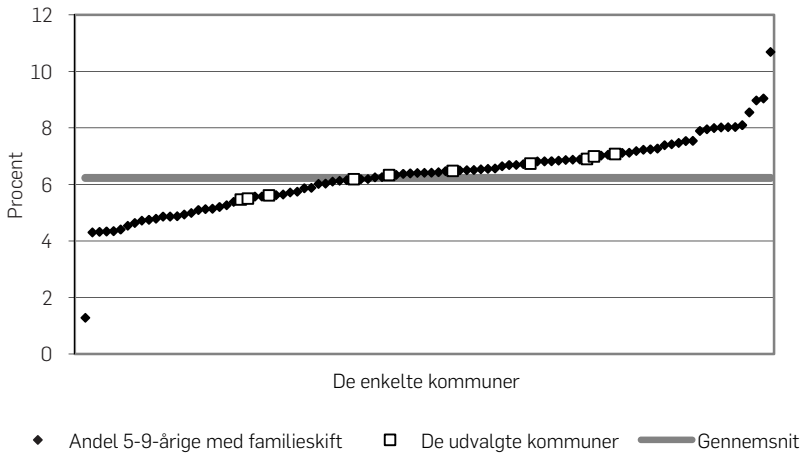
Der er færre børn i alderen 5-9 år, der bor med både deres mor og far, når vi sammenligner børn i alderen 5-9 år fordelt på familietype med børn i alderen 0-4 år. 12 pct. af børnene i alderen 0-4 år bor hos deres mor, og 1 pct. bor hos deres far (se delrapport 2 for nærmere information om de 0-4-årige, Lausten, Mølholt, Hansen, Heiner Schmidt & Aaquist, 2010). Hos de 5-9-årige bor 22 pct. hos deres mor, mens 3 pct. bor hos deres far. Jo ældre børnene er, jo flere har således oplevet, at forældrene er flyttet fra hinanden.

Der er sket en stigning i andelen af 5-9-årige børn, som bor med henholdsvis deres mor eller deres far set i forhold til andelen blandt 0-4-årige børn. Andelen af børn, der bor med deres mor, er større end andelen af børn, der bor med deres far, men relativt set er andelen af børn, der bor med en enlig far eller en far med ny partner, steget mere end andelen af børn, der bor med en enlig mor eller en mor med en anden partner end faren.

Forskningen peger på, at en ustabil familiestruktur har en væsentlig betydning for børns udvikling og opvækst. Som en indikator på, hvorvidt børnene lever i en ustabil familiestruktur, ser vi nærmere på, om børn i alderen 5-9 år har oplevet et familieskift i løbet af det sidste år. Familieskift dækker over flere typer af skift. Barnet kan eksempelvis skifte fra at have boet i en familie med mor og far til udelukkende at bo med mor, eller barnet kan opleve et skift fra at bo alene med mor til at bo med mor og mors nye partner. Det kan også være situationer, hvor barnet eksempelvis skifter fra at have boet udelukkende med mor til at bo med mor og far. Familieskift indikerer således en ændring i det hverdagsliv og den familiestruktur, som barnet er vant til.

FIGUR 8.4

Andel 5-9-årige, som har oplevet familieskift inden for det seneste år, 2010.
Procent.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Af figur 8.4 fremgår det, at lidt over 6 pct. af børnene i alderen 5-9 år har oplevet et familieskift inden for det seneste år. Dette antal dækker over en spredning, hvor det i en enkelt kommune er lidt over 1 pct. af børnene, som har oplevet et familieskift inden for det seneste år, hvor det i en anden kommune er knap 11 pct. af børnene.

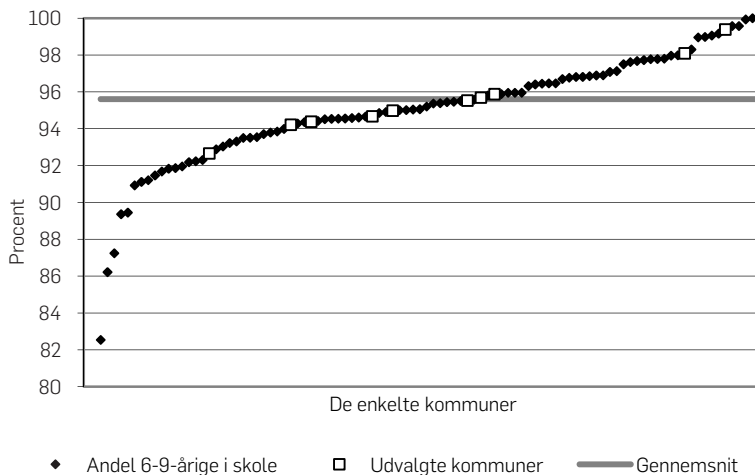
Skole, pasning og fritid har stor betydning for børn i alderen 5-9 år, og som det fremgår af vidensopsamlingen, er det derfor også her, at

der ofte sættes ind i forhold til det forebyggende arbejde. Som en del af nøgletalsanalysen ser vi derfor nærmere på, hvilke forhold der kendetegner de 5-9-årige børn i Danmark, når det vedrører deres skole- og fritidsliv. Gruppen af børn mellem 5-9 år består af både børn, der stadig er i dagpasning, og børn, der er startet i skole. De 5-årige går for størstedelens vedkommende stadig i børnehave eller aldersintegreret institution. Det er således kun 2 pct. af alle 5-årige, der pr. 1. oktober 2009 er startet i skole. De 5-årige står derfor stadig foran overgangen fra før-skole-systemet til skolesystemet.

Til gengæld er langt størstedelen af de 6-9-årige startet i skole. Af figur 8.5 fremgår det, at knap 96 pct. af de danske børn i alderen 6-9 år går i skole pr. 1. oktober 2009. Gennemsnittet ligger ikke – som måske forventet – højere, da det ikke er alle 6-årige, der er startet i skole endnu. Det er især kommuner i udkantsområder, der har en skoledeltagelse blandt de 6-årige under gennemsnittet.

FIGUR 8.5

Andel 6-9-årige, der går i skole, 2009. Procent.

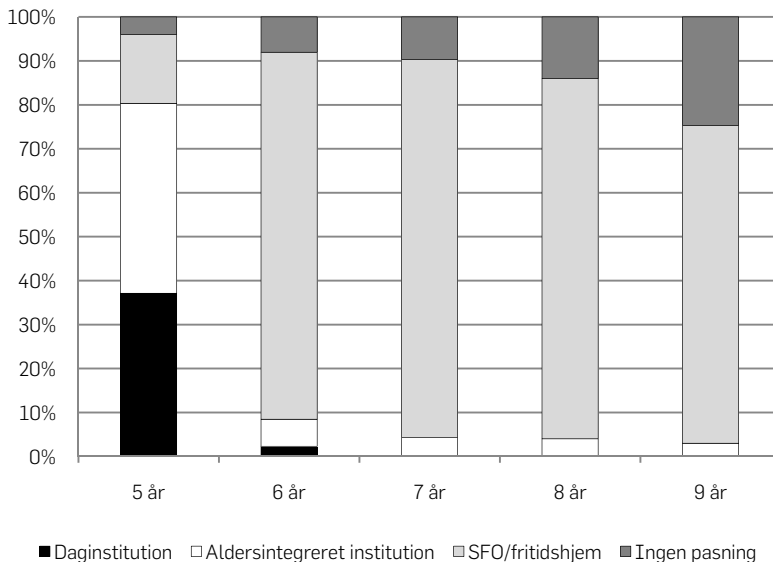
Anm.: Bemærk, at figuren kun omfatter de 6-9-årige. Hvis de 5-årige blev inkluderet, ville andelen af 5-9-årige, der går i skole, være 77 pct.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Skolen synes at være et godt sted at opspore manglende trivsel hos børn, da næsten alle børn er inde over skolesystemet. Som det fremgik af præsentationerne af de udvalgte foranstaltninger, er flere af foranstaltningerne tilrettelagt som skoletilbud eller ligger placeret umiddelbart efter, at børnene har fri fra skole. Samtidig er der under foranstaltningerne fokus på at hjælpe børnene med deres skolegang, eksempelvis i forhold til lektielæsning. Der er således opmærksomhed på, at skolegang er en central del af børns liv.

FIGUR 8.6

5-9-årige, fordelt efter pasningsform. 2009. Procent.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Der findes ikke statistik på, hvor stor en andel af børn i alderen 5-9 år, der deltager i fritidsaktiviteter. Den seneste undersøgelse af danskernes kultur- og fritidsaktiviteter fra 2004 viser, at 91 pct. af børn i alderen 7-9 år dyrkede mindst en sportsgren (Bille & Wulff, 2006). Samme billede tegnes af de 7-årige i SFI's Børneforløbsundersøgelse (Christensen, 2004).

En stor del af børnene i Danmark passes uden for hjemmet. 97 pct. af alle børn i børnehavealderen passes i 2009 uden for hjemmet

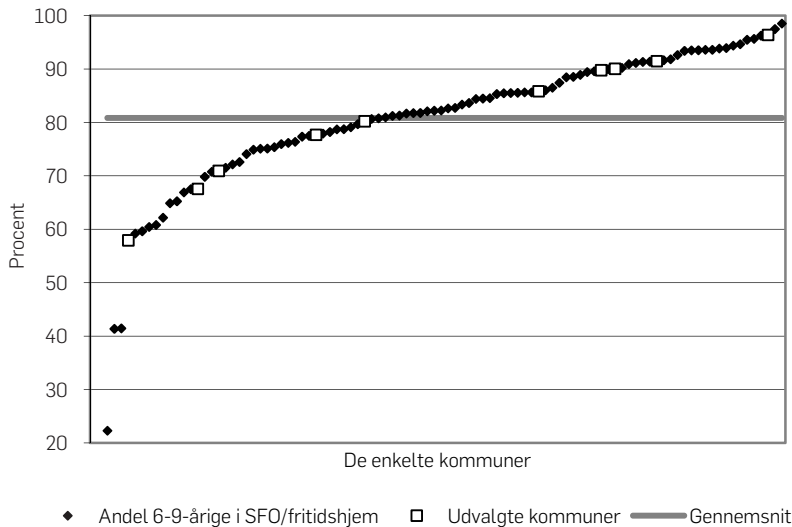
(Danmarks Statistik, Statistikbanken). Det samme gør sig gældende for 63 pct. af alle 6-9-årige. Figur 8.6 viser en opdeling af alle 5-9-årige i 2009 på pasningsform.

Som tidligere omtalt er mange af de 5-årige ikke startet i skole endnu, og de er derfor stadig i børnehave eller en aldersintegreret institution. Flere af de aldersintegrerede institutioner indeholder også fritidshjem, hvorfor der også er 7-9-årige i disse institutioner. Der er en lille andel af de 5-årige, der allerede er startet i en SFO eller på et fritidshjem (15 pct.). Samtidig viser figur 8.6 en stigende andel af børn, der ikke er i nogen form for pasning efter skoletid.

Hvis vi ser på de 6-9-årige, der er startet i skole, fremgår det i figur 8.7 på baggrund af tal fra Danmarks Statistiks Statistikbank, at 81 pct. af børn i alderen 6-9 år var tilknyttet en SFO eller et fritidshjem i 2009.

FIGUR 8.7

Andel 6-9-årige, der er tilknyttet SFO/fritidshjem, 2009. Procent.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Da der er så stor en andel af de 6-9-årige, der er tilknyttet en SFO eller et fritidshjem, er dette et andet godt sted at opspore børn i skolealderen

med trivsels- og udviklingsproblemer. Det er da væsentligt, at pædagerne disse steder har øje for eventuel manglende trivsel hos børn.

KOMMUNAL PRAKSIS I FORHOLD TIL FOREBYGGELSE OG ANBRINGELSE

I dette afsnit vil vi se nærmere på de nøgletal for de danske kommuner, som relaterer sig til deres forebyggelses- og anbringelsespraksis i forhold til 5-9-årige. I delrapport 1 tegnede vi et overordnet billede af kommunernes forebyggelses- og anbringelsespraksis på baggrund af kommunernes indberetninger til CIAS for 4. kvartal 2008. Det er imidlertid ikke muligt at opdele indberetningerne til CIAS på alder. Da vi i dette afsnit fokuserer på praksis i forhold til 5-9-årige, anvender vi i forbindelse med kommunernes anvendelse af forebyggende foranstaltninger og anbringelser i stedet tal fra Danmarks Statistiks Statistikbank.³²

Forebyggende foranstaltninger gives enten til barnet eller til familien. Forebyggende foranstaltninger med barnet som enhed opgøres på det enkelte barn i Danmarks Statistik³³, mens familierettede forebyggende foranstaltninger kun registreres som et samlet tal for kommunerne.³⁴ Dette medfører, at det ikke er muligt at finde et nøjagtigt tal for, hvor mange 5-9-årige børn i Danmark der modtager forebyggende foranstaltninger, enten rettet mod barnet selv eller rettet mod familien. I 2008 modtog 30.946 familier familierettet støtte, hvilket udgør omtrent 4 pct. af familier med børn i Danmark (Danmarks Statistik, Statistikbanken). På landsplan modtog knap 1 pct. af alle børn i alderen 0-17 år forebyggende foranstaltninger pr. 31. december 2008 (Danmarks Statistik, Statistikbanken).

32. Vi anvender data om anbringelser fra Danmarks Statistik frem for fra Ankestyrelsen, da vi med tal fra Danmarks Statistik kan opdele informationerne på de enkelte aldre og herved foretage vores egne aldersgrupperinger. Dette er ikke muligt på baggrund af Ankestyrelsens opgørelser af anbringelser.

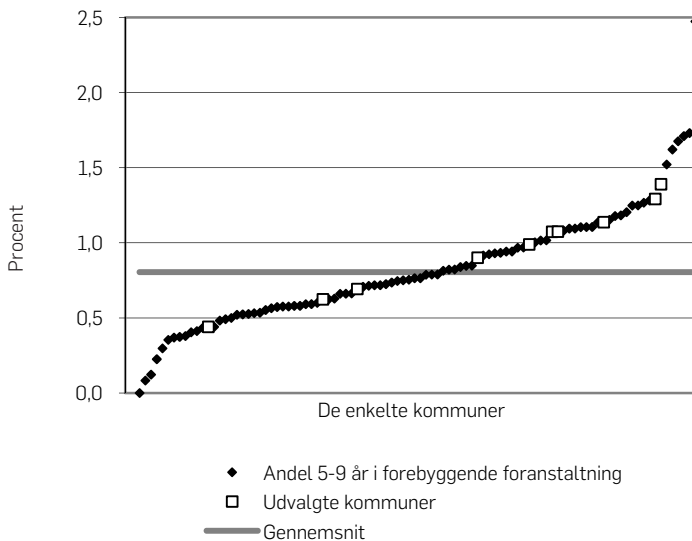
33. Følgende foranstaltninger opgøres under forebyggende foranstaltninger med barnet som enhed ved Danmarks Statistik: § 52 stk. 3, nr. 5, § 52 stk. 3, nr. 6, § 52 stk. 3, nr. 7, § 52 stk. 3, nr. 9, § 76 stk. 3, nr. 4.

34. Følgende foranstaltninger opgøres under familierettet støtte ved Danmarks Statistik og kan derfor ikke opdeles på børnenes alder: § 52 stk. 3, nr. 1, § 52 stk. 3, nr. 2, § 52 stk. 3, nr. 3, § 52 stk. 3, nr. 4, § 52 stk. 3, nr. 7, § 52 stk. 3, nr. 10, § 52 stk. 4, § 52 stk. 5, § 54.

Det fremgår af figur 8.8, hvor stor en andel af børnene i alderen 5-9 år der modtager forebyggende foranstaltninger både i den enkelte kommune, i de udvalgte kommuner og landsgennemsnittet. Der er i gennemsnit 0,8 pct. af børn i alderen 5-9 år, som modtager forebyggende foranstaltninger med barnet som enhed. Mange kommuner placerer sig omkring dette gennemsnit, men der findes dog en stor spredning kommunerne imellem i forhold til, hvor stor en andel af børn i alderen 5-9 år der modtager forebyggende foranstaltninger.

FIGUR 8.8

Andel 5-9-årige børn i kommunen, der modtager forebyggende foranstaltning opgjort med barnet som enhed, 2008. Procent.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

I én kommune er der ingen børn i alderen 5-9 år, der modtager forebyggende foranstaltninger med barnet som enhed, mens det i en anden kommune er 2,5 pct. af de 5-9-årige, som modtager forebyggende foranstaltninger. En del af denne variation kan muligvis skyldes kommunernes forskellige praksis i forhold til at anvende familierettet støtte, der som før nævnt ikke kan opgøres på børnenes alder. En del af børnene i alderen 5-9 år, som indgår i kommunens forebyggende arbejde, indgår antageligt i

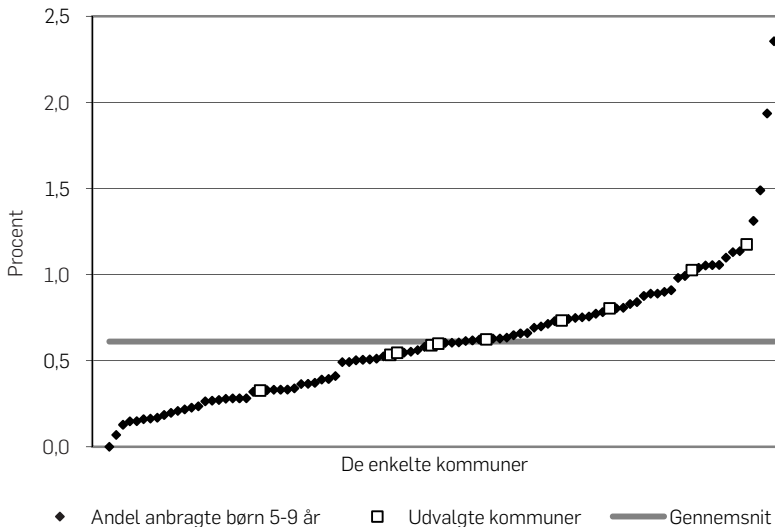
form af, at de modtager familierettet støtte, som opgøres på forældrene. Sammenlignet med aldersgruppen 0-4 år, som blev behandlet i delrapport 2, er det imidlertid tydeligt, at der er sket en markant stigning i den andel af børnene, som modtager forebyggende foranstaltninger.

Aflastningsophold er den form for forebyggende foranstaltning, som er mest anvendt i forhold til 5-9-årige børn. Den næstmest brugte er tildelingen af fast kontaktperson. I forhold til familierettet støtte er den mest anvendte form økonomisk støtte efter § 52, stk. 5, og den næstmest anvendte form for støttetiltag er familiebehandling eller støtte efter § 52, stk. 3, nr. 3 (Danmarks Statistik, Statistikbanken).

Det er imidlertid ikke kun i forhold til forebyggende foranstaltninger, at der er sket en stigning i andelen af modtagere fra de 0-4-årige til de 5-9-årige. Der er også sket en stigning i forhold til andelen af børn, som anbringes. I slutningen af 2008 var 1 pct. af alle børn i alderen 0-17 år anbragt uden for hjemmet. For børn i alderen 5-9 år gjorde det sig gældende for 0,61 pct. (figur 8.9), mens det for børn i alderen 0-4 år lå endnu lavere på 0,3 pct.

FIGUR 8.9

Andel 5-9-årige anbragte børn i forhold til alle 5-9-årige børn i kommunen, 2008. Procent.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Der er imidlertid stor variation kommunerne imellem i forhold til andelen af anbragte børn i alderen 5-9 år, hvilket fremgår af figur 8.9. I en kommune er der ingen anbringelser inden for denne aldersgruppe, mens det i en anden kommune er 2,35 pct. af alle 5-9-årige børn, som er anbragt uden for hjemmet.

53 pct. af de anbragte børn i alderen 5-9 år er drenge, mens drengene udgør hele 55 pct. af alle anbragte børn i alderen 0-17 år. Generelt udgør drenge således lidt over halvdelen af de anbragte børn. Tabel 8.1 viser både, hvilke former for anbringelse der opgøres i Danmarks Statistik, men også hvilke former for anbringelse der anvendes til børn i denne aldersgruppe.

TABEL 8.1

Oversigt over de anbringelsesformer, der anvendes til 5-9-årige, 2008. Procent.

	Andel af de anbragte
Netværksplejefamilie	5,0
Slægtsanbringelse	1,9
Familiepleje i øvrigt	67,3
Døgninstitution	12,5
Akutinstitution	2,9
Socialpædagogisk opholdssted	5,7
Kost-/efterskole	0,2
Skibsprojekt	0,0
Eget værelse	0,0
Kommunalt døgntilbud	4,5
Antal besvarelser	2.015

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Familiepleje i øvrigt er den langt største anbringelsesform for 5-9-årige børn. 2 ud af 3 anbragte 5-9-årige er således i familiepleje pr. 31. december 2008. Den næstmest anvendte anbringelsesform er døgninstitution, der udgør 12 pct. Det er imidlertid ikke alle anbringelsesformer, som er relevante i forbindelse med børn i alderen 5-9 år. Eksempelvis er der ikke nogen børn i alderen 5-9 år, som er anbragt på eget værelse eller på et skibsprojekt.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FRA NØGLETALSANALYSEN

På baggrund af nøgletallene fremgår der særlige punkter, som det er vigtigt at være opmærksom på i det forebyggende arbejde med 5-9-årige.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Nøgletallene peger på, at der er en større andel af de 5-9-årige børn, som modtager en forebyggende foranstaltning eller som anbringes set i forhold til aldersgruppen 0-4 år. Der er således en større målgruppe at tage højde for, når formål og indhold af en forebyggende foranstaltning skal bestemmes.

De danske kommuner er forskellige, og som følge heraf har de forskellige vilkår for deres forebyggende arbejde. Det medfører, at praksis kommunerne imellem varierer, blandt andet som følge af forskel på deres indbyggertal og karakteristikken af indbyggerne. I gennemsnit udgør 5-9-årige 6 pct. af indbyggerne i den enkelte kommune; et gennemsnit, der bygger på meget lidt variation kommunerne imellem. Når vi ser på, hvad der synes at karakterisere de 5-9-årige og deres familiebaggrund, fremtræder der tydelige forskelle kommunerne imellem. Der er imidlertid det fællestræk, at hovedparten af børnene bor med deres mor og far. Det synes følgelig vigtigt at indtænke begge forældre som samarbejdspartnere og målgruppe for det forebyggende arbejde.

HENVISNING OG VISITERING

Børn i alderen 5-9 år starter i skole og indtræder for alvor i fritidsordninger og -aktiviteter. I forhold til henvisning og visitering er det følgelig relevant, at der sker en opsporing af manglende trivsel hos børn disse steder. Lærerne og pædagogerne har at gøre med store grupper af børn, og det er derfor tydeligt, hvordan det enkelte barn trives i forhold til og i samspil med andre børn.

SAMARBEJDE MED ANDRE

I forhold til samarbejde er det vigtigt, at foranstaltningerne samarbejder med skole, fritidsordninger og -aktiviteter omkring det forebyggende arbejde. Som det fremgår af nøgletallene, er skole, pasning og fritid vigtige bestanddele i livet hos hovedparten af de 5-9-årige børn. Deres liv

følger i vid udstrækning samme mønster. Samarbejde har derfor en stor betydning for de børn, hvis liv ikke følger dette mønster, da de kan blive isolerede og udskille sig fra andre børn.

STATUS FOR EFFEKTEVALUERINGEN FOR 5-9-ÅRIGE

PRÆSENTATION AF DATA TIL EFFEKTEVALUERINGEN

Et vigtigt fokuspunkt for Dialogprojektet er som belyst i indledningen at koble forskning og praksis og på baggrund af det fælles vidensgrundlag udvikle gode eksempler på anvendt praksis. En del af den viden er viden om effekten af de forskellige foranstaltninger, hvorfor projektet omfatter en effektevaluering af de udvalgte forebyggende foranstaltninger i dialogkommunerne. Det skal imidlertid bemærkes, at effektevalueringen stadig befinder sig i opstartsfasen. Det betyder, at det endnu ikke er muligt at foretage en decideret effektevaluering på baggrund af de indhente- de data. Kapitlet giver dog et indledende indblik i, hvad status for data- indsamlingen er på nuværende tidspunkt, og hvilket billede der tegner sig af børn i alderen 5-9 år. Resultaterne, der gennemgås i denne rapport, vil fungere som baseline for den endelige effektevaluering for de 5-9-årige. Det er også vigtigt at fremhæve, at dataindsamlingen for de 5-9-årige fortsætter på trods af, at de kommende delrapporter har fokus på andre aldersgrupper. Sidst i projektperioden udkommer en samlet rapport, hvor alle resultater fra effektevalueringen på alle aldersgrupper præsente- res. Resultaterne af effektevalueringen af de forebyggende foranstaltning- er til 5-9-årige forventes at foreligge i 2013.

At gennemføre effektevalueringer på området for udsatte børn og unge rummer flere udfordringer. Ikke desto mindre er det værd at

forsøge. Alene det at kunne *sandsynliggøre* en effekt vil bibringe nyttig viden til den fortsatte udvikling af området. En selvstændig del af formålet med effektevalueringen er således afslutningsvis at udvikle et redskab, som kan anvendes i kommunerne til at systematisere de faglige vurderinger af resultaterne i forhold til opfølgning på de enkelte sager såvel som til at lave en egentlig generel opsamling af viden om effekt af kommunens indsats på området.

Effektevalueringen foretager vi ved hjælp af gentagne spørgeskemaundersøgelser, der har fokus på de børn og unge, der visiteres til de udvalgte foranstaltninger. Barnet eller den unges udvikling og trivsel måles både før, under og efter, et foranstaltningsforløb sættes i gang.

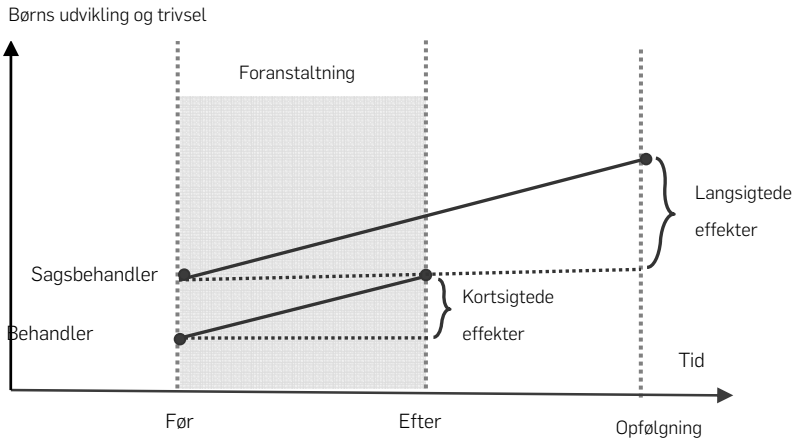
Figur 9.1 illustrerer det anvendte design i dette projekt for målingen af, hvorvidt foranstaltningen ændrer børnenes trivsel. Der foretages i alt tre målinger, hvor der skal udfyldes spørgeskemaer omkring barnets udvikling og trivsel:

1. Før foranstaltningen sættes i gang
2. Umiddelbart efter foranstaltningen er afsluttet
3. Ved en opfølgning 6 måneder efter behandlingens ophør.

I de tilfælde, hvor foranstaltningen varer over et halvt år, foretages der desuden statusmålinger hvert halve år. Herved sikrer vi, at længerevarende foranstaltningsforløb kan sammenlignes med de foranstaltninger, som løber over kortere tid. Samtidig sikrer vi en opdateret viden om børn og unge, som er tilknyttet foranstaltningsforløb, der varer længere end projektføreløbet. En mere udførlig beskrivelse af design af effektevalueringen kan læses i Lausten, Mølholt, Hansen & Jensen (2010).

FIGUR 9.1

Evalueringsdesign for de enkelte foranstaltninger i de udvalgte kommuner.

I denne rapport indgår der resultater fra baselineindsamlingen for de 5-9-årige, der er indskrevet i de udvalgte foranstaltninger. Der fokuseres på behandlernes og sagsbehandlerens besvarelser omkring udviklingen hos de 5-9-årige børn. Vi ser på familiestrukturen og relationen mellem forældrene og barnet, da foranstaltningerne alle søger at udvikle dette forhold. Derudover beskriver vi familiens netværk, barnets udvikling og adfærd.

RESULTATER FRA DATAINDSAMLING

Der er flere af de udvalgte forebyggende foranstaltninger, der har aldersgruppen 5-9 år som fokusgruppe, end de fem foranstaltninger, der er beskrevet i denne rapport. Tabel 9.1 viser de ni udvalgte foranstaltninger, der arbejder med børn i aldersgruppen 5-9 år. Resultaterne fra dataindsamlingen bygger på alle besvarelser for 5-9-årige og ikke kun på besvarelser for de 5-9-årige, der er indskrevet i de i rapporten beskrevne foranstaltninger. Foranstaltningerne er ofte målrettet en bredere aldersgruppe end den, der er teamet for en enkelt delrapport. De øvrige foranstaltninger, der også har 5-9-årige som fokusgruppe, bliver derfor behandlet i

forbindelse med en af de øvrige aldersgrupper. En af foranstaltningerne, Faxe Kommunes Familiecenter, er beskrevet i delrapport 2 om de 0-4-årige (Lausten, Mølholt, Hansen, Heiner Schmidt & Aaquist, 2010), mens de andre tre vil blive behandlet på et senere tidspunkt.

TABEL 9.1

Præsentation af de ni udvalgte foranstaltninger, der arbejder med børn i aldersgruppen 5-9 år.

Brøndby – Bakkegården*
Hillerød – Børnehuset*
Hillerød – Ullerødskolen*
Faxe – Familiecenter
Assens – Heldagsskolen*
Fredericia – Børnehuset*
Thisted – Ådalen
Mariagerfjord – særlig fokus på hjemgivelse
Aalborg – Godthåbskolen

Anm.: * betyder, at foranstaltningerne er beskrevet som case i nærværende rapport.

Resultaterne for de 5-9-årige bygger på besvarelser fra både behandlerne, der er ansat i foranstaltningerne, og de kommunale sagsbehandlere. Et af de væsentlige problemer ved at analysere på denne aldersgruppe er, at den udgør en lille gruppe af de indskrevne børn og unge i de 23 udvalgte forebyggende foranstaltninger. Der er indskrevet 543 børn i de 23 udvalgte forebyggende foranstaltninger. Af dem er 54 børn i alderen 5-9 år, svarende til 10 pct. af alle indskrevne 0-22-årige i foranstaltningerne. Dette kapitel bygger på de besvarelser, der foreligger for denne aldersgruppe fra behandlere og sagsbehandlere.

Der kan være mange årsager til det lave antal 5-9-årige. De er ikke længere i en aldersgruppe, hvor man arbejder med tidlig indsats i barnets liv og familiebehandling. Samtidig står børnene over for at skulle skifte fra en daginstitution til en skole med tilhørende SFO eller fritidshjem. Dette skift er et vigtigt skift i børnenes liv. De ankommer i skole og SFO til lærere og nye pædagoger, som ikke kender dem og deres eventuelle problemer. Hvis der ikke medfølger information fra tidligere steder om eventuelle problemer, skal både skole og SFO opdage og indkredse problemstillingen og selv prøve med forskellige strategier, før der tages den beslutning, at barnets problemer bør indberettes, så der kan visiteres til en passende foranstaltning.

Behandlerne i foranstaltningerne er blevet spurgt, i hvilken udstrækning de vurderer, at de 5-9-årige børn passer ind i den pågældende foranstaltning. Svaret er givet på en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder 'Passer overhovedet ikke ind', og 10 betyder 'Passer godt ind i foranstaltningen'. Scoringerne opdeles i tre kategorier, så scoringer fra 0-3 ligger 'Under middel', scoringer fra 4-6 betyder, at barnet ligger i 'Middelgruppen', mens scoringer fra 7-10 viser, at behandlerne vurderer barnet til at passe rigtig godt ind i foranstaltningens målgruppe ved at ligge 'Over middel'.

TABEL 9.2

Behandlerens vurdering af, i hvilken udstrækning barnet passer ind i foranstaltningen. Procent.

	Barnet/den unge
Under middel (0-3)	7
Middel (4-6)	7
Over middel (7-10)	86
Antal besvarelser	30

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Tabel 9.2 viser, at størstedelen af de 5-9-årige vurderes til at passe godt ind i foranstaltningerne. Tabellen viser dog også, at der er en lille andel af børnene, der ikke passer ind i den foranstaltning, de er visiteret til, og som måske ville have større gavn af et anderledes tilbud.

SAMARBEJDE OG DOKUMENTATION

Samarbejde imellem sagsbehandler, behandler og ikke mindst barnet og familien fremhæves ofte i forskningen som en vigtig del af det forebyggende arbejde. Udarbejdelsen af en handleplan er et led i dette samarbejde. Analysen af de 5-9-årige viser, at over halvdelen af behandlerne i foranstaltningerne svarer, at de har modtaget en handleplan for sagsbehandlerne, og de vurderer i samme ombæring, at handleplanen har en høj grad af anvendelighed.

Endvidere fremgår det, at der i 72 pct. af tilfældene er lavet en behandlingsplan eller en samarbejdsaftale for indholdet af foranstaltningen med barnet eller familien.

KARAKTERISTIK AF DE 5-9-ÅRIGE

Der er mange aspekter af et barns liv, der er vigtige, når man skal karakterisere, hvordan et barn har det og fungerer med sin omverden. I dette afsnit tager vi et lille udpluk af de faktorer, der også gennem forskningen er vist vigtige. Vi vil først se på forældrenes socioøkonomiske baggrund og eventuelle problemer i familien, børnenes relationer til deres forældre, søskende og venner, børnenes udvikling i forhold til helbred, skole og adfærd samt børnenes styrker og svagheder målt ved hjælp af et screeningsredskab kaldet Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ).

FORÆLDRENE

De foranstaltninger, der indgår i projektet og er rettet mod de 5-9-årige, er ikke tilrettelagt som specifikke familiebehandlingstilbud. Alligevel indgår familierne i mange af foranstaltningerne i mere eller mindre grad, hvilket blandt andet skyldes et stigende fokus på forældrenes betydning for det forebyggende arbejde med et barn. Det er vigtigt at tage højde for børnenes familiemæssige baggrund og forældrenes socioøkonomiske status i det forebyggende arbejde.

TABEL 9.3

De 5-9-årige børn fordelt efter, hvem de bor sammen med. Procent.

	Andel
Bor hos begge forældre	34
Bor hos mor med ny samlever	19
Bor hos enlig mor	38
Bor hos enlig far	6
Er anbragt	3
Antal besvarelser	32

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Tabel 9.3 viser, at 34 pct. af de 5-9-årige bor sammen med begge forældre i det, man normalt betegner som en kernefamilie, mens 19 pct. bor hos deres mor med moderens nye samlever, og 38 pct. bor sammen med en enlig mor. Sammenlignet med familiestrukturen i figur 8.3 i nøgletalsanalysen ses det tydeligt, at familiestrukturen for 5-9-årige børn i forebyggende foranstaltninger er væsentlig anderledes end familiestrukturen for 5-9-årige generelt i Danmark, hvor 75 pct. af børnene bor sammen

med begge forældre. Samtidig viser figur 8.3 i nøgletalsanalysen, at 22 pct. af alle 5-9-årige bor sammen med enten en enlig mor eller en mor, der bor sammen med en ny partner. Til sammenligning gælder det for 57 pct. af de 5-9-årige, der er indskrevet i de udvalgte forebyggende foranstaltninger.

Der er samtidig 3 pct. af de 5-9-årige børn, der modtager en forebyggende foranstaltning, der er anbragt. Dette skyldes højst sandsynligt, at det, som de forebyggende foranstaltninger tilbyder, også er gavnligt for børn, der er blevet anbragt. Et barn, der er blevet anbragt, kan, som andre børn med problemer, have behov for et specielt skoletilbud, der hjælper barnet videre mod muligheden for at gå i en almindelig folkeskole på almindelige præmisser.

Det er kendetegnende for mange udsatte børn, at de kommer ud af en stor søskendeflok (se for eksempel Egelund et al., 2008). Ligeledes fremtræder store søskendeflokke i nogle undersøgelser som en indikator for større risiko for, at der er problemer i familien (Bebbington & Miles, 1989). Danske børnefamilier har i gennemsnit 1,8 hjemmeboende børn. For de 5-9-årige børn i vores undersøgelse ser familierne lidt anderledes ud. Mange af de 5-9-årige (39 pct. i tabel 9.4) bor i familier, hvor de har tre eller flere søskende. Til sammenligning er der kun 3 pct. af alle danske børnefamilier, der har fire eller flere hjemmeboende børn.

TABEL 9.4

De 5-9-årige børn fordelt efter antal søskende. Procent.

	Andel
Ingen søskende	3
1 søster eller bror	32
2 søskende	26
3+ søskende	39
Antal besvarelser	31

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandleren.

De fleste af de 5-9-årige børn i forebyggende foranstaltninger har danske forældre. Der er således 19 pct. af de 5-9-årige i undersøgelsen, hvor begge forældre er indvandrere eller efterkommere. Til sammenligning betegnes 10,3 pct. af alle 5-9-årige i Danmark som indvandrere eller efterkommere af indvandrere. Det vil sige, at andelen af indvandrere og efterkommere blandt de 5-9-årige i de udvalgte foranstaltninger ligger lidt

højere end befolkningen generelt. Alle børnene i undersøgelsen er født i Danmark og betegnes derfor som efterkommere, hvis begge deres forældre er født uden for Danmark.

Der er mange af sagsbehandlerne, der ikke ved, hvilket uddannelsesniveau forældrene har. Sagsbehandlerne har svaret, at de ikke kender uddannelsesniveaut for 50 pct. af mødrene og 66 pct. af fædrene. For de forældre, hvor sagsbehandlerne har kendskab, gælder det, at uddannelsesniveaut generelt er lavere end for den danske befolkning som helhed.

For at kunne inddrage barnets familie i et foranstaltningsforløb er det nødvendigt, at forældrene kan fungere i den sammenhæng og kan løfte opgaven. Tabel 9.5 viser, at en stor andel af forældrene fungerer decideret dårligt i sociale sammenhænge. Det er 34 pct. af mødrene og 33 pct. af fædrene, der i forhold til at kunne fungere socialt har scoret i den lave ende af skalaen af sagsbehandlerne.

TABEL 9.5

De 5-9-årige børn fordelt efter sagsbehandlerens vurdering af, hvordan deres forældre fungerer i sociale sammenhænge. Procent.

	Mor	Far
Fungerer rigtig dårligt socialt (0-3)	34	33
Fungerer rimeligt socialt (4-6)	41	43
Fungerer rigtig godt socialt (7-10)	24	24
Antal besvarelser	29	21

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandleren.

Vi ser samtidig af tabel 9.6, at der i 23 pct. af familierne forekommer en del psykisk vold. Den psykiske vold er ikke nærmere specificeret, og vi kan derfor ikke se, hvem i familien volden er rettet mod. Samlet set er det dog sandsynligt, at forældrene, der fungerer dårligt socialt eller udsættes for psykisk vold i hjemmet, ikke kan magte den opgave, det er at støtte barnet gennem et foranstaltningsforløb.

Forskningen viser generelt, at en ophobning af problemer i familien, selvom det ikke har direkte tilknytning til børnene, kan forøge risikoen for en negativ udvikling for barnet (Sundell et al., 2007). Sagsbehandlerne er derfor i deres besvarelser blevet bedt om at vurdere, hvilke problemer der findes i familien på nuværende tidspunkt (tabel 9.7).

TABEL 9.6

De 5-9-årige børn fordelt efter behandlerens vurdering af, om der foregår psykisk eller fysisk vold i familien. Procent.

	Psykisk vold	Fysisk vold
Slet ingen vold i familien (0-3)	65	89
Ingen eller næsten ingen vold i familien (4-6)	12	7
Meget vold i familien (7-10)	23	4
Antal besvarelser	26	28

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

TABEL 9.7

Andelen af de 5-9-årige børn, der efter sagsbehandlerens vurdering har en række problemer i familien. Procent.

	Andel familier, der har følgende problemer
Ingen særlige problemer	8
Et fysisk handicap eller langvarig sygdom	15
Psykisk handicap/udviklingshæmmet	10
Psykiske problemer	46
Problemer med alkohol	18
Problemer med stoffer	5
Anden afhængighed, eksempelvis ludomani	0
Kriminalitet/fængsel	8
Vold mellem ægtefæller	8
Vold mod børn	8
Seksuelle krænkelser af børn	0
Omsorgssvigt over for børn	26
Dødsfald, tab eller krise	0
Store økonomiske problemer	15
Langvarig arbejdsløshed	26
Antal besvarelser	39

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandleren.

Op imod halvdelen af familierne vurderes af sagsbehandlerne til at have psykiske problemer at slås med. Dette er et vigtigt punkt at være opmærksom på, da det kan have stor betydning for barnets trivsel og udvikling. Af spørgsmålene omkring barnets psykiske helbred og trivsel fremgår det, at en stor andel af børnene har det svært psykisk. Som forskningen viser, synes det således at påvirke et barns trivsel, hvis der er konflikter og andre problemer i hjemmet.

Mange af familierne slås yderligere med langvarig arbejdsløshed, ligesom sagsbehandlerne vurderer, at der i næsten hvert fjerde hjem er

omsorgssvigt over for børnene. Det fremgår således, at der er en ophobning af problemer i de familier, som de 5-9-årige børn i foranstaltningerne kommer fra.

RELATIONER

En af de tydeligste risikofaktorer for udsatte børn er, at de har svært ved at indgå i en relation til andre. For børn i alderen 5-9 år begynder deres sociale relation til andre uden for familien at få en væsentlig betydning. Børn grundlægger tryghed og sikkerhed ved relationer gennem deres egen relation til forældrene. Derfor er forældre-barn-relationen yderst vigtig for de 5-9-årige. Tabel 9.8 viser, at de fleste af børnene har en relativ tæt eller meget tæt relation til deres mor og til deres søskende, mens en langt mindre andel (27 pct.) af de 5-9-årige børn vurderes at have relativ tæt eller meget tæt relation til deres far.

TABEL 9.8

De 5-9-årige børn fordelt efter behandlerens vurdering af barnets relation til sine forældre og søskende. Procent.

	Mor	Far	Søskende	Venner
Ingen eller næsten ingen relation (0-3)	6	23	7	18
Middel relation (4-6)	32	50	43	59
Tæt eller meget tæt relation (7-10)	61	27	50	24
Antal besvarelser	31	26	30	17

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Hvis vi sammenligner med resultaterne fra sidste delrapport, havde mere end halvdelen af de 0-4-årige en tæt eller meget tæt relation til deres far. De 5-9-årige har altså svagere relationer til deres fædre, end det var tilfældet for de 0-4-årige.

Relationen mellem to mennesker kan være enten negativ eller positiv via den indflydelse, den ene person kan have på den anden. Det er derfor også vigtigt at se på, om den relation, der er mellem et barn og dets forældre, har en positiv eller en negativ indflydelse på barnet. Derfor er der i sammenhæng med relationen til forældre, søskende og venner også spurgt til disse personers indflydelse på barnet. Tabel 9.9 viser forældres, søskendes og venners indflydelse på barnet.

TABEL 9.9

De 5-9-årige børn fordelt efter behandlerens vurdering af forældres og søskendes indflydelse på barnet. Procent.

	Mor	Far	Søskende	Venner
Negativ eller meget negativ indflydelse (0-3)	16	29	7	24
Middel indflydelse (4-6)	48	40	62	53
Positiv eller meget positiv indflydelse (7-10)	42	32	31	24
Antal besvarelser	31	25	29	17

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Når vi ser på behandlernes vurdering af barnets relation til sine forældre og søskende (tabel 9.8) i forhold til, hvilken indflydelse behandlerne vurderer forældre og søskende har på det enkelte barn (tabel 9.9), viser analysen en forholdsvis positiv sammenhæng. Langt de fleste af de forældre, der har en tæt eller meget tæt relation til deres 5-9-årige barn, vurderes også at have en positiv eller meget positiv indflydelse på barnet. Der er dog en lille tendens til, at den positive indflydelse vurderes lidt lavere end tætheden af relationen. Til gengæld er der meget tæt sammenhæng mellem næsten ingen relation til barnet og en negativ eller meget negativ indflydelse på barnet. Det betyder samtidig, at det kun er ganske få af de 5-9-åriges forældre, hvis relation til barnet er meget tæt, der vurderes til at have en negativ eller meget negativ indflydelse på barnet.

Forskningen viser, at en af de beskyttelsesfaktorer, der virker for barnet, er familiens netværk (kapitel 2 i denne rapport). Eksempelvis bygger familierådslagning på aktivering af det nære netværks ressourcer. Det betyder, at det også for børn i alderen 5-9 år er vigtigt, at der kan trækkes på familiens netværk, hvis der opstår problemer. Tabel 9.10 viser sagsbehandlernes svar omkring familiernes netværk. Godt 60 pct. af forældrene har en form for netværk med den øvrige familie. Der er 39 pct., som ikke har et netværk, eller som har et meget svagt netværk at støtte sig til. Samtidig viser tabel 9.10, at 48 pct. af familierne vurderes til at have intet eller et meget svagt netværk bestående af venner, naboer og bekendte.

TABEL 9.10

De 5-9-årige børn fordelt efter sagsbehandlerens vurdering af deres families netværk udadtil. Procent.

	Den øvrige familie	Venner, naboer og bekendte
Intet eller svagt netværk (0-3)	39	48
Middel netværk (4-6)	29	44
Stærkt netværk (7-10)	32	8
Antal besvarelser	28	25

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandleren.

BARNETS UDVIKLING

Et centralt omdrejningspunkt for de forebyggende foranstaltninger er børns og unges udvikling og trivsel. Det har derfor været vigtigt under dataindsamlingen at tegne et billede af denne udvikling. Tabel 9.11 viser behandlerens vurdering af barnets fysiske og psykiske helbred.

TABEL 9.11

De 5-9-årige børn fordelt efter behandlerens vurdering af barnets udvikling ved foranstaltningens start. Procent.

	Fysisk helbred	Psykisk helbred
Meget dårlig udvikling (0-3)	19	58
Normal udvikling (4-6)	52	42
Meget god udvikling (7-10)	29	0
Antal besvarelser	31	31

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Det fremgår, at mange af de 5-9-årige har en normal udvikling, når der tales om fysisk helbred. Dog vurderer behandlerne, at omtrent hvert femte barn har en meget dårlig udvikling i forhold til det fysiske helbred. Samtidig vurderer de, at over halvdelen af børnene har en meget dårlig udvikling med hensyn til det psykiske helbred. Det er således en betydelig andel af børn, der af behandlerne vurderes til at have væsentlige trusler for deres udvikling.

Behandlerne er ligeledes blevet spurgt om, hvordan de vurderer barnets vægt i forhold til barnets højde. Dette er ikke for at teste barnets BMI, men for at få en vurdering af, om barnet er udpræget undervægtigt eller udpræget overvægtigt. Begge dele er forhold, som kan være tegn på, at barnet ikke trives, eller at der ikke drages omsorg for barnet. Behand-

lerne vurderer 22 pct. af børnene til at være undervægtige i forhold til jævnaldrende, mens kun 7 pct. vurderes til at være overvægtige i forhold til jævnaldrende. Der er altså større tendens til, at børnene forekommer undervægtige, end at børnene ser overvægtige ud.

De fleste af børnene i aldersgruppen 5-9 år er startet i skole. Behandlerne har her haft mulighed for at vurdere, hvorvidt de mener, barnet kan lide at gå i skole, og hvordan de synes, barnet klarer sig fagligt i skolen. Alle børnene er selvfølgelig stadig i indskoling, men kan alligevel godt vurderes fagligt. De fleste børn i aldersgruppen kan godt lide at gå i skole. Dog viser behandlernes vurdering, at hvert fjerde barn decideret ikke kan lide at gå i skole. Det kan enten være, fordi barnet ikke har fået et tilhørsforhold til skolen og klassen, eller fordi barnet allerede har lidt flere nederlag i forbindelse med skolestarten.

TABEL 9.12

De 5-9-årige børn fordelt efter behandlerens vurdering af barnets forhold til skole og fritidsinteresser. Procent.

	Kan lide at gå i skole	Klarer sig godt fagligt	Deltager i fritidsaktiviteter
Under middel (0-3)	21	54	55
Middel (4-6)	13	38	15
Over middel (7-10)	67	8	30
Antal besvarelser	24	24	27

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Samtidig med at en stor del af børnene er glade for at gå i skole, viser behandlernes vurdering, at børnene klarer sig dårligt fagligt. Behandlerne er også blevet spurgt, om barnet deltager regelmæssigt i fritidsaktiviteter. Over halvdelen af behandlerne mener, at barnet ikke deltager i fritidsaktiviteter ud over dem, der er obligatoriske gennem foranstaltningen. Derudover vurderer knap 40 pct. af behandlerne, at barnets fritidsaktiviteter er usunde, blandt andet fordi barnet slet ingen fritidsaktiviteter har ud over computer og fjernsyn.

TABEL 9.13

De 5-9-årige børn fordelt efter behandlerens vurdering af pleje og omsorg for barnet. Procent.

	Fysisk pleje og omsorg	Psykisk pleje og omsorg
Ingen pleje og omsorg (0-3)	19	31
Middel (4-6)	44	56
Megen pleje og omsorg (7-10)	38	13
Antal besvarelser	32	32

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Et af spørgsmålene går på behandlerens vurdering af, om forældrene yder fundamental fysisk og psykisk omsorg for barnet. Med fundamental fysisk omsorg menes her, om forældrene opfylder barnets fysiske behov og sikrer, at barnet får tilstrækkelig med mad, varmt tøj og lignende. Med fundamental psykisk omsorg menes, om forældrene giver barnet en følelse af sikkerhed og tillid, som er vigtig for barnets udvikling af basal tillid og følelsesmæssig tilknytning. Den fundamentale fysiske pleje og omsorg vurderes af behandlerne til at være langt bedre end den fundamentale psykiske pleje og omsorg. En stor del af de 5-9-årige børn (31 pct.) får ingen eller næsten ingen psykisk pleje og omsorg, hvilket formodentlig har en væsentlig betydning for det negative udslag i børnenes psykiske helbred, som fremgår af tabel 9.11, og den store andel af familier, der slås med psykiske problemer, som det ses af tabel 9.7.

Det tydeligste udtryk for, at børn ikke trives i denne alder, kommer ifølge forskningen til udtryk ved, at barnet har en udadreagerende adfærd, hvor det reagerer impulsivt og aggressivt (kapitel 2 i denne rapport). Analysen viser, at over halvdelen af de 5-9-årige, der er indskrevet i de udvalgte foranstaltninger, reagerer med uhensigtsmæssig udadreagerende adfærd (tabel 9.14).

En noget mindre andel (17 pct.) reagerer med uhensigtsmæssig indadreagerende adfærd – en adfærd, der ikke skal negligeres, selvom den ikke starter de samme alarmklokker hos behandlerne som den udadreagerende adfærd. Den indadreagerende adfærd kan være en anden måde at kommunikere til omverden, at man føler sig afvist (Zøllner & Jensen, 2010). Indadreagerende piger kan reagere på vrede eller frustrationer ved at skade sig selv frem for andre. Derfor er det også vigtigt at være opmærksom på selvskadende adfærd (Zøllner & Jensen, 2010). Det viser sig dog oftere blandt teenagere, og vi ser da også kun en ganske lille del af de 5-9-årige, der har en uhensigtsmæssig selvskadende adfærd.

TABEL 9.14

De 5-9-årige børn fordelt efter behandlerens vurdering af barnets adfærd.
Procent.

	Udadreagerende adfærd	Indadreagerende adfærd	Selvskadende adfærd
Ikke uhensigtsmæssig (0-3)	33	30	85
Moderat uhensigtsmæssig (4-6)	20	53	11
Meget uhensigtsmæssig (7-10)	47	17	4
Antal besvarelser	30	30	27

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

BØRNEENS STYRKER OG VANSKELIGHEDER GENNEM SDQ

I dette afsnit analyserer vi børnenes udvikling målt på deres emotionelle og adfærdsmæssige problemer, hyperaktivitet, relationer til kammerater og prosociale adfærd. For at kunne måle dette har vi brugt det standardiserede screeningsredskab, Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), i spørgeskemaerne til behandlerne og sagsbehandlerne.

SDQ er et relativt nyt spørgeskemabaseret mål for personlige styrker og svagheder, som anvendes i mange lande. Det gør målingsredskabet velegnet til sammenligninger på tværs af lande og kulturer. SDQ-skalaen er udviklet i England af Goodman (se eksempelvis Goodman, 1997). SDQ består af et skema med 25 spørgsmål, der kan gives til forældre eller lærere (i vores tilfælde behandlere og sagsbehandlere) for 4-16-årige, og et skema med 25 spørgsmål, der kan udfyldes af 11-16-årige selv. Den danske oversættelse af SDQ er foretaget af fire psykologer, der – uafhængigt af hinanden – har udarbejdet hvert sit forslag, der så blev sammenholdt og diskuteret (Obel, Dalsgaard, Stax & Bilenberg, 2003). Den danske oversættelse er sidenhen blevet optaget på den officielle SDQ-hjemmeside www.sdqinfo.org, hvor SDQ-spørgsmålene findes på mere end 60 sprog.

Med SDQ måles forskellige aspekter af barnets eller den unges personlige styrker og svagheder. Det drejer sig om:

- Emotionelle problemer
- Adfærdsproblemer
- Hyperaktivitet
- Kammeratskabsproblemer
- Prosocial adfærd
- Et samlet mål for de sociale og psykiske problemer.

Det samlede SDQ-mål bygger på de fire førstnævnte delmål og inddrager ikke målet for prosocial adfærd. Inden for hvert område opnår barnet et pointtal, der statistisk indikerer henholdsvis normal adfærd, adfærd uden for normalområdet (også kaldet psykopatologi) eller et grænseområde ('borderline') derimellem.³⁵

Som det gør sig gældende for de enkelte områder, deles den samlede SDQ-score op i områder, hvor barnet enten vurderes til at være 'inden for normalområdet', i grænseområdet mellem det normale og det ikke-normale ('borderline') eller 'uden for normalområdet'. Grænserne mellem disse områder er givet fra centralt hold, hvor de blev fastsat, så omkring 10 pct. af alle børn i et område (eksempelvis en kommune eller en skole) scorede uden for normalområdet, yderligere 10 pct. inden for grænseområdet ('borderline'), og de resterende 80 pct. af børnene scorede inden for normalområdet. Det er disse grænser, der benyttes verden over. Til sammenligning scores 5 pct. af børnene fra SFI's Børneforløbsundersøgelse (et repræsentativ udsnit af børn født i efteråret 1995) som værende 'uden for normalområdet' og 4 pct. som værende i grænseområdet mellem det normale og det ikke-normale område.

TABEL 9.15

De 5-9-årige børn fordelt efter behandlerens og sagsbehandlerens vurdering af barnets vanskeligheder på en samlet SDQ-score. Procent.

	Behandlerne	Sagsbehandlerne
Inden for normalområdet (0-11 point)	21	13
Borderline (12-15 point)	7	13
Uden for normalområdet (16-40 point)	72	74
Antal besvarelser	29	31

Kilde: Spørgeskema til behandlerne og sagsbehandlerne.

Det er vigtigt at huske på, at SDQ ikke kan anvendes til diagnosticering i klinisk virksomhed, når instrumentet bruges alene (se Goodman, Ford, Simmons, Gatward & Meltzer, 2000, for en diskussion af brugen af SDQ sammen med kliniske metoder til diagnosticering af børn). Til gengæld er SDQ til forskningsbrug, hvor formålet er at opfange det statistiske om-

35. Begrebet 'borderline' bruges ikke i klinisk forstand, når der er tale om SDQ. 'Borderline' refererer til en statistisk kategori, der befinder sig imellem det normale og det ikke normale område.

fang af psykisk og social normalitet eller mangel på samme, et velgennemprøvet og dokumenteret instrument til at indfange børns problemer.

SDQ-spørgeskemaet omfatter også en række spørgsmål, der skal opfange problemernes indflydelse på barnets daglige liv i hjemmet, skolen og fritiden. Også her udregnes et samlet mål for, i hvor høj grad barnet er påvirket/belastet af sine problemer i sine dagligdags sociale roller.

TABEL 9.16

De 5-9-årige børn fordelt efter behandlerens og sagsbehandlerens vurdering af, om barnet har vanskeligheder på et eller flere følgende områder: det følelsesmæssige område, koncentration, adfærd og samspil med andre mennesker. Procent.

	Behandlerne	Sagsbehandlerne
Nej, ingen vanskeligheder	10	0
Ja, mindre vanskeligheder	21	15
Ja, tydelige vanskeligheder	31	66
Ja, alvorlige vanskeligheder	38	19
Antal besvarelser	29	32

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Tabel 9.16 viser omfanget af børnenes problemer. Tallene viser med al tydelighed, at de 5-9-årige børn, der er visiteret til de udvalgte forebyggende foranstaltninger, i høj grad har vanskeligheder inden for flere af følgende områder: det følelsesmæssige område, koncentration, adfærd og samspil med andre mennesker. Det er 77 pct. af både behandlerne og sagsbehandlerne, som vurderer, at barnet har tydelige eller alvorlige vanskeligheder som følge af de problemer, de slås med. Behandlerne svarer yderligere, at barnets vanskeligheder især påvirker barnet med hensyn til indlæring og til en vis grad også i forhold til dagligdagen i hjemmet og med vennerne.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FRA DATAINDSAMLINGEN

Status for effektevalueringen fremhæver en række forhold, som er vigtige opmærksomhedspunkter i forhold til det forebyggende arbejde med børn i denne aldersgruppe. Vi vil her lave en opsamling af disse opmærksomhedspunkter, der bygger på Business Excellence-modellen. Det er

vigtigt at erindre i forhold til nedenstående opmærksomhedspunkter, at de bygger på baselineindsamlingen, og at de således tegner et indledende indblik i børnenes problematikker. Den nærmere analyse af, hvilke problematikker der kommer til udtryk hvornår, og hvilke resultater der er af de forskellige former for forebyggende arbejde, vil blive analyseret på et senere tidspunkt i projektføreløbet, hvor det er muligt at se status for børnene, når de afslutter et foranstaltningsforløb.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Behandlerne vurderer, at hovedparten af de 5-9-årige, som er i en af foranstaltningerne, der er rettet mod aldersgruppen, i høj grad falder ind under foranstaltningens målgruppe. Dette skyldes blandt andet, at mange af de 5-9-årige børn har problemer med deres psykiske helbred og har en uhensigtsmæssig udadreagerende adfærd. Børnene i foranstaltningerne er også præget af at være fagligt svage og ikke deltage i fritidsaktiviteter. Der er dog samtidig mange af børnene, som godt kan lide at gå i skole, hvilket er væsentligt i forhold til at arbejde fagligt med børnene.

SDQ-scoringerne fra sagsbehandlerne og behandlerne peger desuden på, at over 70 pct. af de 5-9-årige børn i foranstaltningerne vurderes til at falde uden for normalområdet. Samlet set tegnes der således et billede af 5-9-årige børn, der kæmper med væsentlige problematikker i deres dagligdag, og hvis trivsel er i stor fare for en negativ udvikling.

Det er imidlertid ikke udelukkende børnene, som indgår som foranstaltningernes målgruppe. Forældrene indgår i flere af foranstaltningerne også indirekte som en målgruppe, og i flere af foranstaltningerne søger de et indgående samarbejde med forældrene for i fællesskab at forbedre det enkelte barns udviklingsmuligheder og trivsel. Der er ligeledes flere af foranstaltningerne, der dækker opgaver, som normalt er forældrenes opgaver, eksempelvis i form af tøjvask og madlavning, da de har opmærksomhed på, hvilken betydning disse basale hverdagsgøremål har for barnet. Flere af familierne kæmper med psykiske problemer, hvilket påvirker børnenes trivsel og udvikling. Det er derfor vigtigt, at der tages hånd om disse problemer i hjemmene, for at det er muligt at arbejde forebyggende med det enkelte barn.

Det fremgår samtidig af analysen, at børnene i foranstaltningerne oftere kommer fra en større børneflok sammenlignet med 5-9-årige børn i Danmark generelt. Da forskning viser, at en større børneflok er indikator for en større risiko for, at der er problemer i familien, under-

streger dette blot væsentligheden ved samarbejdet med og fokus på forældrene. Samtidig understreger det også vigtigheden af, at foranstaltningerne inkluderer barnets øvrige netværk i deres forebyggende arbejde ud over forældrene – såsom eksempelvis søskende.

SAMARBEJDET MED ANDRE

Det fremgår af analysen, at en væsentlig samarbejdspartner for foranstaltningerne er børnenes forældre. Forældrene er i dette tilfælde oftere enlige mødre end hos 5-9-årige børn i Danmark generelt. I forhold til samarbejdet med forældrene peger analysen dog på, at en stor andel af forældrene er dårligt socialt fungerende. Det må derfor formodes, at samarbejdet med forældrene kræver store ressourcer fra kommunens og foranstaltningernes side, og at det derfor også er et punkt, som kræver en særlig opmærksomhed.

Samarbejdet med mødrene er vigtigt, da analysen viser, at selv om der eksisterer betydelige problemer i mange af familierne, så har barnet en tæt relation til moderen og sine søskende. Endvidere har barnets tætte relation til familiemedlemmerne og venner oftest en positiv indflydelse på barnet. Det må derfor antages, at des bedre trivsel der findes i barnets nære omgivelser, des mere vil dette forstærke relationernes positive indvirkning på barnets trivsel.

I flere tilfælde findes der en knap så tæt relation til faderen. Da forældrene i mange tilfælde vurderes til at være dårligt socialt fungerende, er det centralt, at foranstaltningerne tænker samarbejdet og netværket omkring barnet ind i en større kontekst og også inkluderer andre familiemedlemmer end udelukkende forældrene (i mange tilfælde moderen) og andre i barnets nærmiljø, som står det nært. Dette er også en central pointe fra forskningen.

Familiernes netværk er imidlertid ofte svagt. Der findes dog et netværk af såvel familie som naboer og venner. Samtidig må netværket formodes at blive større i takt med, at der tages hånd om de problemer, som synes at findes i de familier, som har 5-9-årige i de forebyggende foranstaltninger, som indgår i undersøgelsen.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER I FOREBYGGENDE ARBEJDE MED 5-9-ÅRIGE

PRÆSENTATION AF SAMMENFATNINGEN

I dette kapitel sammenfatter vi den samlede viden om forebyggende arbejde med 5-9-årige. Opmærksomhedspunkterne i sammenfatningen bygger på den viden, der er genereret i de øvrige kapitler og derfor på en række forskellige metodetilgange. Vi inkluderer viden opnået gennem praksiserfaringer i forebyggende foranstaltninger, såvel som viden opnået via en gennemgang af forskningen på området, en nøgletalsanalyse af relevant data for de danske kommuner samt de foreløbige fund fra indskrivningsspørgeskemaerne udfyldt i foranstaltningerne. Kapitlet kan således anvendes af eksempelvis kommuner som et idékatalog med punkter, der er gode at være opmærksomme på ved igangsættelse af forebyggende foranstaltninger rettet mod børn på et tidspunkt, hvor børnene starter i skole og fritidsordninger og -tilbud.

Det er vigtigt at bemærke, at dette kapitel er et idékatalog baseret på praksis. Med andre ord fremhæves erfaringer fra de deltagende foranstaltninger, der har 5-9-årige som målgruppe – erfaringerne er dog endnu ikke blevet effektevalueret. De fem foranstaltninger betoner imidlertid gode eksempler på praksisser, som kan afprøves i andre kommuner. Der er tale om afprøvede praksisser, som de professionelle i foranstaltningerne oplever har en positiv virkning i forhold til det forebyggende arbejde med børn i alderen 5-9 år. Ved afslutningen af projektet bliver de samle-

de resultater fra effektevalueringen for alle aldersgrupper udgivet og sammenholdt med opmærksomheds-punkterne fra de enkelte delrapporter.

Strukturen i kapitlet er inspireret af Business Excellence-modellen og er opdelt under *indsatsen* (foranstaltningen) med underoverskrifterne:

- Målgruppe, formål og indhold
- Henvisning og visitering
- Metoder
- Medarbejdere og faglighed
- Organisering og ledelse
- Samarbejde med andre.

Og en beskrivelse af *resultater* under overskriften:

- Dokumentation og resultater.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Målgruppen for de forebyggende foranstaltninger, der er beskrevet i rapporten, er ikke kun de 5-9-årige. De 5-9-årige er som regel sammen med ældre børn i foranstaltningen. Foranstaltningerne dækker således oftest en periode i børnenes liv, fra de indtræder i skole- og fritidslivet, og indtil de forlader grundskolen.

At der er ligheder mellem foranstaltningernes målgruppe er imidlertid ikke ensbetydende med, at det forebyggende arbejde er ens tilrettelagt i foranstaltningerne. Dette skyldes blandt andet, at der er forskel de danske kommuner imellem, og de har følgelig forskelligt udgangspunkt for deres forebyggende arbejde. Herudover er der forskel på formen for de forebyggende foranstaltninger, som indgår i projektet. Nogle af foranstaltningerne er tilrettelagt som skoletilbud, andre som tilbud efter skoletid og andre igen som begge dele. Det betyder blandt andet også, at der er forskel på foranstaltningernes åbningssteder. Hvor nogle har åbent dagligt, har andre åbent et par gange om ugen.

Foranstaltningerne skiller sig ud fra hinanden, i forhold til hvilke børn i alderen 5-9 år der er den primære målgruppe. Foranstaltningerne

pointerer, at det er vigtigt at afklare, hvilken målgruppe man ønsker at fokusere på ved tilrettelæggelsen af en forebyggende foranstaltning, da børn med diagnoser som eksempelvis ADHD og Tourette har særlige behov. Nogle af de udvalgte foranstaltninger har en blandet målgruppe, som indeholder børn med og uden diagnoser, men hovedparten af de udvalgte foranstaltninger har valgt at have en mere ensartet målgruppe, eksempelvis med børn, som ikke har diagnoser, da det vurderes, at der er behov for særlige typer af tilbud og behandlinger til børn henholdsvis med og uden diagnoser.

Det er et fællestræk for de udvalgte foranstaltninger, at de alle forsøger at øge børnenes trivsel ved blandt andet at hjælpe dem til at få relationer og komme tilbage til almenområdet. Børnene skal ikke føle, at de skiller sig ud og isoleres fra deres jævnaldrende. Det betyder, at der sigtes mod, at børnene kan begå sig i en skole og i en SFO, og at de kan deltage i fritidsaktiviteter. De skal lære at begå sig blandt andre mennesker. Som følge af denne tænkning hjælper foranstaltningerne eksempelvis børnene med basale praktiske ting, hvis deres forældre ikke kan magte dette. Det kan være at få købt vinterstøvler, holde børnefødselsdag for børnene i foranstaltningen og få læst lektier. Samtidig er der fokus på, at børnene lærer at varetage mange opgaver selv, da nogle forældre har problemer i en grad, så de ikke kan hjælpe børnene med en del dagligdags opgaver.

For at børnene kan lære, handler det imidlertid ikke kun om at give dem input. Det handler også om, hvorvidt børnene er i en situation, hvor de har overskud til at tage imod disse input. De udvalgte foranstaltninger lægger vægt på, at der arbejdes meget struktureret med faste rammer, da det opleves som vigtigt i forhold til børn i alderen 5-9 år. Genkendelighed og forudsigelighed er vigtigt for børnene og de ansatte, så fokus kan være på barnet. For børn i alderen 5-7 år er det især vigtigt, at de lærer at sidde stille, at forstå en kollektiv besked, at vente på deres tur og at forstå, at de er en del af fællesskabet. De skal lære at være i samspil med andre, de skal have selvindsigt og få øje på andre, så de ved, hvad der sker, når de gør noget ved et andet barn. For børn i alderen 8-9 år handler det især om barnets selvværd og om at være en god kammerat. I forhold til at kunne indtræde i almenområdet igen, såsom folkeskolen og fritidstilbud, er det vigtigt, at børnene kan disse færdigheder.

Fra et forskningsperspektiv er denne inklusion i almenområdet vigtig. I forhold til målgruppen 0-4 år, som var fokus i delrapport 2, er

det tydeligt, at et overordnet mål for aldersgruppen 5-9-årige er, at de bibeholdes i – eller hurtigt vender tilbage til – almenområdet. Børn i alderen 5-9 år har en alder, hvor de starter deres færden i den sociale verden, og det kan være faretruende for deres videre udvikling, hvis de aldrig kommer ordentligt ind i den. Derfor bør dette være et centralt fokus i det forebyggende arbejde: Hvordan bibeholder børn en så 'normal' dagligdag som overhovedet muligt? Fritidsaktiviteter og skolegang, hvor et barn ikke isoleres fra jævnaldrende, fungerer som beskyttelsesfaktorer i forhold til barnets trivsel og udvikling. Det er vigtigt, at barnet er i stand til at indgå i sociale relationer med andre, da det er en central forudsætning for barnets videre liv. Barnets skolegang lægger ligeledes et fundament for det videre liv, da det danske samfund i høj grad er baseret på de faglige kundskaber, som et barn tilegner sig gennem sin skoletid. Af effektevalueringen fremgår det, at børnene i de udvalgte foranstaltninger er glade for skolen, men at de er fagligt svage. Et centralt punkt for det forebyggende arbejde med fokus på børn, som er i skolealderen, bør følgelig være at styrke deres faglige kompetencer og eksempelvis sætte ind i forhold til en grundig lektiehjælp. I forlængelse hermed er det derfor givtigt med lærere tilknyttet foranstaltningerne sådan, som det ses i hovedparten af de udvalgte foranstaltninger med fokus på 5-9-årige.

I forhold til barnets tilknytning til almenområdet peger erfaringerne fra praksis på, at børnenes dannelse af venskaber bør have opmærksomhed, da mange børn ikke har nogen venner eller kun få venner, når de starter i foranstaltninger. Venskaber kan opbygges i forhold til andre børn i foranstaltningen, men det vurderes også som vigtigt i foranstaltningerne, at der gøres en indsats for, at børnene får opbygget venskaber med børn fra almenområdet, som ikke er i en foranstaltning.

Et fokus under det forebyggende arbejde med børn i alderen 5-9 år er således på, at børnene opbygger et netværk til andre børn. Børnenes netværk rækker imidlertid ud over deres relationer til andre børn. Forskningen peger på, at familieforholdet spiller en central rolle for barnets udvikling. Det er derfor vigtigt, at det forebyggende arbejde ikke udelukkende inkluderer barnet, men også arbejder på at skabe forbedringer i hjemmet, som fremmer barnets trivsel. Børnenes forældre kæmper ofte med seriøse problemer – især psykiske problemer – som i høj grad påvirker børnenes trivsel og udvikling. En forbedring af forældrenes livsforhold bør derfor have et centralt fokus i det forebyggende arbejde. Foranstaltningerne for børnene i alderen 5-9 år er imidlertid langt fra

tilrettelagt som familiebehandling i samme grad, som vi så det ved foranstaltninger rettet mod børn i alderen 0-4 år. Det er ved børn i alderen 5-9 år i særlig grad det enkelte barn, som er i fokus. Erfaringerne fra de udvalgte foranstaltninger peger dog på, at familierne inkluderes i det forebyggende arbejde, og at foranstaltningerne overtager forældrenes opgaver i de tilfælde, hvor det er nødvendigt. Desuden arbejder foranstaltningerne netværksbaseret i forhold til at inkludere andre væsentlige aktører omkring det enkelte barn, såsom sagsbehandleren og skolelærere. Forskningen peger på, at det kan være givtigt at tænke endnu mere netværksbaseret omkring børnene og således også inkludere andre familiemedlemmer end forældre såvel som andre voksne, der spiller en central rolle i barnets liv.

HENVISNING OG VISITERING

Da alle de beskrevne foranstaltninger er iværksat efter servicelovens § 52, stk. 3, gælder det, at der forud for visiteringen til den enkelte foranstaltning er udarbejdet en undersøgelse af barnets forhold efter servicelovens § 50, udarbejdet en handleplan efter servicelovens § 140 samt truffet afgørelse om foranstaltning.

Såvel vidensopsamlingen som nøgletalsanalysen peger på, at et godt sted at identificere manglende trivsel hos børn er i skolen og i fritidsordninger og -aktiviteter. Lærere og pædagoger disse steder ser børnene i samspil med andre børn og voksne, og det er derfor tydeligt, når et barn ikke trives.

I forhold til henvisning og visitering fremgår det af casestudierne, at alle lederne sidder med i visitationsudvalg. De fremhæver, at det er vigtigt, at der er en god og løbende dialog mellem foranstaltningerne, sagsbehandlerne på kommunen og PPR. Dialogen kan blandt andet indebære, at sagsbehandleren til et barn tager en snak med lederen af foranstaltningen som del af § 50-undersøgelsen og handleplanen, således at lederen har kendskab til barnet og dets sag, inden det tages op i visitationsudvalget. Endvidere fremhæves det i foranstaltningerne, at de gerne vil have børnene så tidligt så muligt – gerne allerede fra børnehaven eller børnehaveklassen – så de kan tilbyde en egentlig tidlig forebyggende indsats. I praksis oplever foranstaltningerne dog, at det ikke altid er tilfældet.

Forskningen peger desuden på, at det er vigtigt, at familien er motiveret til at modtage det forebyggende arbejde. Det er følgelig centralt, at der er fokus på, hvordan den enkelte familie motiveres ved henvisningen til en forebyggende foranstaltning. De udvalgte foranstaltninger påpeger i den forbindelse, at det er en god ide, at forældre og barn har besøgt foranstaltningen, inden barnet visiteres til den. Herved bliver de informeret om foranstaltningen, og de kan selv danne sig et indtryk af stedet. En af foranstaltningerne kommer herudover med konkrete bud på, hvordan forældre og barn kan føle sig velkomne fra den første dag. Det kan ske ved, at der serveres morgenmad i den gruppe, som barnet bliver tilknyttet, eller ved at barnet tilknyttes et af de ældre børn, som fungerer som 'mentor' for barnet.

METODER

De udvalgte foranstaltninger bekender sig ikke til én teori eller særlige metoder. I stedet lader de sig inspirere af forskellige dele af forskellige teorier og metoder. Især trækker alle foranstaltningerne på en ressourcefokuseret tilgang, der lægger vægt på anerkendelse, 'empowerment' og relationspædagogisk arbejde. Flere arbejder også ud fra narrative teorier med fokus på udviklingen af nye fortællinger og nye livshistorier for børnene og deres forældre. En af foranstaltningerne giver et konkret eksempel på, hvordan de i deres foranstaltning inddrager og sikrer den ressourceorienterede tilgang. De fastholder fokus på barnets ressourcer ved at anvende et 'belønningssystem', hvor børnene får en konkret belønning – eksempelvis i form af minutter, som giver adgang til forskellige oplevelser – når de gør, som de bliver bedt om, eller som der er aftalt. Tanken bag belønningssystemet er at anerkende børnene for deres hensigtsmæssige adfærd. De inddrager også forældrene i belønningssystemet for at lære dem at sætte fokus på barnets positive adfærd.

Den ressourceorienterede tilgang fremhæves også af forskningen som central i det forebyggende arbejde. Især peger vidensopsamlingen på, at det er vigtigt at inddrage forældrene i det forebyggende arbejde og således antage en ressource- og helhedsorienteret tilgang til arbejdet med det enkelte barn. Forskning viser, at de mest succesfulde forældreuddannelser bygger videre på familiens styrker og undervejs indarbejder de færdigheder, der bedst opfylder familiens behov.

På baggrund af casestudierne i foranstaltningerne fremkommer der følgende metoder, som foranstaltningerne har positive erfaringer med at inddrage i deres forebyggende arbejde:

- Udarbejdelse af genogram (familietræ) bidrager til at afdække familiens samlede relationer, ressourcer, krav og belastninger. Sociogram kan tilsvarende benyttes til at afdække barnets sociale rolle i klassen.
- 'Færdselsprøve', hvor der på legepladsen med kridt tegnes en rute op, hvor barnet og/eller moren/faren skal gå igennem med bind for øjnene, mens den anden part dirigerer vedkommende igennem. Metoden kan blandt andet bruges til at gøre forældrene klare over, at de skal 'føre dansen', og at deres klare og tydelige kommunikation til og med deres børn er afgørende.
- Familiemalerier, hvor forældrene sammen med barnet maler et fælles maleri, og hvor der blandt andet ses på, hvordan der samarbejdes, og hvem der tager styringen.

Ud over en aktiv inddragelse af forældrene i det forebyggende arbejde peger forskningen på, at det kan være hensigtsmæssigt at arbejde med et udvidet skolebegreb. Der er erfaringer fra Skotland og England med at sætte ind med en særlig støtte til børnene og forældrene i skolen, hvor skolen tilbyder en række services og støttetilbud, der skal sikre børnenes trivsel både i og uden for skolen. Formålet hermed er at tage problemerne i opløbet og så vidt muligt bibeholde børnene inden for almenområdet.

Foranstaltningerne fremhæver i forhold til deres daglige praksis, at det er vigtigt, at der arbejdes systematisk og struktureret med fokus på faste rammer og genkendelighed. På den anden side skal børnene introduceres til forstyrrelser under kontrollerede forhold. Denne introduktion til uventede hændelser skal lære børnene at klare sig, når de faste rammer og strukturer ændrer sig. Et eksempel på en forstyrrelse er, at gæster inviteres ind i et lokale, hvor der foregår undervisning. Børnene anerkendes for at kunne fastholde deres koncentration og deres arbejdsindsats, selvom fremmede træder ind og taler sammen under undervisningen.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Angående medarbejdere og faglighed findes der især to faggrupper tilknyttet foranstaltninger for 5-9-årige. Det er lærere og pædagoger. Foranstaltningerne har gode erfaringer med, at lærere og pædagoger arbejder sammen. Dette er eksempelvis i forhold til skoletilbud, hvor de varetager mange af de samme opgaver, men hvor lærerne har det overordnede ansvar for undervisningen. De to faggrupper har imidlertid forskellige overenskomster og er tildelt forskellig tid blandt andet i forbindelse med forberedelse. Det kan skabe gnidninger i foranstaltningerne mellem de to faggrupper. Derfor anbefales det fra foranstaltningernes side, at lederen melder klart ud omkring rammerne for arbejdet i foranstaltningen. Herudover fremhæves det, at det i foranstaltningerne kan overvejes, om pædagogerne skal have tid til forberedelse.

Et andet centralt punkt i forhold til medarbejderne og fagligheden er videre- og efteruddannelse. I forhold til den faglige viden fremstår det som et centralt punkt i de deltagende foranstaltninger, at der er mulighed for videreudvikling og efteruddannelse. Videreudviklingen kan ske i det små ved, at der er tid til uformel faglig sparring mellem kollegaer og mellem leder og medarbejdere. Den faglige sparring kan desuden tage form af faglige temadage eller for-/eftermiddage, hvor personalet drøfter en artikel, får information om et kursus, en kollega har deltaget i, eller hvor der er besøg af en ekstern oplægsholder. I forbindelse med personalemøderne vægter medarbejderne, at de ligger i faste rammer og gerne holdes ugentligt. Møderne og de faglige temadage for personalegruppen er endvidere med til at sikre et 'fællessprog' og en fælles forståelsesramme, som videre er med til at sikre et fælles udgangspunkt for det forebyggende arbejde i foranstaltningen.

Den faglige udvikling er vigtig, idet den nye viden skabt gennem såvel de mindre aktiviteter tilknyttet foranstaltningen som gennem efteruddannelserne medfører engagerede medarbejdere og et højt fagligt niveau. Samtidig sikres det, at foranstaltningens egen praksis løbende tilpasses, videreudvikles og justeres til fordel for målgruppen. Flere af foranstaltningerne peger imidlertid på, at det kan være svært at finde vikardækning, når personalet skal på ekstern efteruddannelse. Resultatet kan være, at medarbejderne ikke får ekstern efteruddannelse. Medarbejderne vurderer derfor, at det er vigtigt at finde en løsning på dette dilemma, da efteruddannelse er vigtig for den faglige kvalitet i foranstaltningerne.

Endelig fremgår supervision som et centralt tema hos de forebyggende foranstaltninger, når det vedrører medarbejderne og deres faglighed. Supervision er vigtig i forhold til at reflektere over praksis og få nye vinkler på en sag. Supervisionen kan være sags- eller emnerelateret. Nogle kommuner eksperimenterer med intern supervision, hvor medarbejderne – eventuelt nye medarbejdere til ’ældre’ medarbejdere – giver hinanden supervision. Holdningen blandt medarbejderne er imidlertid, at den interne supervision ikke bør stå alene, men suppleres af ekstern supervision ved en ekstern psykolog eller lignende.

ORGANISERING OG LEDELSE

Når der i foranstaltningerne fremhæves positive opmærksomhedspunkter vedrørende organisering og ledelse, fremstår det tydeligt, at ledelsen ifølge de professionelle skal være en tydelig ledelse, som samtidig giver rum og lytter til sine medarbejdere. Ledelsen skal være fagligt stærk og have erfaring med udsatte børn og unge, idet det sikrer en høj faglig kvalitet i foranstaltningerne.

Endvidere er det vigtigt, at ledelsen er åben for udvikling og får styrket sine faglige kompetencer gennem løbende efteruddannelse, eksempelvis gennem en masteruddannelse, og at der ligeledes sker en udvikling af de ledelsesmæssige kompetencer, eksempelvis gennem lederuddannelse eller ved deltagelse i ledernetværk. Dette er med til at sikre engagerede ledere, som ’brænder’ for deres arbejde, ’deres’ foranstaltning og medarbejdere. Samtidig er det medvirkende til, at lederne fremstår som synlige og dygtige ledere, som medarbejderne har tillid til, hvilket medfører større medarbejdertilfredshed.

Foranstaltningerne peger på, at det i forhold til den daglige tilrettelæggelse af det forebyggende arbejde er vigtigt med selvbestemmelse og metodefrihed. Dette gælder for det første for lederen, hvor det er centralt, at lederen har stor indflydelse på den daglige styring af foranstaltningen, da det giver lederen ejerskab og engagement i forhold til foranstaltningen og det forebyggende arbejde. Det fremhæves i foranstaltningerne, at det er vigtigt, at samarbejdet mellem lederen af foranstaltningen og kommunens børn og unge-chef er karakteriseret ved stor gensidig respekt og tillid baseret på en løbende dialog. Selvbestemmelsen og metodefriheden skal imidlertid også gøre sig gældende for medarbejderne,

hvor de skal opleve, at de har indflydelse på det daglige arbejde, at de bliver lyttet til, oplever tillid og møder anerkendelse. Dette bidrager til, at de ligeledes oplever større ejerskab og herigennem også større arbejds-glæde.

Endelig bliver det fremhævet i foranstaltningerne, at det er vigtigt med klare procedurer for, hvad medarbejderne skal gøre, hvis der eksempelvis har været en vanskelig situation, hvor et barn har reageret voldsomt. Det ses som vigtigt, at der – eksempelvis som del af arbejdet med foranstaltningens psykiske arbejdsmiljø – opbygges et beredskab og procedurer for særlige hændelser, så medarbejderne ved, hvordan de skal handle. Procedurene kan blandt andet bidrage til, at man sikrer sig, at hændelsen tales ordentligt igennem med lederen, ekstern supervisor eller psykolog. At der i de forebyggende foranstaltninger arbejdes med børn, som på mange punkter i deres liv ikke trives, kan medvirke til et sårbart arbejdsmiljø, hvor hændelser pludseligt kan opstå. Derfor fremhæver medarbejderne også, at det er vigtigt at have fokus på humor i det daglige arbejde, og at medarbejderne kan arbejde sammen, da det er fundamentalt for, at der opnås en positiv stemning i foranstaltningen og positive resultater.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Et centralt opmærksomhedspunkt er samarbejdet med andre, da det i foranstaltningerne bliver fremhævet, at samarbejdet med relevante aktører er en vigtig forudsætning for, at det forebyggende arbejde kan lykkes. Relevante samarbejdspartnere fremgår såvel på baggrund af vidensopsamlingen, nøgletalsanalysen og casestudierne især at være børnenes forældre og deres skole- og fritidstilbud. Det er vigtigt at etablere en fast struktur for samarbejdet. Det kan være i form af faste møder eller en løbende orientering. Eksempelvis er netværks- og statusmøder med til at sikre koordinering og fremdrift i de konkrete sager. Aktører med betydning for familien, eller som er inddraget i forhold til familiens sag, herunder kommunens sagsbehandler, diskuterer familiens resultater, udfordringer og mål på disse møder. Familierne bør være obligatoriske deltagere i sådanne møder.

Nøgletallene viser, at der kan være forskel på børnenes familier. Hovedparten af børn i alderen 5-9 år bor med deres mor og far, og det er

derfor relevant at indtænke begge forældre som samarbejdspartnere. Samtidig viser de foreløbige resultater fra effektevalueringen, at en høj grad af børnene i alderen 5-9 år, som er tilknyttet de udvalgte foranstaltninger, udelukkende bor med enten deres mor eller far. Det er en højere andel end børn generelt, som bor med enten en enlig mor eller en enlig far. Det er derfor vigtigt ved tilrettelæggelsen af det forebyggende arbejde at tænke på, hvorledes der kan samarbejdes med begge former for forældre.

Samarbejdet med skole og andre institutioner inden for almenområdet er centralt for, at børn i forebyggende foranstaltninger sikres en tilknytning til 'det almene børneliv'. Dette fremstår også på baggrund af casestudierne, hvor foranstaltningerne pointerer, at samarbejdet mellem special- og almenområdet er essentielt, da det har afgørende betydning, når et barn eksempelvis skal udskrives og udsluses til almenområdet igen efter tid i en heldags-foranstaltning. Det kan være til en folkeskole eller en specialklasse i folkeskolen. I den sammenhæng fremkommer foranstaltningerne med konkrete anbefalinger i forhold til at sikre et positivt samarbejde. Det anbefales:

- At lederne af foranstaltningerne deltager i skoleledernes møder, så begge parter er orienteret om hinandens arbejde og for at sikre, at der er opbakning fra ledelsen på de skoler, som børnene udsluses til.
- At der igangsættes forskellige tiltag som del af udslusningen af et givent barn. Det kan eksempelvis være, at barnet i det små starter med at være i 'skolepraktik' nogle timer eller en dag om ugen i den klasse, som barnet skal udsluses til. Barnets kontaktperson i foranstaltningen kan med fordel deltage, så barnet føler sig trygt.
- At læreren eller lærerne fra skolen kommer på besøg i foranstaltningen og ser barnet der og lærer barnet at kende i for barnet trygge rammer.
- At lærerne på skolen er indforstået med, at barnet starter i klassen, ligesom forældrene til de øvrige børn i klassen også informeres om barnet, så de støtter op om barnet og dets forældre.
- At skolen får ekstern supervision i 1/2-1 år efter, at den har modtaget et barn fra 'specialsystemet'. Herunder at der afsættes ressourcer til de udfordringer, som eventuelt måtte komme.

- At nye sagsbehandlere og andre samarbejdspartnere generelt inviteres til at besøge foranstaltningen, eksempelvis som en del af deres introprogram, så de får et kendskab til foranstaltningen.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Foranstaltningerne udtrykker et ønske om at følge familiers og børns udvikling. Der skal sikres 'en rød tråd' for de enkelte familier gennem systemet, hvor familiens færd tydeliggøres. Familien og dens liv fremstår herved som en helhed, hvilket gør det lettere at vurdere, om familien udvikler sig i en positiv retning.

I forhold til formidlingen af foranstaltningens arbejde og resultater fremhæver foranstaltningerne, at de årlige kvalitetsrapporter kan bruges i dialogen med kommunens børn og unge-chef, foranstaltningens medarbejdere og samarbejdspartnere. Kvalitetsrapporterne er udarbejdet af foranstaltningens leder og indeholder beskrivelser af klare mål og mål-opfyldelse.

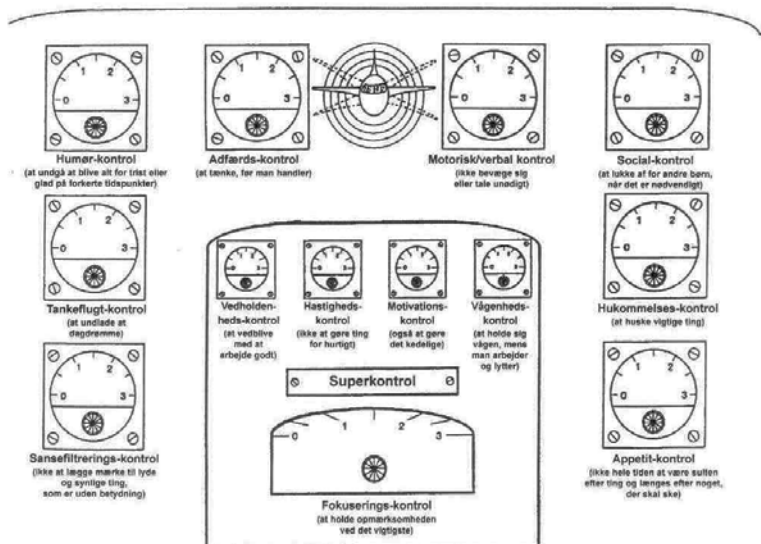
Når det kommer til børns adfærdsproblemer, viser nyere international forskning, at familie- og miljøbaserede og skolebaserede indsatsmodeller er de mest lovende tilgange. Herudover viser flere studier, at blandt andet forældreuddannelse på forskellig vis har en positiv effekt på børns problemadfærd, og at børnene herved kan blive mere skoleparate.

BILAG

Bilagene indeholder de eksempler, der er brugt til at understøtte beskrivelserne af de forebyggende foranstaltninger i kapitel 3 til 7.

BILAG 1: MEL LEVINES KONCENTRATIONS-COCKPIT, HELDAGSSKOEN ÅDALEN I ASSENS KOMMUNE

Opmærksomhedsfunktionen (Koncentrations-cockpittet)

Kilde: Mel Levine (1998): *Med barnet i centrum – Om undervisning af børn med særlige behov*. Dansk Psykologisk Forlag, side 71.

BILAG 2: SAMTALEARK FRA BAKKEGÅRDEN I BRØNDBY KOMMUNE

Samtaleark for børn indskrevet på Bakkegården

Disse spørgsmål er tænkt til brug af pædagoger og lærere til samtale med børnene inden forældrekon-
sultationen. Børnenes svar kan benyttes som ud-
gangspunkt i samtalen.

Navn: _____

Måned/år: _____

- Sig det du godt kan lide ved at gå på Bakkegården!
- Er der noget du ikke kan lide ved at gå i skole på Bakkegården?
- Er der noget du kan gøre anderledes / øve dig i at blive bedre til?
- Er der noget dine lærere kan gøre anderledes for at hjælpe dig?
- Sig det du godt kan lide ved at være i huset på Bakkegården!
- Er der noget du ikke kan lide ved at være i huset på Bakkegården?
- Er der noget du kan gøre anderledes / øve dig i at blive bedre til?
- Er der noget dine pædagoger kan gøre anderledes for at hjælpe dig?
- Er der noget du er rigtig god til?
- Er der noget du ikke er så god til?
- Er der noget du kan gøre bedre?
- Er der noget der gør dig glad?
- Er der noget der gør dig ked af det?
- Er der nogen der kan trøste dig?

- Er der noget der er sjovt at lave på Bakkegården?
- Er der noget der ikke er så sjovt?
- Er der noget du kan gøre for at få det sjovt på Bakkegården?
- Er du en god kammerat?
- Er du god til at være sammen med de andre børn?
- Har du en god ven på Bakkegården? Hvem?
- Driller du nogen? - hvem? Eller bliver du drillet? - af hvem?
- Er der noget du kan gøre anderledes for ikke at drille eller blive drillet?
- Er der nogen du er bange for? - hvem?
- Tror du der er nogen der er bange for dig? - hvem?
- Er der noget du kan gøre anderledes for ikke at være bange eller gøre andre bange?
- Er du god til at løse konflikter?
- Er du god til at hjælpe andre?
- Er du god til at lytte til andre?
- Er du god til at fortælle om dine oplevelser?
- Ved du hvorfor du er på Bakkegården?

**BILAG 3: BØRNEHUSETS PÆDAGOGISKE UDVIKLINGSPLAN,
FREDERICIA KOMMUNE**

Barnets navn og fødselsdag:

Dato:

Adfærd:

Status:	Tilføjelser under mødet:
Mål:	
Metode:	

Lektier:

Status:	
Mål:	
Metode:	

Skole/samarbejde:

Status:	
Mål:	
Metode:	

Sundhed:

Såsom : trivsel, motion, læge/tandlæge, personlig hygiejne.

Status:	
Mål:	
Metode:	

Følelsesmæssig udvikling:

Status:	
Mål:	
Metode:	

Forældre samarbejde:

Status:	
Mål:	
Metode:	

Sociale kompetencer:

Status:	
Mål:	
Metode:	

Fritidsinteresser:

Status:	
Mål:	
Metode:	

Andre relevante forhold:

Status:	
Mål:	
Metode:	

Øvrige aftaler der indgås under mødet:

Tilstede ved mødet var:

BILAG 4: BELØNNINGSSKEMA FRA ULLERØDSKOLEN I
HILLERØD KOMMUNE

Belønningsminutter

10 minutter

Ullerødsken

Belønningsminutter

15 minutter

Ullerødsken

LITTERATUR

- Adams, P. & Chandler, S.M. (2004): Responsive Regulation in Child Welfare: Systemic Challenges to Mainstreaming the Family Group Conference. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 31, 93-116.
- Bebbington, A. & Miles, J. (1989): The Background of Children who enter Local Authority Care. *The British Journal of Social Work*, 19(1), 349-368.
- Bengtsson, T., Knudsen, L. & Nielsen, V.L. (2009): *Kortlægning af kommunernes foranstaltninger til udsatte unge. Udviklingen efter anbringelsesreformen*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:30.
- Berk, L.E., & Winsler, A. (1995): *Scaffolding Children's Learning: Vygotsky and Early Childhood Education*. Washington DC: National Association for the Education of Young Children.
- Bille, T. & Wulff, E. (2006): *Tal om børnekultur. En statistik om børn, kultur og fritid*. København: AKF – amternes og kommunernes forskningsinstitut og Børnekulturens Netværk.
- Bo, K-A., Guldager, J. & Zeeberg, B. (2008): *Udsatte børn. Et helbuds- perspektiv*. København: Akademisk Forlag.
- Brown, L. (2003): Mainstream or Margin? The current Use of Family Group Conferences in Child Welfare Practice in the UK. *Child and Family Social Work*, 8, 331-340.

- Bø, I. (2000): *Barnet og de andre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christensen, E. (2004): *7 års børneliv. Velfærd, sundhed og trivsel hos børn født i 1995*. København: Socialforskningsinstituttet, 04:13.
- Danmarks Statistik (2010): *Befolkningens udvikling 2009*. København: Danmarks Statistik.
- Dencik, L., Bäckström, C. & Larsson, E. (1988): *Barnets två världar*. ESSELTE Studium/Almqvist & Wiksell.
- Egelund, T., Andersen, D. Hestbæk, D.-A., Lausten, M., Knudsen, L., Olsen, R.F. & Gerstoft, F. (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:23.
- Ertmann, B., Guldager, E. & Nørgaard-Nielsen, S. (2006): *Kundskabsoversigt. Eksisterende viden og erfaringsdannelse om forbedrende kurser til familier, hvor forældrene er i risiko for at reagere voldeligt over for deres børn*. Odense: Servicestyrelsen.
- Falck, S. (2006): *Hvad er det med familieråd? Samlerapport fra projektet: "Nasjonal satsning for utprøving og evaluering av familieråd i Norge"*. NOVA Rapport 18/06.
- Faureholm, J. & Brønholt, L.L. (2005): *Familierådslagning: En beslutningsmodel*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Fink-Jensen, K., Højmark Jensen, U., Kragh-Müller, G. & Mørck, L.L. (2004): *Skolepraksis – forhold, der fremmer og hæmmer læring. En undersøgelse af "De gode eksempler" på klasseniveau*. København: AKF Forlaget.
- Goodman, R. (1997): 'The Strengths and Difficulties Questionnaire: A Research Note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586.
- Goodman, R., Ford, T., Simmons, H., Gatward, R. & Meltzer, H. (2000): Using the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) to Screen for Child Psychiatric Disorders in a Community Sample. *British Journal of Psychiatry*, 177, 534-539.
- Gullestrup, L. (2005): *At blive et med sig selv – om udviklingen af det 0-5-årige barns SELV*. Frydenlund.
- Hansson, K. (2001): *Familjebehandling på gode grunder. En forskningsbaseret oversigt*. Stockholm: Gothia.
- Hart, S. (2006): *Betydningen af samhørighed – om neuroaffektiv udviklingspsykologi*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Jensen, B., Holm, A., Allerup, P. & Kragh, A. (2009): *Effekter af indsatser for socialt udsatte børn i daginstitutioner. HPA-projektet*. København: Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Kazdin, A.E. (1997): Practitioner Review: Psychosocial Treatments for Conduct Disorder in Children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 161-178.
- Kazdin, A.E. (2002): Psychosocial Treatments for Conduct Disorder in Children and Adolescents. I: Nathan, P. E. & Gorman, J. M. (red.): *A guide to Treatments that Work*. New York: Oxford University Press.
- Kling, Å., Sundell, K., Melin, L. & Forster, M. (2006): *KOMET för föräldrar. En randomiserad effektutvärdering av ett föräldraprogram för barns beteendeproblem*. Stockholm: Socialstyrelsen. Forsknings- och Utvecklingsenheten. Rapport 2006:14.
- Larsen, E. (2004): *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjonen som terapeut*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Larsson, B., Fossum, S., Clifford, G., Drugli, M.B., Handegård, B.H. & Mørch, W-T. (2008): Treatment of Oppositional Defiant and Conduct Problems in Young Norwegian Children. Results of a Randomized Controlled Trial. *European Child Adolescent Psychiatry*, 18(1), 42-52.
- Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H. & Jensen, V.M. (2010): *Introduktion til dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:02.
- Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. & Aaquist, M. (2010): *Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:22.
- Levine, M. (1998): *Med barnet i centrum – om undervisning af børn med særlige behov*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Lupton, C. & Stevens, M. (1997): *Family Outcomes: Following through on Family Group Conferences*. Portsmouth: University of Portsmouth, Report no. 34.
- Mahoney, J. L. (2000): School Extracurricular Activity Participation as a Moderator in the Development of Antisocial Patterns. *Child Development*, 71, 502-516.

- McAuley, C., Pecora, P.J. & Rose, W. (2006): *Enhancing the Well-being of Children and Families through Effective Interventions. International Evidence for Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- McCabe, L., & Cochran, M. (2008): *Can Home Visiting Increase the Quality of Home-based Child Care? Findings from the Caring For Quality Project*. Research Brief, no. 3, October 2008.
- Mortensen, B. (2007): *Børneperspektivet i familierådslagning*. Odense: Servicestyrelsen.
- Nordahl, T., Sørli, M-A., Manger, T. & Tveit, A. (2008): *Adfærdsproblemer hos børn og unge. Teoretiske og praktiske tilgange*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Nygren, P. (2006): *Socialt udsatte børn og unge i et handlekompetenceperspektiv*, København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.
- Obel, C., Dalsgaard, S., Stax, H.P. & Bilenberg, N. (2003): Spørgeskema om barnets styrker og vanskeligheder (SDQ-DAN). *Ugeskrift for Læger*, 165/5, 462-465.
- Pennell, J. & Burford, G. (2000): Family Group Decision Making: Protecting Children and Women. *Child Welfare*. Vol. 79, 131-158.
- Piquero, A., Farrington, D.P., Welsh, B., Tremblay, R. & Jennings, W. (2008): *Effects of Early Family/Parent Training Programs on Antisocial Behavior & Delinquency. A Systematic review*. Campbell Systematic Reviews 2008:11.
- Pugh, G. & Statham, J. (2006): Interventions in Schools in the UK. In: McAuley, C., Pecora, P.J. & Rose, W. (red.): *Enhancing the Well-being of Children and Families through Effective Interventions. International Evidence for Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Rambøll Management Consulting (2009): *Evaluering af De Utrolige År. Delrapport 1: Implementering af programmet*. Odense: Servicestyrelsen.
- Rambøll Management Consulting (2010): *Evaluering af De Utrolige År. Delrapport 2: Effekten af programmet*. Odense: Servicestyrelsen.
- Rasmussen, B.M. & Hansen, T.H. (2002): *En beslutningsmodel med meget mere. En undersøgelse af "Det danske forsøg med Familierådslagning"*. Aabenraa: UFC Børn og Familier.
- Sanders, M.R., Markie-Dadds, K., Turner, K.M.T. & Brechman-Toussaint, M. (2000): *Triple P. Positive Parenting Program. A Guide to the System*. Brisbane: Parenting and Family Support Centre, School of Psychology, The University of Queensland.

- Schjellerup Nielsen, H. (2008): Udsatte børn i skolelivet og på andre sociale arenaer. I Bo, K-A., Guldager, J. & Zeeberg, B. (red.): *Udsatte børn. Et helbedsperspektiv*. København: Akademisk Forlag.
- Servicestyrelsen (2006): *Forældreprogrammer: Inspirationskatalog med 18 veldokumenterede forældreprogrammer*. Odense: Servicestyrelsen.
- Servicestyrelsen (2010a): *De Utrolige År: Fokus på det positive samvær*. Odense: Servicestyrelsen.
- Servicestyrelsen (2010b): *PALS. De gode cirkler i skole og SFO*. Odense: Servicestyrelsen.
- Socialstyrelsen (1988): *Koks i familien*. København: Socialstyrelsens Informations- og konsulentvirksomhed.
- Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling (2010): *EFQM Excellence Modellen 2010*. København: Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling.
- Statens Folkhälsoinstitut (2010): *Nya möjligheter. Metoder för föräldrastöd från förskolan till tonåren*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut.
- Sundell, K. & Vinnerljung, B. (2004): Outcomes of Family Group Conferencing in Sweden. A 3-year Follow-up. *Child Abuse & Neglect*. Vol. 28, 267-287.
- Sundell, K., Egelund, T., Andrée, C. & Kaunitz, C. (2007): *Barnvårdsutredningar. En kunskapsöversikt*. Stockholm: IMS og Gothia Förlag.
- Sørli, M-A. (2000): *Alvorlige atferdsproblemer og lovende tiltak I skolen. En forskningsbasert kunnskapsstatus*. Oslo: Praxis forlag.
- Sørli, M-A. & Ogden, T. (2007): Immediate Impacts of PALS: A School-wide Multi-level Programme Targeting Behavior Problems in Elementary School. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 51(5), 471-492.
- Thornberry, T.P. & Krohn, M.D. (2003): *Taking Stock of Delinquency. An Overview of Findings from Contemporary Longitudinal Studies*. New York: Kluwer Academics.
- Turner, K.M.T. & Sanders, M.R. (2005): Dissemination of Evidence-based Parenting and Family Support Strategies: Learning from the Triple P – Positive Parenting Program system approach. *Aggression and Violent Behavior*, 11(2), 176-193.
- Utting, D. (1995): *Family and Parenthood. Supporting Families, Preventing Breakdown*. York, UK: Joseph Rowntree Foundation.
- Webster-Stratton, C. & Herman, K.C. (2010): Disseminating Incredible Years Series Early-intervention Programs: Integrating and Sus-

- taining Services Between School and Home. *Psychology in the School*, 47(1), 36-54.
- Westheimer, M. (2003): *Parents making a Difference. International Research on the Home Instruction for Parents of Preschool Youngsters (HIPPY) Program*. Jerusalem: The Hebrew University Magnes Press.
- Zøllner, L. & Jensen, B. (2010): *Sårbarhed og (mis)trivsel blandt unge – i Folkeskolens ældste klasser*. Odense: Center for Selvmords-forskning.
- Aasted Halse, J. (1996): *Skolens sociale liv. Skolen er andet end fag*. Frederikshavn: Dafolo Forlag.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2010

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 10:01 Henriksen, A.C.: *Coaching af sygedagpengemodtagere. En pilotundersøgelse med eksperimentelt design.* 69 sider. ISBN: 978-87-7487-961-9. Kr. 70,00.
- 10:02 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H. & Jensen, V.M.: *Introduktion til dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 1.* 97 sider. ISBN: 978-87-7487-962-6. Kr. 100,00.
- 10:03 Christensen, E.: *Grønlandske børn i Danmark.* 87 sider. ISBN: 978-87-7487-963-3. Kr. 90,00.
- 10:04 Henriksen, A.C.: *Veje til beskæftigelse. En kvalitativ undersøgelse af indsatser over for ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere.* 132 sider. ISBN: 978-87-7487-964-0. Kr. 130,00.
- 10:05 Gensby, U. & Thuesen, F.: *På vej mod job efter en arbejdsskade. En evaluering af arbejdsskadestyrelsens Fastholdelsescenter.* 128 sider. ISBN: 978-87-7487-965-7. Kr. 120,00.
- 10:06 Egelund, T., Jakobsen, T.B., Hammen, I., Olsson, M. & Høst, A.: *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag.* 376 sider. ISBN: 978-87-7487-966-4. Kr. 375,00.

- 10:07 Bach H.B. & Henriksen A.C.: *Gravidens sygefravær*. 126 sider. ISBN: 978-87-7487-967-1. Kr. 130,00.
- 10:08 Bach H.B.: *Gravid og Fængselsbetjent*. 36 sider. ISBN: 978-87-7487-968-8. Netpublikation.
- 10:09 Madsen, M.B, Holt, H., Jonassen, A.B. & Schademan, H.K.: *Kvinder og mænd i den offentlige sektor. Karrieremønstre, lederønsker og ledermuligheder*. 274 sider. ISBN: 978-87-7487-969-5. Kr. 270,00.
- 10:10 Larsen, M.: *Lønforskelle mellem kvinder og mænd i 2007. Analyser for lønkommissionen*. 86 sider. ISBN: 978-87-7487-970-1. Kr. 90,00.
- 10:11 Thuesen, F.: *Ledelsen og motivation i den offentlige sektor. Et litteraturstudium*. 100 sider. ISBN: 978-87-7487-971-8. Kr. 100,00.
- 10:12 Deding, M. & Holt, H. (red.): *Hvorfor har vi lønforskelle mellem kvinder og mænd? En antologi om ligeløn i Danmark*. 246 sider. ISBN: 978-87-7487-972-5. Kr. 250,00.
- 10:13 Knudsen, L. & Nielsen, V.L.: *Effekten af kommunernes forebyggende foranstaltninger for unge. Forebyggende foranstaltninger i eget miljø sammenlignet med anbringelse uden for hjemmet*. 152 sider. ISBN: 978-87-7487-973-2. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 10:15 Christensen, G., Mikkelsen, M.F., Pedersen, K.B. & Amilon, A.: *Boligsociale indsatser og buslejstøtte. Kortlægning og programevaluering af Landsbyggefondens 2006-10-pulje*. 164 sider. ISBN: 978-87-7487-977-0. Vejledende pris 160,00 kr.
- 10:16 Bengtsson, S., Mateu, N.C. & Høst, A.: *Blinde børn – integration eller isolation? Blinde børns trivsel og vilkår i hjemmet, fritiden og skolen*. 136 sider. ISBN: 978-87-7487-978-7. Vejledende pris 140,00 kr.
- 10:17 Bengtsson, S., Mateu, N.C. & Høst, A.: *Blinde og stærkt svagsynede. Barrierer for samfundsdeltagelse*. 122 sider. ISBN: 978-87-7487-979-4. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 10:18 Ellerbæk, L.S. & Thuesen, F.: *Projekt arbejdsplads for højtuddannede. Følgeforskning for Region Midtjylland*. 99 sider. ISBN: 978-87-7487-980-0. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:19 Jakobsen, V. & Ellerbæk, L.S.: *Løn- og arbejdsforhold for kvinder og mænd i køkefaget*. 71 sider. ISBN: 978-87-7487-981-7. Netpublikation.
- 10:20 Ottesen, M.H., Andersen, D., Nielsen, L.P., Lausten, M. & Stage, S.: *Børn og unge i Danmark. Velfærd og Trivsel 2010*. 155 sider. ISBN: 978-87-7487-982-4. Vejledende pris: 260,00 kr.

- 10:21 Kofod, J.E., Benwell, A.F., Kjær, A.A.: *Hjemvendte soldater. En interviewundersøgelse*. 76 sider. ISBN: 978-87-7487-983-1. Netpublikation.
- 10:22 Lausten, M, Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. & Aaquist, M.: *Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 2*. 184 sider. ISBN: 978-87-7487-984-8. Vejledende pris: 195,00 kr.
- 10:23 Christensen, E., Lindstrøm, M. & Mølholt, A.-K.: *Efterværn for voldsudsatte kvinder. Krisecentrenes støtte og hjælp til kvinder, som flytter fra centrene*. 95 sider. ISBN: 978-87-7487-985-5. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:24 Jensen, V.M. & Nielsen, L.P.: *Væje til ungdomsuddannelse 1. Statistiske analyser af folkeskolens betydning for unges påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse*. 211 sider. ISBN: 978-87-7487-986-2. Netpublikation.
- 10:25 Espersen, L.D.: *Bekymrende identiteter. Pb.-d.-afhandling*. 260 sider. ISBN: 978-87-7487-987-9. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:26 Høgelund, J., Tørslev, M.K. & Weibel, K.: *Sygemeldte og fortidspensionister med handicap. Jobcentermedarbejderes perspektiver på jobcentrenes indsats*. 101 sider. ISBN: 978-87-7487-986-6. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:27 Lyk-Jensen, S.V., Jacobsen, J. & Heidemann, J.: *Soldater – før, under og efter udsendelse. Et litteraturstudie*. 92 sider. ISBN: 978-87-7487-989-3. Netpublikation.
- 10:28 Thuesen, F., Holt, H., Jensen, S. & Brink Thomsen, L.: *Virksomheders sociale engagement*. 172 sider. ISBN: 978-87-7487-990-9. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 10:29 Jakobsen, V. & Liversage, A.: *Køn og etnicitet i uddannelsessystemet. Litteraturstudier og registerdata*. 175 sider. ISBN: 978-87-7487-991-6. Vejledende pris: 176,00 kr.
- 10:30 Christoffersen, M.N.: *Børnemishandling i hjemmet*. 120 sider. ISBN: 978-87-7487-992-3. Netpublikation.
- 10:31 Jakobsen, T.B., Hammen, I. & Steen, L.: *Efterværn – støtte til tidligere anbragte unge*. 94 sider. ISBN: 978-87-7487-993-0. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 10:32 Korzen, S., Fisker, L. & Oldrup, H.: *Vold mod børn og unge i Danmark. En spørgeskemaundersøgelse blandt 8.-klasses-elever*. 127 sider. ISBN: 978-87-7487-994-7. Netpublikation.

- 10:33 Mateu, N.C.: *Hjælpe­linjen for spilleaf­hængige. Kortlægning af telefonsamtaler i Danmark og Norge i perioden 2008-2009*. 50 sider. ISBN: 978-87-7487-995-4. Netpublikation.
- 10:34 Egelund, T., Jakobsen, T.B. & Steen, L.: *"Det er jo min familie!" Beretninger fra børn og unge i slægtspleje*. 126 sider. ISBN: 978-87-7487-996-1. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 10:35 Christensen, E.: *Alkoholproblemer og partnervold*. 48 sider. ISBN: 978-87-7487-997-8. Vejledende pris: 50,00 kr.
- 11:01 Liversage, A., Jakobsen, V. & Rode Hansen, I.: *"Det var ikke nemt, men jeg klarede det!" Interviewundersøgelse med etniske minoritetskvinder om uddannelse*. 156 sider. ISBN: 978-87-7119-000-7. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 11:03 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. & Aaquist, M.: *Forebyggende foranstaltninger 5-9 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 3*. 184 sider. ISBN: 978-87-7119-002-1. Vejledende pris: 180,00 kr.

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 5-9 ÅR

DIALOGGRUPPE – OM FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL ANBRINGELSE

Dette er den tredje delrapport i en rapportserie fra Dialogprojektet om kommuners brug af forebyggende foranstaltninger. Denne rapport beskriver fem konkrete indsatser, der alle på forskellig vis arbejder forebyggende med udsatte 5-9-årige.

De fem indsatser varierer fra heldagsskoler med behandling af hele familien til fritidstilbud et par gange om ugen. På trods af den store variation, vurderes indsatserne af kommunerne, behandlerne og de deltagende familier til at have positive resultater. Børnene får større selvtillid, bedre sociale relationer og bedre muligheder for indgå på lige fod med jævnaldrende i det almene skole- og fritidssystem.

Formålet med projektet er at tilvejebringe og systematisere viden om kommuners praksis, erfaringer og resultater i forhold til det forebyggende arbejde med udsatte børn og unge. Projektforløbet skal munde ud i et katalog over eksempler på god praksis, som skal formidles ud til landets kommuner, så de får bedre forudsætninger for at yde den relevante støtte og hjælp til udsatte børn og unge.

Projektet er af bestilt af Servicestyrelsen og gennemføres af SFI i samarbejde med COWI A/S.